Kristina Roy

Adevărata fericire

Agape

1. Sub culmea Murtin

Titlul versiunii germane: Gliick Copyright 1998 by Editura Agape Traducător: Olimpiu S. Cosma Tiparul: Agape S.R.L. Str. Podului 8 2300 Făgăraş
ISBN 973-9228-51-8

„Ai putea să străbaţi toată lumea", aşa ziceau oamenii, „şi cu greu ai putea să găseşti nişte fraţi gemeni ca Pavel şi Andrei Murtinov care să trăiască atît de armonios unul cu altul şi care să se iubească atît de mult ca ei doi!"

Tatăl lor murise pe cînd încă nu aveau 14 ani, şi de atunci îşi ajutaseră mama să se ocupe de mica lor gospodărie; după ce murise şi mama, se ocupaseră singuri de ea, aşa cum puteau. Locuiau în izolatul sătuc Kopanitz care ţinea de orăşelul Z., la poalele muntelui. Căsuţa lor era înconjurată de o bucată de pămînt, de o păşune şi de o livadă frumuşică. Deoarece şi izlazul satului se afla în apropiere, îl luaseră în arendă contra unei sume mici de bani, şi în felul acesta puteau ţine cu uşurinţă două vaci bune şi cîţiva viţei, din care obişnuiau să vîndă în fiecare an cîte unul sau doi. Moara nu era departe, doar cît coborau dealul în vale pînă la morarul Lehoţky.

Nu era nevoie să se chinuiască cu adusul apei pentru animale, căci în apropierea casei lor curgea un pîrîu cristalin, şi acolo îşi adăpau vitele. Mai ţineau şi cîteva oi, mai ales pentru lînă; ceea ce se strîngea peste iarnă, dădeau la ţesut tot din doi în doi ani, şi-şi făceau ori haine, ori iţari.

De cînd se făcuseră băieţi mari, umblau totdeauna foarte bine îmbrăcaţi. Aşa cum copacii în pădure, fără să fie sprijiniţi de vreo mînă, fără să fie legaţi de vreun par, creşteau drept în sus spre soare, aşa crescuseră şi ei, fără gimnastică, deoarece în micuţa şcoală din sat încă nu se făcea această materie. Da, ei creşteau drepţi şi puternici, cu umeri laţi şi cu piept frumos bombat. Fiecare dintre ei ar fi putut duce cu uşurinţă în spate un orăşan mai pirpiriu pînă pe culmea Murtin - aşa se numea muntele la poalele căruia se afla casa lor - , şi nu şi-ar fi pierdut răsuflarea,

Andrei Murtinov ţinea foarte mult la căsuţa lor, şi nu cunoştea nimic mai frumos pe lume. Nu că n-ar fi văzut nişte case mari şi înalte - căci le văzuse atunci cînd se dusese la tîrg -, dar n-ar fi făcut schimb cu nici una dintre ele. în oraşe, casele stăteau strîns lipite una de alta, piatră pe piatră, şi oamenii nu vedeau altceva pe fereastră decît noroiul străzii. Simţea că dacă ar sta acolo s-ar sufoca, i se părea că oamenii erau lipsiţi de libertate. Este adevărat că aveau geamuri mici la căsuţa lor, dar atunci cînd se uita afară îi tresaltă inima de bucurie la vederea frumoasei lumi a lui Dumnezeu, fie primăvara, cînd livada semăna cu o grădină a Edenului, fie vara, cînd se coceau fructele, fie toamna, cînd crengile merilor şi prunilor ameninţau să se rupă sub povara fructelor lor.

în oraş trebuia să cumperi totul, iar ei aveau aici toate din belşug. De primăvară pînă-n iarnă trăiau în cea mai mare parte numai din fructe, lapte şi ciuperci, pe care le găseau în pădurea din apropiere. Carne mîncau doar a-

tunci cînd tăiau un miel sau un iepure de casă. Cît timp trăia muma, avuseseră destule orătănii, dar apoi le vînduseră în oraş şi cumpăraseră în schimb tot felul de lucruri necesare la casa omului.

Pavel Murtinov nu era totdeauna mulţumit de casa lor, ci era de părere că trebuia s-o mărească. Deseori făcea planuri şi observa cum erau şi alte clădiri. Tocmai cînd aveau de gînd să înceapă lucrul, primiră din senin o lovitură grea. Deoarece erau gemeni, fuseseră chemaţi amîndoi la trierea recruţilor, şi se întîmplă ceea ce nu crezuse nimeni: Pavel trebuia să meargă la armată! De i-ar fi luat măcar pe amîndoi o dată - dar să-i despartă aşa! Uneori îşi spuseseră: „Cînd ne vor lua la armată, vom fi acolo amîndoi şi vom suporta totul împreună". Renunţaseră la speranţa că vor fi scutiţi de armată, dar nici nu le trecuse prin minte aşa ceva: unul să fie

luat, iar celălalt să rămînă singur acasă! Ce ştiau domnii aceia din comisie - care rîdeau de Andrei, cînd începuse să-i roage să-l ia şi pe el la armată, după ce Pavel fusese încorporat -, cît de greu le era celor doi băieţi, lui Pavel pentru că trebuia să plece fără Andrei, şi lui Andrei pentru că urma să rămînă singur acasă!
Amîndorura li se făcu negru înaintea ochilor; dacă n-ar fi fost gălăgia făcută de ceilalţi băieţi din jurul lor, ar fi izbucnit în plîns.
„Oare de ce am căzut numai eu cînd am fost copil? Astăzi m-ar fi luat şi pe mine la armată", se jeluia Andrei; „sau de ce n-a căzut şi Pavel? Atunci ne-ar fi lăsat pe amîndoi în pace!"
Se întoarseră acasă foarte necăjiţi.
„Nu te teme", zise Pavel, cînd se mai potoli puţin prima durere, „poate că totul se va schimba în bine; de ne-ar fi luat pe amîndoi, atunci căsuţa noastră s-ar fi sălbăticit cu totul; şi chiar dacă am fi închiriat-o, nu ar fi fost păstrată aşa cum am fi făcut-o noi amîndoi. Şi ce o să învăţ acolo o să fie de parcă ai şti şi tu. După ce mă întorc, o să trăim la fel ca pînă acum, ba poate şi mai bine".
„Da", zise Andrei, oarecum mîngîiat, „în cei trei ani o să construiesc eu ce aveam noi de gînd să facem".
„Aşa de mult n-o să poţi face, e prea mult pentru tine", chibzui Pavel, „şi riu poţi rămîne nici singur. Cred că ai putea s-o iei la tine pe tuşa Zvara, biata de ea n-are pe nimeni; unchiul nostru a risipit toată averea, şi acum a murit şi cel de-al doilea soţ al ei".
„Ai dreptate, este o femeie bună, şi are numai un copil de la unchiu'. Ei bine, cum o vrea Dumnezeu, dacă nu se poate altfel, atunci o să ne descurcăm cum putem, tu acolo, eu aici".
Aşa se mîngîiară fraţii. Şi pentru că Pavel nu trebuia să plece imediat, în
cele din urmă li se păru totul ca un vis urît.
***

Trecu însă săptămînă după săptămînă, şi visul deveni realitate. După ce
Andrei îşi echipase fratele, şi pe cînd stăteau ei muţi în faţa casei, iar Andrei privea faţa palidă a fratelui său, i se părea că-l echipează de viu pentru mor-mînt şi că în clipa aceea moare frumoasa lor fericire ca fraţi. îşi îmbrăţişa fratele şi izbucni în plîns, iar Pavel se lipi de el şi plînse şi el; şi lui i se părea că n-o să se mai vadă niciodată.
Cine ştie cît timp ar mai fi plîns dacă nu i-ar fi deranjat cîţiva prieteni care veniseră să-şi ia rămas bun de la Pavel!
Andrei îşi însoţi fratele pînă la gară, mai departe nu putea merge, dar îl mîngîia un lucru: „Sunt atîţia care pleacă acum la armată, poate că o să-l mai înveselească puţin". La sine nu se gîndi.
Se duse imediat la mătuşa Zvara şi o ajută să-şi împacheteze cîteva lucruri, restul urmînd să le aducă el cu căruţa. Se bucura că nu era nevoit să se întoarcă singur acasă. Doamna Zvara îl binecuvîntă pe nepotul ei în inimă pentru că o lua la el. Pe cînd fusese văduvă, se căsătorise cu un văduv, acesta murise, iar copiii din prima căsătorie a celui de-al doilea soţ se purtaseră foarte urît cu mama lor vitregă, şi mai ales cu fiica ei. Micuţa Ilenka Zvara - care rămăsese foarte mult în urmă cu dezvoltarea fizică, răsuflă uşurată cînd părăsi casa, ca o pasăre pusă în libertate.
Ea era o fetiţă palidă şi gingaşă, de pe a cărei faţă trasă doi ochi mari albaştri priveau lumea trist şi timid. Se vedea după cum arăta că suferise deja mult în viaţa ei, şi mama ei simţea o înţepătură în inimă ori de cîte ori o vedea, căci se simţea vinovată că prin a doua ei căsătorie necugetată îşi nefericise copila. Dar acum erau amîndouă fericite.
După ce se simţiră ca acasă în locuinţa lui Andrei, fata alerga în urma bunului ei văr - care nici n-o bătea, nici n-o dojenea - ca un cîine de pripas care găsise un stăpîn bun. Dură destul de mult timp pînă ce sufletul copilei se obişnui cu libertatea nouă şi cu marea şi nesperata fericire. Dar noile condiţii de viaţă avură un efect atît de mare asupra fetei plăpînde, ca atunci cînd aduci la lumina soarelui o plantă pipernicită, îneît ea recupera rapid pierderea.
Fata începu să crească şi să se întărească; obrajii îi deveniră îmbujoraţi şi rotunzi. Deoarece nu era nimic de care să se teamă, ochii îşi pierdură expresia de sfială; un zîmbet îi juca pe buze, iar gura ei începea să cînte imediat ce auzea cîntecul păsărilor. Dădea cu hărnicie mamei şi vărului ei mînă de ajutor, şi recunoştinţa ei umplea casa cu strălucire.

„Ah, mătuşico", fu de părere Andrei, „nici n-am ştiut cum voi supravieţui fără Pavel, mi se părea că o zi va trece la fel de încet ca un an, şi uite că acum deja a trecut un an, aşa de mult ne-a ajutat Dumnezeu".
„Asta se întîmplă, nepoate, pentru că ne-ai făcut atîta bine", oftă femeia recunoscătoare.
O mare bucurie produceau scrisorile lui Pavel. La început erau numai salutări, şi el scria cît de singur se simte, dar apoi Pavel scrise mai lung, şi
Andrei nu se mai mira că propoziţiile se legau de parca ai li losi huile din-tr-o carte. Fără să vrea, scrise şi el pe larg cum o duceau si ce luceau.
„O să vezi, mătuşă", zise el, „Pavel al nostru o să **înveţe** acolo multe lucruri, şi atunci o să ne pară bine că a trebuit să se ducă la ai mala". Iii însuşi începuse în prima iarnă să-i dea Ilenkăi lecţii de citit şî de scris; ca rămăsese în urmă şi cu şcoala, în timp ce fraţii Murtinov fuseseră totdeauna cei dintîi la învăţătură. Prin faptul că îi preda lucruri pe care le învăţase el însuşi eînd-va la şcoală, acestea i se întipăriră şi mai bine în memorie. Doamna Zvara aduse o Biblie rămasă de la tatăl ei, începură să citească cu voce laie din ea şi se mirară de unele lucruri scrise acolo. în ea erau povestiri frumoase, dar unele erau cam îngrijorătoare.
Se duceau bucuros la biserică, şi deşi aveau două ore bune de mers pe jos într-acolo, cînd era vară se duceau destul de des, şi se bucurau cînd domnul preot le citea vreun text pe care-1 ştiau deja din Cartea sfîntă. De fapt, din predică înţelegeau la fel de puţin ca şi din cele citite. Cu siguranţă însă că nici ceilalţi ascultători nu înţelegeau mai multe din predică, dar nu le păsa de lucrul acesta pentru viaţa de pe pămînt, iar ceea ce li se va întîmpla după moarte - ei bine, asta o ştia numai Dumnezeu.
în casa de la poalele culmii Murtin locuiau nişte oameni cumsecade şi cinstiţi, şi nimeni nu putea spune ceva rău despre ei. Ei îşi spuneau rugăciunile învăţate pe de rost şi cîntau din cartea lor bisericească de cîntări. De trei sau de patru ori pe an se duceau la spovedanie. în zilele acestea se simţeau foarte apăsaţi, şi se bucurau că-şi împliniseră din nou această îndatorire religioasă. Ca şi ceilalţi vecini ai lor, credeau că făcuseră ceva foarte bun, ceva plăcut lui Dumnezeu, pentru care vor ajunge poate cîndva în cer.
***
Şi ce făcea Pavel? Ei bine, el suporta toate neajunsurile aduse de militărie. Adesea i se părea că se află la închisoare; deseori invidia caii de călărit, ce bine erau ei îngrijiţi! Şi în timp ce ofiţerii mîngîiau animalele şi le dădeau nume frumoase, pentru soldaţi erau bune cele mai grosolane înjurături, fie că erau vinovaţi, fie că nu.
Tînărul crescut în singurătatea şi libertatea muntelui suferea din cauză că era nevoit să doarmă cu mai mulţi în cazarmă, din cauza disciplinei aspre, din cauza limbilor străine pe care era obligat să le înveţe, din cauza unui mod de tratament adesea brutal, în contradicţie cu orice demnitate omenească, de care avea parte - dar mai ales din cauză că fusese smuls din pămîntul patriei sale şi sădit aici unde nu putea prinde rădăcini niciodată. Da, el suferea foarte mult, mai mult decît putea spune, mai mult decît putea să-şi dea seama, el suferea în suflet şi corp, în inimă şi în spirit.
Aici auzea cuvinte şi expresii care-1 făcuseră la început să roşească. Uneori, îndatoririle îi depăşeau puterile, apoi avea din nou perioade de inactivi-
tate. Nu-i pria mîncarea, constînd în principal din carne, şi în orele lui de răgaz, cînd stătea în chiliile acelea cu aer stătut, în care vara era căldură apăsătoare, era cuprins de gînduri şi închipuiri despre care nu avusese nici cea mai vagă idee în timp ce muncea din greu în aer liber sub culmea Murtin.
Mai tîrziu se gîndi că se obişnuise, că se mulţumise cu situaţia, şi el nu ştia că se obişnuise, pentru că... murise^Fiinţa sa nativă, viguroasă, nepervertită murise, şi el devenise un soldat foarte obişnuit şi brutal.
Şi totuşi era ceva în el care se opunea acelei morţi a fiinţei sale, şi acest ceva îl îmboldea să înveţe cît putea mai mult, doar îi promisese lui Andrei. Trecu an după an, şi el avea mereu doar o singură dorinţă arzătoare, aceea de a se întoarce la Andrei. I se părea că atunci va redeveni acel Pavel care era înainte de a pleca din patrie, ca şi cum o dată cu uniforma militară se va descotorosi şi de fiinţa aceea străină care pusese stăpînire pe el. ©Fusese dat la fanfara militară; aici se văzu că fusese înzestrat de Dumnezeu cu mari talente. El învăţa uşor, astfel că fu invidiat de unii; profesorii lui îl lăudară. Pe lîngă aceasta, avansa în grad, pînă

ajunse la treapta cea mai înaltă la care poate ajunge un soldat.
în anul al doilea petrecu o vreme la graniţă, apoi în Bosnia, iar în al treilea an rămase în oraşul acela mare unde avea posibilitatea să meargă la toate localurile publice accesibile militarilor. Află că putea împrumuta cu bani puţini cărţi, timp avea din belşug, bani avea, aşa că împrumută şi citi. Lumea începu să se deschidă înaintea lui şi să i se arate într-o nouă lumină. Şi pentru că acum ştia cum stăteau lucrurile cu recruţii şi rezerviştii de la ţară, şi că un slovac era dintre toţi cel mai nebăgat în seamă, ajunse la concluzia că ar fi bine să-şi schimbe vestimentaţia şi modul de viaţă. „Şi eu vreau să fiu domn", îşi zise el, şi „Andrei trebuie să devină şi el unul, de ce să ne tot plecăm în faţa cuiva? O să ne mărim gospodăria aşa cum am văzut în alte părţi. O să ne cumpărăm cărţi şi o să ne abonăm la ziare, da, şi o să fim şi noi domni ca toţi ceilalţi, ca să nu se mai poarte cineva cu noi ca şi cu un ţăran obişnuit".
Şi Pavel începu să economisească bani pentru un costum de domn, lucru care nu era prea greu de cînd intrase în serviciul unui ofiţer de grad înalt, la care rămase cîteva luni peste timpul regulamentar.
„După ce-o să am haine de domn, va trebui să învăţ să merg şi să vorbesc ca un domn", medita el mai departe şi-şi dădu osteneala să-1 imite pe ofiţer. Ei erau cam de aceeaşi înălţime şi cam la fel de zvelţi amîndoi; în scurtă vreme, Pavel învăţase să facă plecăciuni, să se aşeze, să-şi aprindă o ţigară, să vorbească folosind acelaşi vocabular ca şi stăpînul lui şi, foarte mulţumit de sine, aşteptă întoarcerea acasă în patrie.
„Cum o să se mai uite toţi la mine", gîndi el plin de mîndrie. „Nu vreau să-mi mai zică cineva ‚Palo Murtinov'!"

2. întoarcerea acasă

între timp, aşa cum promisese, Andrei făcuse toate pregătirile pentru întoarcerea fratelui său. Toamna mai construiseră o **camert,** aşa cum îşi dorise Pavel, şi întreaga căsuţă fusese pusă la punct de sus pînă jos, pomii curăţiţi, iar lemnele de foc aduse şi tăiate. în locul vacilor bat rine de altădată, Andrei cumpărase altele mai bune.
în fiecare zi vorbeau numai despre întoarcerea acasă a lui Pavcl şi se bucurau foarte mult la gîndul acesta.
Ce vesel era Andrei că Ilenka ajunsese un asemenea sprijin pentru el! Cine i-ar fi spus în urmă cu trei ani că va deveni o fată care o va întrece chiar şi pe mama ei!
Aşa cum îi dăduse odinioară o mînă de ajutor şi-1 servise cît de bine putuse, aşa lucrau şi astăzi împreună. Da, nici măcar nu putea lucra foarte repede atunci cînd nu era şi ea de faţă. împreună cu ea putea pălăvrăgi după pofta inimii despre Pavel. Ea propunea mereu cîte un lucru pe care l-ar putea face ca să-1 bucure la venire.
„Cînd se întoarce Pavel", îi zise el, „atunci îi ieşim amîndoi în întîmpina-re, şi mătuşa ne va pregăti între timp o masă festivă cum n-am mai mîncat niciodată".
Atunci sosi ultima scrisoare a lui Pavel, dar nu aveau cum să-1 întîmpine la gară, căci el voia să vină singur pe jos. De aceea, hotărîră să-1 aştepte cel puţin la islazul comunal. Andrei se îmbrăcă cu haina lui nouă albă ca zăpada, iar fata îşi luă şi ea veşmintele de duminică, şi apoi plecară. Din grădină, Andrei culese cîteva cireşe pe care le lăsaseră special pentru Pavel; precis că o să-1 răcorească după drum.
Merseră de-a lungul pîrîului, o pereche atît de drăguţă, îneît era o plăcere să te uiţi la ei. Tînărul semăna cu pinii puternici din munţi, fata cu măceşul înflorit, cu obrajii fragezi, moi ca mătasea şi uşor îmbujoraţi, cu ochii albaştri strălucitori şi cu zîmbetul nevinovat de pe buzele roşii. Mînecile albe, corsetul şi şorţul trandafiriu, băsmăluţa roz cu alb, totul se potrivea de minune făpturii ei. Dacă ai fi întîlnit fata în altă parte, nu te-ai fi putut sătura privind-o.
Oare nu văzuse niciodată tînărul cît de frumoasă era? Oare nici astăzi nu vedea? Nu, căci ea se dezvoltase sub ochii lui ca un trandafir parfumat din grădină. El simţea farmecul frumuseţii ei, dar încă nu-şi spusese niciodată că este drăguţă. Dar pe cînd mergea ea aşa lîngă el, şi acolo unde iarba era înaltă călca pe urmele lui, iar el dădea la o parte tufişurile ca să nu-i lovească faţa, se simţi dintr-odată aşa de ciudat, aşa de bine, dar gîndi: „Precis că motivul este revenirea lui Pavel!"
Deodată ajunseră la o rîpă mare, în care se prăvălea o cascadă zgomotoa-

să. Pe malul pîrîului creşteau ferigi şi flori de nu-mă-uita; ei urcaseră muntele de-a lungul pîrîului şi trebuiră să se odihnească pe la jumătatea rîpei.
în munţi era atîta linişte, îneît se putea auzi zumzetul insectelor; nici apa nu mai vuia, căci se prăvălea acum pe o pernă de muşchi.
Deodată, fata ridică ochii mari albaştri şi se uită la faţa vărului ei care o privea gînditor.
„Andrei, crezi că Pavel o să ţină la mine tot aşa de mult ca şi tine? Oare n-o să-i stau în cale?"
„Dacă o să ţină la tine?" Tînărul luă mîinile fetei într-ale sale şi se uită în ochii ei, apoi se uită de jur împrejur la munţi, ca şi cum ar fi vrut să-i întrebe: „Ce credeţi voi, ar putea cineva să nu ţină la ea?"
„Mama spunea", continuă fata aproape cu tristeţe, „că dacă vine Pavel o să vă descurcaţi şi fără noi".
Andrei încremeni.
„Şi ce-o să facem noi fără voi?" răspunse el şi-şi lovi palmele una de alta. „Mă şi mir cum de poate mătuşa să spună una ca asta. Cum am putea noi să ne descurcăm fără voi, cine să se îngrijească de noi?"
„Mai înainte aţi scos-o voi la capăt şi fără noi".
„Ah, asta era altceva! Nici nu-mi pot imagina că n-ai mai fi în casa noastră".
Fata zîmbi mîngîiată, şi atrasă de o floare frumoasă se duse pînă la marginea rîpei, se aplecă s-o culeagă... şi fu cît pe ce să fie luată de apele vijelioase ale cascadei.
„Ilenka", strigă Andrei; cu braţele sale puternice, prinse la timp fata căzută jos din cauză că începuse să se lase pămîntul sub picioarele ei şi sări cu ea pe o stîncă joasă.
Stînca nu era mare, de abia puteau sta amîndoi pe ea. în jurul lor spumega apa, la picioarele lor se căsca prăpastia, deasupra lor era malul plin cu flori. Andrei se ţinea de un copac care crescuse din stîncă şi strîngea puternic fata la piept. Inima lui aproape se oprise de spaimă, iar acum bătea atît de furtunos, de parcă ar fi vrut să sară din piept.
„Uite unde era cît pe ce să cazi", zise deodată tînărul.
„Văd, precis că aş fi murit pînă jos". Ea tremura. „îţi mulţumesc foarte mult, Andreiko!" Din ochii albaştri ţîşniră lacrimi. „Hai, nu plînge!" o linişti el. „Trebuie să vedem cum ieşim de aici. Uite, eu sar pe malul celălalt, care nu este aşa de abrupt, şi tu-mi dai mîna!"
în cîteva secunde se aflau pe pămînt tare, dar nu merseră mai departe, căci fetei îi tremurau picioarele de spaimă.
„Rămîi aici, pînă la piatra de hotar nu mai e departe, eu mă duc singur, şi tu ne poţi aştepta aici, dar să nu te mai duci la mal, ca să nu te prăbuşeşti!"
Fata se aşează pe iarbă şi se uită după Andrei pînă ce nu-1 mai văzu de tufişuri, şi ei i se păru aproape ciudat că el nu se întoarse nici măcar o dată.

li

Lind lucrau împreună, el se uita deseori înapoi după ca atunci cînd pleca undeva
Ilcnka nu ştia că Andrei îşi stăpînea cu forţa dorinţa năvalnică de a se uita înapoi, de a se întoarce din drum... şi apoi? Ei bine, s-o strîngă pe fată în braţe, să-i tragă capul la pieptul său şi să se uite la faţa ei frumoasă.
Cum de nu văzuse el pînă atunci ce frumoasă era! Şi să plece ea din casa lui? Nu, aşa ceva era imposibil! „Am supravieţuit atunci cînd a plecat Pavel, dar acum n-aş mai putea supravieţui".
- Dar oare de ce? - Munţii nu răspunseră nimic, şi nici inima lui nu cerea răspuns, căci era plină de o fericire nouă şi minunată.
Adine cufundat în gînduri, păşi mai departe pînă ce văzu că se apropie de el un domn. Altădată ar fi rămas uimit, dar astăzi nu dădu străinului nici o atenţie. Dar străinul se opri dintr-o dată, pe cînd ajunsese destul de aproape, îşi puse geamantanul jos şi întinse mîinile:
„Andrei!"
Şi Andrei se opri ca trăznit. Auzea vocea binecunoscută - dar nu-şi putea crede ochilor, oare Pavel să fie acest domnişor arătos? Şi totuşi aşa era, căci domnul alergă spre el şi-1 îmbrăţişa.
„Andrei, Andreiko, nu mă mai cunoşti?"
O roşeaţă stînjenitoare colora obrajii lui Pavel.
„în oraş se îmbracă lumea altfel ca pe aici", se scuză el fără să vrea. „în uniformă nu puteam să vin, iar hainele mele, după cum ştii, le-am trimis acasă". - „Mai întîi trebuie să se obişnuiască cu costumul meu", îşi zise el.

„Este adevărat", respiră Andrei uşurat, „în haina asta îmi păreai într-atîta de străin, aşa îneît nici nu te-am recunoscut", mărturisi el deschis şi se uită la fratele lui din toate părţile.
„Poate că nu-ţi place de mine în hainele acestea. Nu-i aşa că-mi stă bine?"
„Ei, sunt haine frumoase şi bune pentru domni, da pentru noi nu înseamnă nimic. O să vezi ce bine o să ţi se potrivească noua cămaşă pe care ţi-am pregătit-o!"
Pavel gîndea în sinea lui că nu va mai purta cămăşi ţărăneşti, dar nu vru să strice bucuria lui Andrei chiar de la sosire, pentru că se bucura că-l vedea din nou; chiar aşa, nu se mai putea sătura să-l privească. Ce băiat frumos se făcuse!
El ascultă cum îi povestea Andrei că mai venise cineva în întîmpinarea lui, şi motivul pentru care Ilenka nu venise odată cu el. Tot povestind, ajunseră pînă la marginea pădurii şi se opriră acolo.
„Uite", şi Andrei arătă plin de bucurie spre fata care venea în întîmpinarea lor, „uită-te la ea!"
Pavel rămase încremenit; el crezuse că o va regăsi pe Ilenka fetiţă, şi uitase că de atunci trecuseră ani de zile. El încă îşi amintea cum arătase ea a-
tunci cînd, înainte de a pleca la armată, îşi luase rămas-bun de la ea şi d# Ia mătuşă.
„Atunci nici nu mă mir că ţi-a fost de atîta ajutor dacă a crescut aşa de mult", zise Pavel. în clipa aceea fata îi observă pe amîndoi şi se înroşi. Pe faţa ei se vedea surpriză, aproape spaimă - oare cu cine venea Andrei? -Acum erau foarte aproape, şi ea încă tot ţeapănă stătea acolo.
„Ilenka, nu-mi urezi bun venit?" i se adresă Pavel.
„Sau m-am schimbat chiar atît de mult, îneît nu mă mai recunoşti?"
„Ba te recunosc", se bîlbîi ea timidă, şi dădu mîna cu el aproape cu teamă.
„Nu lua în seamă", zise Andrei îngăduitor, „faptul că Pavel poartă haine de domn, asta-i doar pentru că nu le mai avea acolo pe ale lui, iar în uniformă nu avea voie să vină".
„Cine ar fi crezut", rîse Pavel, „că o să vă temeţi aşa de mult de haina asta neagră? Oare n-aţi mai văzut pe nimeni îmbrăcat orăşeneşte?"
„Ba da, dar asta-i altceva; în hainele acestea ne pari aşa de străin! Aproape că-mi vine să fug de tine".
„Asta mai lipsea, dar te înţeleg".
Ca să-i înveselească pe cei doi, Pavel începu să povestească cum îi mersese în timpul călătoriei, apoi mîncă pe săturate din cireşele pe care i le aduseseră ei şi întrebă ce mai fac cunoscuţii. Aşa ajunseră acasă; şi înainte ca mătuşa să aducă cina, Andrei putu să-şi împlinească dorinţa inimii şi-i arătă fratelui său tot ce construise în timpul absenţei lui. Pavel lăudă totul, deşi se simţea în căsuţa scundă, după ce trebuise să se aplece la intrare, ca un vultur care fusese luat din cuibul lui şi pus într-o colivie.
în timp ce mîncau, doamna Zvara le aminti: „A trecut pe aici morarul şi a întrebat dacă ai sosit acasă".
„Care, mătuşă, bătrînul sau Iura?"
„Bătrînul".
„Mai trăieşte?"
„Sigur că da, zmeul ăsta bătrîn are şapte vieţi".
„Şi ce mai fac ceilalţi?"
„Bătrîna a murit - cred că despre ea ţi-am scris; acum soţia lui Iura a rămas pe curte. Mult a mai dorit ea lucrul acesta! Dar se spune că soţiei lui Daniş îi merge prost acolo".
„S-a însurat deja Daniş?"
„Acum vreo trei ani, cam la opt săptămîni după plecarea ta. Au un băieţel atît de drăguţ! De abia are doi ani, dar fuge întruna şi vorbeşte aşa de frumos! -- Este ca o veveriţă mică cu ochii negri".
„Şi pe cine şi-a luat Daniş?"
„O anume Trnovsky".
„Nu-ţi aduci aminte", interveni Andrei, „cînd am fost ultima oară la tîrg

în M.? Am cumpărat o vacă de la unchiul ei".
„Aha, acum ştiu! Era la ei şi un băiat cam de vîrsta noastră".
„Este fratele ei; sunt orfani. El s-a mutat în satul nostru şi a cumpărat casa lui Malkov. Este

tîmplar, şi se zice că lucrează foarte bine. De-aş fi ştiut mai repede de el, i-aş fi dat lui să ne facă ferestrele şi uşile".
„Şi Daniş îşi face meseria?"
„Sigur că da, nu-i merge prost. De cînd e şi Imrich acasă, lucrează împreună. Bătrînul i-a construit lui Daniş un atelier, iar lui Imrich o fierărie. Acolo mi-am dat căruţa la reparat; este adevărat că m-au păcălit. Ei bine... nu e de mirare; aşchia nu sare departe de butuc... doar ei sunt fiii lui Lehoţky".
„Şi cînd s-a întors Imrich?"
„La începutul primăverii".
„Soţia lui Iura s-a plîns", observă mătuşa în timp ce strîngea masa, „că bătrînul îl ţine prea din scurt, şi că el este cam ciudat. Bătrînul ar vrea bucuros să-l însoare, căci îi e teamă că într-o zi va pleca de acasă".
Aşa flecari mica familie pînă seara, şi cei doi fraţii se culcară pentru prima oară împreună în noua cameră.
„Auzi, Pavel", zise Andrei deodată, „se spune că acest domn Trnovsky are o altă credinţă decît noi".
„Este catolic sau helvetic?"
„Nici una, nici alta".
„Atunci ce este?"
„Nu ştiu, oamenii vorbesc mult despre el, dar îi dau bucuros de lucru, căci el nu are voie nici să înşele, nici să înjure. Dar ce ne priveşte asta pe noi? Pentru noi este bine aşa cum suntem. Dar... hai mai bine să dormim".
„Ei, pe ăsta l-aş trimite eu să facă armată!" gîndi Pavel înainte de a adormi. „Tare aş vrea să văd dacă ar putea sta acolo fără să înşele şi să înjure".

3. La familia Lehoţky

în seara aceea cînd Pavel Murtinov se întoarse acasă, bătrînul morar Lehoţky stătea pe unul din podeţele care legau casa de pajiştea înconjurătoare şi privea stricăciunile de la stăvilar. Nu-i mai prea păsa de moară şi trăia numai pentru comerţ; dar îi făcea mare plăcere să descopere ceva care nu era în ordine ca să aibă motiv să înjure, căci nu putea trăi fără să înjure. Morarul era un bărbat chipeş cu muşchi de oţel. Faţa sa roşie plesnea de sănătate, numai părul şi barba erau deja albite. Se apropia de şaptezeci de ani. Din doisprezece copii îi mai rămăseseră doar trei fii, cel mai mare şi cei doi mai mici.
Cel mai mare avea deja copii mari, şi dintre aceştia băiatul mai mare mergea la gimnaziu. Bunicul voia să facă din el avocat, căci îi invidia pe domni pentru că le mergea aşa de bine pe lumea aceasta. Fiica lui lucra în oraş ca

servitoare, ca să înveţe limba; acolo renunţase la portul de acasă. Fiul mai mic era ucenic la un croitor, iar fata cea mică stătea pe mal şi păzea gîştclc care săreau în apă mai jos de stăvilar gîgîind puternic ca să-şi îmbăieze aripile. Fetiţa îşi băgă picioarele bronzate şi murdare în jgheabul morii şi lăsă apa curată şi rece să curgă peste ele.
„Ce faci acolo, broscuţo? Du-te la gîşte!" îi strigă morarul nepoatei sale şi-şi încruntă sprîncenele groase şi stufoase.
Fetiţa se ridică în grabă, dar se observa cît de greu îi venea să se scoale. Ea întinse mai întîi o mînă, apoi cealaltă, căscă sonor şi-şi trase încet picioa- * rele din apă, apoi merse cu paşi mici înapoia gîştelor. Bunicul nu se mai uita la ea, ci privea vechea moară acoperită cu şindrilă, al cărei acoperiş strîmb se sprijinea greoi de o casă nouă şi arătoasă.
Morarul se duse la podeţ, de unde putea cuprinde cu privirea întreaga lui proprietate.
„Da", gîndi el plin de mîndrie, „toate acestea le-am dobîndit printr-o bună gospodărire. Cînd am început cu nevastă-mea, exista numai baraca asta veche; - şi acum, uite: o casă nouă, grajduri pline, tot ceea ce văd în jur: păşuni, grădini, ogoare, totul este al meu. Mi-am crescut fiii cum se cuvine; fiecare are o meserie şi poate trăi din asta; sunt un om onorabil şi cumseca- de", şi se încruntă, ca şi cum s-ar fi îndoit cineva de cumsecădenia lui.
Atunci se auziră în curte nişte strigăte; o limbă ascuţită de femeie se mişca cu iuţeală într-o gură care precis că nu fusese spălată mai înainte, pentru că din ea ţîşnea un şuvoi de cuvinte

murdare şi otrăvite.
„Ce se tot ciorovăiesc?" mormăi morarul, apoi deschise repede portiţa şi intră în curte.
„Ei, ce faceţi acolo?"
în mijlocul curţii, cu o raţuşcă moartă în mînă, stătea ţăranca, o femeie care arăta destul de îmbătrînită pentru vîrsta ei; ochii ei cenuşii pătrunzători seînteiau.
„Dar, Katşa, de ce eşti aşa de mînioasă?"
„Ah, cum să nu fiu mînioasă? Uite, a murit a treia, şi numai ea este vinovată de asta, precis că le-a dat ceva fierbinte de mîncare; o să mi-o plătească ea..." - şi urmă din nou un şuvoi de ocări murdare.
„Nu striga aşa!" urlă morarul, şi cîinele care dormise liniştit pînă atunci sări speriat în sus; viţelul ieşi fugind din grajd şi se repezi spre orătănii, care o luară la fugă speriate în toate direcţiile. Găinile căutară iute adăpost pe gunoiul adunat morman.
Morarul Lehoţky trebuia să arate cine era stăpîn în casă. Numai el era în stare s-o reducă la tăcere pe soţia fiului său, căci atunci cînd începea el să înjure, se cutremura totul.
Acum nu înjură; se duse cu paşi mari spre uşa laterală a noii case şi intră
15
în bucătărioara curată unde şedea lîngă sobă, luminată de foc, o femeie tînără cu faţa palidă. Ea îşi împreunase mîinile ca pentru rugăciune şi-şi apăsa pieptul. După ochii ei umezi se putea vedea că plînsese, şi că gîndul ei nu era nici acum la ceea ce lucra. Un băieţel foarte drăguţ într-o cămăşuţă albă îşi ţinea capul buclat în faldurile rochiei. La auzul trîntitului puternic al uşii, tînăra femeie tresări, iar copilul speriat ar fi căzut jos dacă nu l-ar fi ridicat ea.
„De ce tot dai prilej de supărare?" strigă morarul. „Ce i-ai făcut iar Katşei?"
„Nu i-am făcut nimic, tată, nici n-am fost acasă", răspunse liniştit tînăra femeie. „De abia m-am întors de la păşune, şi de atunci pregătesc cina".
„Ei, n-ar zice ea fără motiv că le-ai făcut ceva raţelor; pentru că raţa ta n-a scos pui, vrei acum să distrugi şi răţuştele ei".
„Dar cum să fac eu un asemenea păcat? Te rog, tată, crede-mă, nu vreau răul nimănui; n-am nici o vină că mă urăşte Katşa şi că gîndeşte mereu numai rău despre mine".
Două lacrimi mari căzură din ochii femeii pe buclele blonde ale copilului.
„N-am venit să-ţi ascult plînsul şi văicăreala; un lucru e sigur", zise morarul posomorit, „că vrei să ne provoci; de cînd s-a întors fratele tău care şi-a vîndut credinţa şi sufletul, nu mai eşti cea dinainte. Da, ne eşti aşa de antipatică, încît nici nu ne mai putem uita la tine; mă şi mir cum de mai rabdă Daniş să te tot duci acolo şi să stai pînă noaptea tîrziu".
„Tată, Daniş ştie că acolo nu facem nimic rău. Citim Cuvîntul lui Dumnezeu, cîntăm pentru gloria Lui şi ne rugăm şi pentru dumneata".
„Ah, ce nevoie aveţi să vă rugaţi pentru mine? Eu însumi mă rog pentru mine, şi cu asta am terminat. Dacă nevastă-mea s-ar fi învîrtit încoace şi încolo într-o casă străină, i-aş fi arătat eu cine-i stăpînul; şi o să-i spun eu lui Daniş să facă ordine".
Tînăra femeie tresări, îşi strînse tare copilul la piept şi-şi împreună rugător mîinile.
„Te rog să nu-l întăriţi pe Daniş împotriva mea, tată, te rog din toată inima; voi face totul, voi suporta totul, numai să nu-mi interzici să mă duc la Ian. Nu pot să-ţi spun, şi nici nu m-ai asculta... dar cînd ajung acolo, mă simt de parcă aş fi deja în cerul despre care vorbeşte el, aşa bucurie simt în inimă. Daniş zice că aş putea să citesc şi să mă rog şi acasă; aşa şi fac, dar la noi nu c niciodată linişte de dimineaţă pînă seara, aşa că nu pot să mă concentrez. Ah, şi doresc aşa de mult ca Domnul Iesus (Isus) să-mi ierte şi mie păcatele, să mă primească şi să-mi dea pacea şi bucuria pe care i le-a dat lui Ian!"
„Taci odată; ce tot ai cu păcatele tale? Şi că n-ai linişte? - Ia te uită la ea, ar vrea să nu mai lucrăm nici unul, ci să stăm tot timpul deasupra unei cărţi. Te rogi ori nu te rogi, cu o farfurie goală nu te saturi. Dacă îţi cade greu să
munceşti, mai bine te-ai fi măritat cu un preot". Morarul se îndreptă supărat spre uşă.
„Ştii bine, tată, că niciodată nu mi-a căzut greu să muncesc", se apără tînăra femeie, „îmi place şi vreau să muncesc; vreau să lucrez toată ziua, numai seara să mi-o lăsaţi liberă pentru sufletul meu, şi prin asta n-o să aveţi nici o pagubă".
„Ei, n-o să mă cert acum cu tine! Dar îţi zic un lucru: Dacă Daniş se deprinde să meargă la circiumă şi să cheltuie acolo banii mei şi ai tăi pentru că tu fugi de el, atunci... Dacă el nu te

dă afară din casă, atunci o fac eu; fă ce vrei!" Morarul plecă foarte supărat.
Stătu o vreme în fierăria fiului său cel mai tînăr. Imrich arma căruţa pe care Daniş tocmai o terminase. Omul se uită la fiii săi chipeşi; îi făcea plăcere să-i vadă lucrînd cu hărnicie. Uită o vreme de nora lui, pentru că Imrich - aşa cum îi era obiceiul - zicea nişte glume, apoi rîdea zgomotos şi înjura atît de urît, încît nu era mai prejos în privinţa aceasta decît tatăl lui.
Atunci Iura Lehoţky deschise poarta, pentru că i se adusese cereale de măcinat, şi-i chemă pe cei doi fraţi ca să-1 ajute la descărcat. Ca urmare, plecară toţi trei împreună cu tatăl lor, şi în moară domni curînd o activitate intensă.
între timp, tînăra femeie terminase de pregătit cina şi pusese masa. Morarul obişnuia să ia masa împreună cu Imrich şi cu Iura. El însuşi stabilise cu un an înainte să se procedeze aşa ca să se evite neplăcerile, deoarece Katşa se certase cu Daniş. Cît de recunoscătoare îi era tînăra femeie pentru lucrul acesta, deoarece înainte cu greu se putea sătura. Ea se îngriji de copil şi-1 legănă, iar după ce acesta adormi în poala ei îl puse în pătuţul pe care Daniş îl făcuse pentru întîiul său născut. De abia termină, că intră soţul ei. Acesta se aplecă mai întîi deasupra băieţelului care dormea şi-1 sărută, apoi mîncă cu poftă cina pe care i-o puse în farfurie soţia lui. Avea o foame de lup, iar mîncarea era gustoasă, şi ea dispăru într-o clipă.
Soţii vorbiră prieteneşte unul cu altul; se vedea că se iubeau, şi că nu-i legase numai averea atunci cînd se luaseră.
„După ce mănînc mă duc la Ian ca să-i dau să-mi facă o lădiţă pentru tră-surica primarului".
„Aşteaptă pînă sunt şi eu gata, aş vrea să merg cu tine", îl rugă ea.
„Cum vrei, dar grăbeşte-te. Şi cine are grijă de băiat?"
„Ştii doar că pînă dimineaţă nu se trezeşte".
„Intre timp mă duc să dau vitelor de mîncare".
Tînăra femeie se grăbi, şi curînd mergea împreună cu soţul ei pe pajişte spre casa lui Ian. Cumnata îi văzu din grădină. „Cum se mai duc împreună, ca o pereche de iubiţi înainte de nuntă!" Invidia o rodea. „Precis că 1-a ademenit şi pe el să se ducă la Ian. Ce mamă denaturată, îşi încuie pur şi simplu copilul în casă şi pleacă! Ce păcat că Daniş e aşa de orb; în tinereţe eram

şi eu altă femeie, şi Iura era destul de înnebunit după mine, dar aşa de prost totuşi nu era. Ei, o să vedem noi ce-o să iasă de aici, iar pe Daniş o să-1 lămuresc eu o dată". La marginea terenului care îi aparţinea lui Ian, cei doi soţi se opriră, ca să se apere de cîinele gazdei, care de bucurie aproape o doborîse pe tînăra femeie.
„Hei, Duncio, stai liniştit!" mîngîie ea capul miţos. „Ce mai camarad!" rîse Daniş.
„Ştii, îşi aduce aminte de mine din vremea cînd mai eram acasă; am păzit de multe ori împreună oile".
„Acum este la pensie. Ei, bătrîne, e acasă stăpînul tău?" Ca şi cum ar fi înţeles cuvintele, cîinele îşi ridică coada stufoasă şi o luă la goană spre clădirea mică, dar deosebit de plăcut aşezată. Imediat se deschise uşa casei, şi le ieşi în întîmpinare un tînăr plăcut la înfăţişare. Nu era aşa de frumos ca sora lui, dar avea ceva atît de atrăgător, încît oamenii din jurul lui nu-şi puteau explica ce era; dacă ar fi trăit între nişte oameni instruiţi, atunci s-ar fi spus despre el că pe faţa lui şi în întreaga lui înfăţişare se oglindeşte un suflet frumos. Cei doi soţi îl salutară; tînărul îi pofti înăuntru. „Putem rămîne şi aici sub nuc", zise tînărul rotar, luînd loc. „Da, rămîneţi voi şi staţi de vorbă, eu una mă duc între timp în casă ca să fac puţină ordine, căci este greu să stai fără gospodină".
„Drăguţ din partea ta, Iudka; te rog să vezi ce-i cu laptele", o rugă el şi se uită după sora lui în timp ce dispărea în întunericul serii.
„Cum poţi să trăieşti aşa, Ianko?" întrebă tînărul rotar uimit. „Pe mine m-ar strivi aceşti pereţi".
„Nu sunt singur, Daniş. Locuiesc într-adevăr în singurătate, dar nu sunt singur. - Dumnezeu spune: ‚Nu te teme, Eu sunt cu tine'", răspunse tînărul cu o convingere liniştită.
„Crezi într-adevăr că Dumnezeu locuieşte aici împreună cu tine?" Un zîm-bet neîncrezător i se ivi pe faţă.
„N-am nici un motiv să mă îndoiesc de cuvintele şi promisiunile Sale". „Dar eşti sigur că ele

sunt valabile şi pentru tine?" „Toată Biblia este a noastră, deci toate promisiunile lui Dumnezeu sunt şi pentru mine, şi eu le cred".
„Ei, atunci e bine dacă poţi crede aşa; dar, crede-mă, nu mi-ar plăcea deloc ca să fie adevărat ce scrie şi ce spun clericii, anume că Dumnezeu este totdeauna cu mine. Se întîmplă adesea că omul spune sau face tot felul de lucruri care nu se cuvin, şi dacă ar trebui să cred că El mă vede şi mă aude, nu mi-ar plăcea deloc lucrul acesta".
„De ce spuneţi voi atunci cînd vă întîlniţi unul cu altul: ‚Pan Boh poma hai?' Dacă Dumnezeu nu este cu voi, cum poate El atunci să vă ajute?" „Ei, ăsta-i un fel de salut, şi nimeni nu gîndeşte ceea ce zice".
18
Sub nuc se făcu tăcere.
„De ce folosiţi abuziv Numele lui Dumnezeu dacă nu vă gîndiţi la El atunci cînd îl rostiţi?"
„Ah, să nu uit de ce-am venit la tine: îmi faci lădiţa? Am nevoie de ca pînă sîmbătă", schimbă tînărul subiectul.
„Este aproape gata; dacă trece mîine Imrich, poate s-o ia şi s-o armeze".
„Trebuie să spun că eşti un meseriaş iscusit, şi că omul se poate bizui pe tine că ce spui, aceea şi faci", îl lăudă Daniş pe cumnatul său.
„Dacă promit ceea ce nu pot respecta, atunci înseamnă că aş înşela, şi lucrul acesta este păcat".
„Păcat! - La tine totul este păcat". Tînărul se încruntă. „Şi să te duci cu tinerii la dans, şi să bei un pahar de vin. Ce tînăr eşti tu?! Te laşi dojenit şi permiţi să ţi se joace tot felul de feste fără să ripostezi, căci chiar şi aceasta este păcat pentru tine. Te duci printre oameni numai dacă trebuie; trăieşti aici ca un pustnic; la sfîrşit o să spui că şi căsătoria este un păcat".
„Aşa ceva nu spun; numai adepţii lui Anticrist vor porunci ca oamenii să nu se căsătorească".
„Atunci de ce nu te însori?"
„Nu simt nevoia". O roşeaţă uşoară îi coloră faţa.
„Sau poate crezi că nu vei găsi nici o fată care să fie de acord cu o asemenea viaţă pe care o duci tu. Ei bine, ştiu eu una. Acolo la Murtinovi au o fată ca o floare, e-adevărat, săracă lipită pămîntului, dar banii oricum sunt pentru tine doar un Mamon păcătos, şi nu te interesează. Vrei să vorbesc cu ea?"
„Şi ştii tu sigur că Dumnezeu a pus-o deoparte pentru mine?" Mîna tînă-rului era pusă pe braţul cumnatului.
„Nu ştiu; dar dacă este pentru tine, atunci nu-ţi scapă ea".
„Ei, atunci putem să lăsăm baltă chestiunea asta", rîse celălalt. „Ce trebuie să se întîmple se va întîmplă".
Apariţia Iudkăi întrerupse discuţia.
„Ar trebui să mergem acasă", zise Daniş, „dar voi nu aţi vorbit deloc unul cu altul, aşa că plec singur, iar tu, cumnate, o vei însoţi mai tîrziu pe Iudka".
„Mai rămîi puţin cu noi", îl rugară amîndoi, dar în zadar.
„Ştiu ce au de gînd", gîndi Daniş în timp ce mergea spre casă. „Vor să citească şi să se roage, şi eu unul nu pot asculta aşa ceva".
Se opri totuşi din mers şi văzu cum aprinse lumina cumnatul său şi cum se aşează la masă împreună cu sora lui, apoi cum deschise marea Carte sfin-tă, şi după ce se rugară pe scurt, cum citi el din Carte. Ea îşi puse coatele pe masă, îşi sprijini capul pe mîinile împreunate şi ascultă atentă. Parcă vedea un om însetat care îşi reface forţele cu apă proaspătă.
„Tare aş vrea să ştiu ce anume citeşte acolo", îşi zise tînărul rotar, „şi ce ascultă ea aşa". I se părea că totul strigă primprejur: „Vino! Vino!", iar în el
19
se auzea o voce care zicea şi ea: „Vino!" Cît pe ce să nu se maLpoată împotrivi, dar apoi îşi dădu capul pe spate. - ‚Dacă le face plăceigjţe în ordine, dar pentru mine credinţa mea este destul de bună; nu pot şi njjpf nu vreau să trăiesc aşa cum trăieşte Ian'. El se grăbi să ajungă acasă. Daf se simţea ciudat, de parcă acolo în munţi - sau poate şi în inima lui - se trezise ceva.
Şi prin fereastra deschisă răsună în noaptea liniştită de afară, rostit de o voce blîndă, Cuvîntul adevărului etern, un Cuvînt plin cu o invitaţie plăcută şi dulce: *Voi, care sunteţi însetaţi, veniţi*

la apă! Şi voi care nu aveţi bani, veniţi, cumpăraţi şi mîncaţi; veniţi şi cumpăraţi fără bani şi fără plată din amîndouă, vin şi lapte! De ce număraţi bani pentru ceva care nu este pîine şi munciţi cînd nu vă puteţi sătura? Ascultaţi-mă şi mîncaţi ceea ce este bun, şi sufletul vostru îşi va găsi plăcerea în grăsime. Aplecaţi-vă urechea şi veniţi la Mine; ascultaţi, şi sufletul vostru va trăi (Isaia 55:1-3).

Apoi, cînd întregul capitol fu citit, fratele se uită la sora lui care asculta cu încordare şi zise: „Vino şi tu, Iudka, această chemare e valabilă şi pentru tine; pe tine te cheamă Domnul Iesus ca să vii la El. El, pe care Dumnezeu însuşi ni L-a făcut Martor şi Stăpîn, îşi întinde mîinile spre tine şi te cheamă: Vino!"

„Aş vrea atît de mult să vin, Ian. Crede-mă, de cînd aud adevărurile lui Dumnezeu, am în inimă un dor atît de mare şi mi-ar plăcea atît de mult să ajung la El, dar am păcătuit atît de mult! Oare poate El să mă primească aşa cum sunt?" Un şuvoi de lacrimi se prelinse pe obrajii palizi ai tinerei femei.

„Ah, Iudka, chiar Domnul Iesus a spus că a venit să-i cheme la pocăinţă pe cei păcătoşi şi nu pe cei drepţi. Iar aici ni se spune ce este pocăinţa: *Nelegiuitul să se lase de calea lui, şi răufăcătorul de gîndurile lui, şi să se întoarcă la Domnul, şi astfel El Se va îndura de el, şi la Dumnezeul nostru, căci la El este multă iertare ".*

„Scrie asta acolo?"

„Da, ascultă numai!" Tînărul citi încă o dată, precum şi ceea ce este scris despre gîndurile lui Dumnezeu, care sunt cu mult mai înalte decît gîndurile noastre. La fel, şi despre faptul că acel cuvînt care iese din gura Sa nu se întoarce la El fără rod, ci, dacă omul îl lasă să cadă în inima lui, îl face în stare să primească această sămînţă a lui Dumnezeu, şi anume pe Domnul Iesus.

Tînăra femeie înţelese şi dădu ascultare chemării: *Căci trebuie să ieşiţi în pace şi să fiţi însoţiţi în pace.* Ea veni la Iesus, îi aduse inima ei păcătoasă şi primi din mîna Lui, gratis şi fără plată, după cum este promis: Favoare nemeritată şi iertare, viaţa eternă, Spiritul Sfînt, da, şi chiar pe El însuşi. în locul mărăcinişului, în inima mîngîiată şi săturată crescură dintr-o dată brazi, în loc de spini crescu iubirea, iar ceea ce Spiritul Sfînt urma să producă în ea şi prin ea avea să fie pentru Domnul un nume şi un semn etern care nu va fi distrus.

20

4. în valea Toplova

Cam pe vremea cînd Daniş plecă împreună cu soţia lui la Ian Trnovsky, ieşi şi Imrich Lehoţky din Gurte. Era de nerecunoscut, după ce se spălase de funingine şi se îmbrăcase cu haine curate. De abia acum se putea vedea ce tînăr chipeş era. în poartă se întîlni cu tatăl său.

„Ei, unde te duci iarăşi?" mormăi bătrînul.

„Ce te priveşte?" se încruntă fiul. „Şi dumneata te-ai dus, şi nu te-a întrebat nimeni".

„Ai grijă să nu fii dus iar de nas şi să vii teafăr acasă".

Fiul trînti poarta, care aproape că ieşi din ţîţîni, şi o luă fluierînd spre orăşel, dar numai o bucată scurtă, şi apoi o luă pe o potecă pe sub culmea Murtin şi o coti spre valea Toplova. Nimeni nu ştia să spună de ce se numea aşa valea, căci nu se vedeau nicăieri plopi. Dar nu există fum fără foc, şi trebuie să fi fost odinioară plopi pe acolo. Aici existau mari gospodării ţărăneşti, şi în ele locuiau ţărani mîndri şi bogaţi; printre ei erau şi buni cunoscători ai Bibliei, cu care chiar şi preotul nu se prea putea măsura; şi dacă s-ar fi ajuns la discuţii, atunci ar fi cîştigat cu siguranţă victoria. Da, toplovenilor le plăcea mult să discute, şi cînd erau împreună în cîrciumă, împlineau deseori plîngerea tristă a Fiului lui Dumnezeu: Cei ce stau la poartă trăncănesc despre Mine, şi la chefuri se cîntă despre Mine.

Morarul ştia că fiul lui se ducea acolo la o fată şi se bucura că o să aibă o noră bogată.

Dar cea la care se ducea el nu era bogată, deşi tatăl ei fusese cîndva un ţăran înstărit. Ea locuia în chirie împreună cu mama ei şi îşi duceau viaţa din lucru de mînă şicusut.

Ea era o fată minunată, la dans ca o căprioară, veselă, şi îi plăcea să povestească precum odinioară tatălui ei. Tinerii veneau bucuros la ea. Odată îi trăseseră o bătaie lui Imrich Lehoţky pentru că îşi însuşise primul loc lîngă fată, dar el îi învinsese, şi în cele din urmă nu avură ce să facă.

Bătrîna Hrubik nu-şi mai stăpînea de mult timp fiica. Era o femeie îm-bătrînită prematur, tuşea şi era mai tot timpul suferindă. Dusese o viaţă grea cu soţul ei, iar copiii muriseră toţi, şi

îi rămăsese numai această fiică. Din înstărită cum fusese ajunsese săracă; ea jelea ceea ce nu mai exista. Singura ei speranţă şi dorinţă fierbinte era acum ca să-şi mărite bine fata, şi de aceea cheltuia totul pentru ea. Ca urmare, Susanka Hrubik avea cele mai frumoase haine din toată Toplova, şi deoarece lucra mereu cu acul, mîinile şi faţa ei erau foarte îngrijite.
în asemenea împrejurări, tinerii puteau să se simtă în largul lor cînd veneau în vizită la familia Hrabik. De abia zări Imrich de departe căsuţa, că ochii îi luciră precum cărbunii din fierăria lui atunci cînd sufla cu toată **pute**

rea în foaie.
Imrich se bucură că astăzi venea mai repede ca ceilalţi. în casă ardea lumina, fereastra era deschisă, iar în cameră se vedea numai bătrîna doamnă Hrubik, care zicea o rugăciune din cartea de rugăciuni. în faţa ferestrei îşi întindea ramurile un măr, sub el se afla o bancă, şi pe ea şedea, cu capul sprijinit în mîini, Susanka Hrubik. Din cîţiva paşi, Imrich fu lîngă ea.
„Bună seara!"
Ea se sperie. Apoi îşi ridică faţa frumoasă şi se uită la el cu ochii ei focoşi.
„Tu eşti, Imrich?"
„Cine credeai că putea fi?" întrebă el posomorit.
„Ah, cine poate şti care dintre voi soseşte cel dintîi?" rîse ea. Părea că auzi gîngurind un porumbel, atît de plăcut suna rîsul ei.
„Chiar îţi este totuna care dintre noi soseşte primul?" întrebă tînărul pe jumătate supărat, pe jumătate îngrijorat, şi se aşeză lîngă ea. Cît mai dorise el o asemenea clipă de stat împreună cu ea! Ea înţelese bine ce vrea să spună el, dar se făcu că nu pricepe.
„Astăzi eşti într-o dispoziţie foarte proastă", rîse ea, „şi atunci mai bine ai fi rămas acasă. Precis că iar a fost spectacol la voi; se spune că se petrece des asta - şi atunci totul explodează".
„Cine ţi-a povestit aşa ceva?" se sperie el. „Ei bine, este adevărat, tata bombăne întruna, iar nevasta lui Iura este un adevărat balaur, dar eu n-am nimic de împărţit cu ei; îmi văd de treabă în fierărie şi aş vrea eu să-1 văd pe acela care să-mi poruncească sau să-mi interzică să fac ceva".
„Ce bine îţi stă cînd eşti furios", rîse ea de el. „Ei, n-aş schimba căsuţa mea de aici cu tot regatul vostru. Ştii că am cumpărat-o deja?"
„Ei, nu mai spune! Cînd?"
„Ieri a fost mama în oraş, şi acum vor s-o treacă pe numele meu. Şi aproape toţi banii i-am cîştigat cu cusutul, căci puţinii bani care au rămas de la tata se află încă la consiliul tutelar".
„Dar, Susanka, ce vrei să faci cu căsuţa asta? Tu..." şi se opri din vorbă.
„Ei bine?" Ea îşi privi mîinile albe şi se juca cu inelele care îi împodobeau degetele.
„De ce te porţi aşa? Ştii doar ce vreau să spun".
„Nu trebuie neapărat să ştiu ce vrei să zici, la fel cum nici tu nu poţi ghici ce am de gînd eu. Ei bine, mi-am cumpărat căsuţa şi vreau să locuiesc singură în ea aşa cum locuieşte Ian Trnovsky în a lui. Nici unul din voi nu va mai avea voie să vină la mine; nici la horă nu mă mai duc, căci am dansat destul. De ce să aibă numai băieţii un sfînt? Şi fetele au nevoie de o sfîntă. Ce zici, nu-i aşa că va fi frumos: acolo la voi în valea Zapotocky sfîntul Ian, şi aici în valea Toplova sfînta Susanka?" Rîsul fetei răsună atît de exuberant şi de molipsitor, că l-ar fi antrenat chiar şi pe cel mai serios om.
„Fă cum vrei!" strigă tînărul, „dar la Ian se duce Iudka noastră, şi la tine o să vin eu!" Restul i-1 şopti fetei la ureche. Tocmai cînd voia s-o prindă de talia subţire... se auziră paşi şi voci; ea se smulse din braţele lui şi fugi de acolo, înainte de a o fi putut el reţine.
în scurtă vreme, camera fu plină. Imrich intră ultimul în ea, cu intenţia fermă: „Ea trebuie cît de curînd posibil să fie a mea şi numai a mea; o să vorbesc eu cu ea, şi nimeni nu mai are ce căuta aici, absolut nimeni!"
în căsuţă răsunară pînă noaptea tîrziu cîntece, rîsete şi glume. Tineretul se distra pe socoteala lui Ian Trnovsky.
„Ştiţi ceva?" zise Iura Surovy, „hai să-i jucăm o festă, ca să ajungă să se mînie; el spune că omul nu are voie nici să se mînie, nici să se răzbune".
„Să-i spargem fereastra", propuseră unii.

„Nu, eu vreau să-i scot uşa din ţîţîni şi s-o arunc în pîrîu".
„Nu, să-i mînăm vaca la păşune ca să pască pînă se umflă".
„Dar, băieţi", interveni doamna Hrubik cu voce plîngăreaţă, „ce-i cu voi? Lăsaţi omul în pace, doar nu v-a făcut nimic!"
„Ei, vrem doar să ne convingem dacă se supără sau nu şi dacă va cerceta cine i-a jucat festa".
„Ştiţi ceva", zise Imrich, „azi îl lăsăm în pace, căci cîinele lui ne-ar putea trăda prezenţa; dar el vine aproape în fiecare zi la Iudka; cînd vine o dată la ea, îl închid în curte, şi apoi o să-l examinăm noi pe Ian".
„Vreau să vă zic ceva: Puneţi-i un arminden!" rîse Susanka. „Vă dau eu panglici".
„Foarte bine, panglici! Excelent; o să aibă un arminden, cu pantaloni zdrenţuiţi şi o coroană de paie deasupra. Puteţi să fiţi mulţumită, tanti; în felul acesta nu-i facem nici o pagubă, şi asta îl va supăra precis mai mult ca orice pagubă. Geamul spart îl poate pune repede la loc, uşa şi-o poate aduce, vaca ar putea muri, şi ar fi păcat de vaca cea frumoasă. Dar de batjocura asta nu mai scapă".
„Şi chiar mîine o să i-o facem".
Tinerii erau foarte fericiţi că urma să fie distracţie. Imrich vorbi cel mai mult. Noaptea tîrziu, tinerii se despărţiră cu cîntece şi chiote.
Sub măr stătea fata cu capul plecat; ochii ei focoşi priveau gînditor. „Oare de ce le-am spus asta? Ce rău mi-a făcut el? Mama are dreptate: El nu face rău nimănui. Şi eu nici măcar nu-l cunosc, numai ce-am auzit despre el. Mîine o să trec pe acolo în drum spre Mikoc ca să-i duc mînecile pe care le-am brodat; apoi intru la el şi-mi comand o ladă de zestre; dacă el este aşa cum zic ei, atunci nu mă va trăda că dau să mi se facă o ladă de zestre înainte de a fi logodită. Am deja banii, şi voi putea să-i folosesc în curînd. Dar cum va fi oare dacă mă voi mărita cu Imrich? Familia lui este aşa de dezordonată; bătrînul zgîrie-brînză mi-ar trînti la sfîrşit în faţă că n-am adus nimic; mi-ar

cere poate să trudesc aşa ca ei, şi asta n-o voi face. Mi-ar plăcea de Imrich dacă ar fi singur, sau dacă ar vrea să se mute aici, dar fierăria lui este acolo. Ei, aş putea să încerc să stau la ei; şi dacă nu merge - şi nu mă las eu chinuită ca soţia lui Daniş - atunci îl aduc eu pe Imrich încoace, şi cu asta basta. Dacă vine sîmbătă, îi promit..."

5. *O vizită*

A doua zi, tînărul tîmplar lucra la un toc de fereastră; lîngă el stătea Dun-cio, întins comod pe talaş, cînd deodată se auzi dinspre uşă un zgomot care îl făcu pe tînărul meşter să ridice capul. Duncio mîrîi, dar apoi îşi zise: „Nu merită să mă scol", şi se întinse şi mai bine pe culcuşul său comod. în lumina razelor de soare care pătrunseră înăuntru prin uşa deschisă stătea fata pe care o doreau şi la care visau atîţia băieţi. Vise care, cum bine ştia fiecare, nu se vor împlini niciodată. Doi ochi focoşi îşi fixară privirea scrutătoare pe clădire şi apoi pe faţa tînărului care îi ieşea în întîmpinare. „Bună ziua!" salută vocea plăcută.
„Să dea Dumnezeu!" mulţumi tîmplarul, şi o zăpăceală fără voia lui i se oglindi pe faţă. „Pot să te servesc cu ceva?" întrebă el, învingîndu-se pe sine, cu acea amabilitate care îl făceau să fie plăcut chiar şi de cei care altminteri nu erau prea bine intenţionaţi faţă de el.
„Aş dori să-mi faci o ladă pentru hainele mele de zestre". O roşeaţă trecătoare acoperi obrajii fetei.
El o pofti să intre şi o duse din atelier în cameră. Aceasta era destul de mare, şi foarte curată şi drăguţă. Şi aici aruncă fata o privire de jur împrejur. Prin ferestrele deschise intra soarele şi aerul proaspăt şi curat de munte; aici era la fel de mare linişte ca şi în biserică.
„Acum ia loc şi spune-mi, te rog, ce fel de ladă doreşti, cu sertare, sau doar aşa simplă", îi spuse el.
„Aş prefera cu sertare, ca să nu se şifoneze aşa de tare hainele. Şi cît va costa?" replică ea.
„Depinde de dorinţa ta, există lăzi cu şase, şi de asemenea cu şaisprezece guldeni. Ultima am făcut-o pentru Surovy, poţi s-o vezi acolo şi apoi să-mi transmiţi comanda în caz că-ţi place".
„N-am pe nimeni prin care aş putea să transmit comanda, tot eu va trebui să revin; dar nu este nici o grabă cu ea. Săptămîna viitoare o să trec din nou şi o să-ţi comunic hotărîrea luată. Acum am trecut doar pentru că aveam drum pe aici", răspunse ea ca şi cum s-ar fi scuzat.

„Acum trebuie să-mi spui cum te cheamă, ca să ştiu pentru cine să fac lada", zîmbi el.
„Se vede că nu te duci la horă dacă nu mă cunoşti. Eu sunt Susanka Hru-
bik", zise ea.
„Te duci deseori la horă?" El se sprijini de spătarul scaunului şi-şi încrucişa braţele pe piept.
„Fireşte... totdeauna sunt prima la horă. De ce te uiţi aşa la mine?" se înroşi ea supărată.
„Pentru că îmi pare rău de tine".
Ea făcu ochii mari de uimire.
„îţi pare rău? De ce? Pentru că-mi place jocul? De-ai şti cum este! - Sau poate nu ştii! Ai jucat vreodată?"
„La paisprezece ani am plecat ca ucenic la Viena, iar la şaptesprezece m-a găsit Domnul Iesus, şi eu mi-am predat viaţa în mîna Lui".
„De la şaptesprezece ani ai această credinţă?" Se vedea pe faţa ei că avea multe întrebări la care i-ar fi plăcut să primească răspuns.
„Deci nu aveţi voie să dansaţi? Cum de puteţi trăi aşa!?"
„Nu ne este interzis", clătină din cap tîmplarul, „dar nici nu ne trece prin minte să dansăm, pentru aceasta avem la fel de puţin chef cum aveţi voi pentru citirea Cuvîntului lui Dumnezeu".
„Crezi cumva că noi nu citim Sfînta Scriptură?" zise ea jignită.
„O citeşti?" El se uită în ochii ei cu o privire serioasă şi scrutătoare, de parcă ar fi vrut să ajungă pînă în străfundul inimii ei.
„Păi, fireşte că n-am prea citit în ea", recunoscu ea sincer, „dar mă duc la biserică".
„Cînd o să-ţi placă Cuvîntul lui Dumnezeu la fel de mult ca şi dansul, atunci o să-1 citeşti în fiecare zi. Am auzit că tu coşi pentru oameni, şi ţi-ar fi mai uşor să-ţi faci timp cîte o jumătate de oră decît pot eu cu meseria mea".
„Te rog, ce folos ai tu din acest citit? La ce-ţi va folosi vreodată? Preot nu te vei face, şi atunci ce rost are?" se interesă ea cu un zîmbet.
„Şi ţie la ce-ţi folosesc în fiecare zi prînzul şi cina?" răspunse tînărul zîm-bind la rîndul lui.
„Hm, asta-i altceva; - omul trebuie să mănînce dacă vrea să trăiască".
„Ei, vezi tu, Cuvîntul lui Dumnezeu este pîine şi apă pentru suflet. Fără el nu se poate trăi, pentru că şi sufletul trebuie să-şi primească zilnic hrana".
„Vezi, eu nu am nevoie de asta, şi totuşi trăiesc fericită, şi-mi merge bine".
„Iartă-mă dacă-ţi spun că n-aş vrea să fac schimb cu tine".
„De ce? Ce-mi lipseşte? Sunt tînără, sănătoasă, am unde locui, am cu ce trăi. Oamenii mă plac, şi aş putea, dacă aş vrea, să aleg din zece ca să-mi găsesc un soţ; şi acum spune-mi de ce n-ai vrea să faci schimb cu mine?" Ea stătea înaintea lui în toată tinereţea şi frumuseţea ei plină de farmec; ochii ei focoşi străluceau în timp ce îşi descria fericirea pămîntească şi-şi enumera comorile.
24
25
El văzu că spunea adevărul, şi fără să vrea trebui să-i dea dreptate. Chiar şi soarele, care o lumina, părea să-1 întrebe: „Spune, ce-i mai lipseşte?"
„Te cred", zise tînărul după o vreme de tăcere ciudată, „te cred că pe pămînt ai totul - dar aceste lucruri trec ca un vis. Sănătatea ta poate fi ruinată de o boală. Tinereţea trece cu anii, frumuseţea ta, pe care însuşi Dumnezeu ţi-a dat-o, şi pentru care poţi alege dintre ztce bărbaţi, poţi s-o pierzi; şi chiar dacă poţi alege dintre zece bărbaţi, la sfîrşit îl poţi alege pe cel mai rău dintre ei, care îţi poate lua prin înşelăciune întreaga fericire. Şi chiar de-ai locui pînă la moarte într-o casă frumoasă, va trebui să ieşi cîndva de acolo; da, în moarte nu vei avea nici un cîştig din toate aceste lucruri. Vezi tu, de aceea n-aş vrea să fac schimb cu tine".
în timp ce vorbea el, ea se uita într-o parte, dar acum se uită din nou în ochii lui.
„Şi ce ai tu care să te ridice atît de mult deasupra mea?" Buzele ei roşii tremurau.
•
„Nu mă ridic deasupra ta", zise tînărul repede, „căci ceea ce am eu poţi să ai şi tu, doar să vrei"
„Te referi la nmui ia credinţă?" Ea clătină puternic din cap. „Rămîn la credinţa noastră sltân urască".

„Nu la credinţa nui refer, ci la Domnul Iesus".
„Nu înţeleg", recunoscu ea, „dar precis că ai treabă, şi nu vreau să te reţin, deşi tare aş vrea să ştiu cu ce te poţi lăuda atunci cînd tot ce ţi-am enumerat eu nu este destul de bun".
„Este adevărat că am de lucru, dar pot după aceea să mă grăbesc puţin, şi aş dori să-ţi explic care este marea mea fericire şi comorile mele, dacă vrei. Dar ia loc puţin", o rugă tîmplarul prietenos. Ea clătină din cap, semn că voia să stea în picioare. „Vezi, şi eu sunt tînăr, şi mulţumesc Domnului că sunt şi sănătos; am o meserie bună, şi prin binecuvîntarea lui Dumnezeu reuşesc în ceea ce fac. De la dragii mei părinţi am moştenit atît cît să-mi pot cumpăra această căsuţă şi mi-a mai rămas cîte ceva şi pentru meserie. Toate aceste lucruri le preţuiesc ca fiind daruri ale lui Dumnezeu pentru care îi mulţumesc în fiecare zi. Dar în comparaţie cu acele lucruri pe care le-am primit în plus de la Dumnezeul cel sfînt, toate acestea nu sunt nimic. Dumnezeu ne-a iubit atît de mult - pe tine şi pe mine -, îneît ni L-a dat pe Fiul Său Iesus Cristos; ei bine, eu L-am primit pe acest Fiu şi-L am în inima şi în casa mea. El locuieşte aici cu mine. El mi-a dăruit iertarea păcatelor, pace şi bucurie. Chiar dacă aş pierde totul aici pe pămînt, n-aş deveni mai sărac, căci îmi aparţine ceea ce este etern, ceresc, şi ele vor fi ale mele pentru totdeauna".
în cameră se făcu tăcere. Fata care se uita fix pe fereastră se întoarse din-tr-o dată spre el.
„Ştii tu chiar aşa de sigur că El locuieşte aici cu tine?"
„Ii simt apropierea. Ştiu că mă aude cînd mă rog; ştiu că mă vede atunci cînd lucrez. Dacă uit vreodată să mă sfătuiesc cu El înainte de a-mi începe lucrul, atunci pot să fiu sigur că nu-mi reuşeşte".
„Şi dacă faci ceva rău şi El te vede?"
„Nu trebuie să fac nimic rău. El mă păzeşte; şi totuşi, dacă sunt neascultător şi am greşit, şi dacă recunosc şi-I cer iertare, atunci El mă iartă din nou şi-mi curăţă inima de tot ce e rău".
„Trebuie să plec acum", se decise fata. „Deci rămîne să-mi faci lada. O să-ţi transmit dacă-mi place cea a lui Katşa, şi-ţi mulţumesc frumos că te-ai întreţinut atîta timp cu mine".
„Eu îţi mulţumesc pentru vizită".
Tîmplarul însoţi fata pînă în faţa casei, acolo ea ma idădu încă o dată mîna cu el şi dispăru curînd în pădurea de stejar. El se uită după ea ca într-un vis. Adînc cufundat în gînduri se întoarse apoi la lucrul său. Ea dimpotrivă îşi grăbi paşii, ca să iasă cît mai repede din domeniul acelei case unde auzise cuvinte aşa de ciudate, aşa de neînţelese, unde se simţise de parcă se prăbuşeau pereţii peste ea, unde - da, era uimitor, dar adevărat - era o atmosferă mai sfîntă ca în biserică.
Bărbatul acesta credea că Dumnezeu, că Fiul lui Dumnezeu locuia cu el, şi lucrul acesta era poate adevărat. Dacă El ar vrea să locuiască şi la ea, ce diferit ar arăta totul în casa ei! Ea îi zisese lui Imrich că dacă băieţii au un sfînt Ian, atunci pot şi fetele să aibă o sfîntă Susanka - şi acum o copleşi aproape un dor de a fi şi ea aşa ca Ian Trnovsky. Dar... atunci n-ar mai avea voie să se ducă la horă, nici să mai joace, şi tinerii n-ar mai avea voie să vină la ca ca să facă tot felul de prostii; şi lumea şi-ar bate joc de ea, aşa cum face cu el la clătină din cap, şi vru să se gîndească la altceva; dar oricît de mult se sinului s-o facă, nu putea uita clipele acelea petrecute în casa tînărului tîmplar şi cuvintele pe care le auzise acolo.

6. Neînţeles

Trecuseră trei săptămîni de la întoarcerea acasă a lui Pavel Murtinov. în toate casele vecine, precum şi în orăşelul Z., se aflase că se întorsese şi că venise acasă îmbrăcat ca un domn. Unii rîdeau de el, alţii îl invidiau, alţii aflară în scurt timp tot felul de lucruri despre el, despre care el nu ştia nimic.
în casă se obişnuiră treptat cu îmbrăcămintea lui de orăşan, căci o purta numai duminica şi atunci cînd se ducea la oraş. Se obişnuiră şi cu manierele lui schimbate, şi părea că şi el se simţea din nou ca acasă. începu să mai schimbe unele lucruri, aşa cum văzuse pe unde umblase: îndepărtă gunoiul din curte, acoperi groapa, aduse pămînt din pădure şi făcu o grădiniţă de

flori împrejmuită pentru Ilenka. El însuşi îi aduse răsad din oraş şi îi arătă ce trebuie sa facă cu el.

Doamna Zvara se lăudă faţă de verişoara ei că £avel este foarte bun cu ele, şi că atît ele, cît şi Andrei i-ar face bucuros plăcerea dacă şi-ar dori ceva după cum au orăşenii.
Pavel adusese cu el cîţiva guldeni, şi cu ei cumpără din oraş unelte agricole pe care nu le avea nimeni aici la munte. în camera cea nouă arăta acum ca la nişte oameni înstăriţi.
Doar puţini aveau curajul să i se adreseze acum cu „Palo Murtinov"; unii îi ziceau dumneata sau dumneavoastră, iar alţii evitau să folosească vreo formulă. Mai înainte, lumea rîsese de cei doi fraţi şi îi numise „păpuşicile lui Murtinov" pentru că nu mergeau împreună cu ceilalţi băieţi; - acum tinerii n-ar fi vrut deloc ca Pavel să meargă cu ei, căci nu ştiau cum să se poarte cu el. în timp ce lui Andrei îi striga fiecare: „Ce faci, Andreiko? încotro mergi?" şi fiecare stătea la taclale cu el, Pavel era salutat doar de departe, şi deşi trecuseră trei săptămîni de cînd se întorsese acasă, rămase atît de străin faţă de cei din jurul lui, ca şi cum nu s-ar fi născut în satul acela. El îşi făcuse griji să nu fie privit ca un ţăran obişnuit; acum rămase în munţi... singur.
Şi era mai rău ca atunci cînd plecase în armată; şi atunci fusese singur, dar cel puţin se bucurase că-i avea pe cei de acasă. Acum era acasă şi... străin. Se strădui să-i ascundă lui Andrei cît de mult îl durea că nici ei doi nu mai erau aşa cum fusese odinioară, căci Andrei nu-l înţelegea cînd el îi destăinuia gîndurile despre nedreptatea care domnea în lume.
„De ce să nu fiu mulţumit cu starea în care m-am născut?" obişnuia el să răspundă. „Mie nu-mi lipseşte nimic. Pîine am destulă, mulţumesc lui Dumnezeu, ca şi tot ce-mi este necesar; sunt şi sănătos, şi atunci mai trebuie să invidiez pe cineva?"
„Nici eu nu-i invidiez", se apără Pavel, „vreau doar ca domnii să nu se mai supraaprecieze faţă de ţărani, şi ca toţi oamenii să fie egali".
„Atunci n-ar mai exista rînduială", răspunse Andrei, „dacă noi toţi am fi egali unul cu celălalt. Eu domn, tu domn, şi atunci cine mai face muncile de jos? Cineva trebuie totuşi să facă munca pe care o fac domnii, şi n-aş vrea să fiu în locul lor aşa cum şed în birourile lor ca într-o colivie: nici zi liberă, nici zi de sărbătoare. Şi cei care nu lucrează nimic, ci se hrănesc, cum spui tu, din sudoarea noastră, sunt - o zic cu respect - ca nişte porci sau boi de îngrăşat cărora li se dă nutreţ în grajduri, şi n-aş vrea pentru nimic în lume să mă asemăn cu ei. Iar dacă am fi ţărani cu toţii, de unde să luăm ceea ce nu produce ogorul? Şi din nou, dacă fiecare dintre noi ar fi un domn sau un meseriaş, cine ar mai cultiva pămîntul, de unde s-ar lua pîinea? Cred că lumea este bine împărţită aşa cum este, numai noi să fim mulţumiţi".
Da, aşa era; Andrei era mulţumit şi fericit, iar Pavel nu avea nici pace, nici fericire. Cînd îl asculta pe Andrei, trebuia să-i dea dreptate, dar apoi cînd se gîndea la toată nedreptatea şi asuprirea pe care le trăise în lume, în care un om îl asuprea şi-1 călca în picioare pe celălalt, era silit să se gîndească la faptul că trebuia să fie altfel, şi că lumea nu era deloc aşa cum trebuia să fie. Poate că dacă ar fi avut un om care să-1 înţeleagă, cu care ar fi putut discuta, care să-i spună ce ar trebui să se facă pentru a fi altfel pe lume... dar un asemenea om nu exista. EI se intîlnise în oraş cu mai mulţi domni, îl căutase pe învăţător, pe preot şi pe notar, şi toţi îl vedeau ca pe un om care-şi părăsise condiţia socială şi pătrunsese cu forţa acolo unde nu-i era locul. Nimeni nu discuta deschis şi sincer cu el; făcură însă un singur lucru: îi oferiră postul de pădurar. „Dacă a făcut armata, atunci ştie să tragă cu puşca, şi în plus locuieşte la poalele muntelui". El primi postul oferit. Cînd se întoarse acasă, îi spuse fratelui său: „Voi v-aţi descurcat fără mine, şi acum va merge la fel; mie nu-mi trebuie salariul, şi cu banii o să ne putem cumpăra în fiecare an o bucată de pămînt, iar mie îmi va face plăcere să umblu de colo-colo prin pădure".
Propunerea îi plăcu lui Andrei, şi astfel deveni Pavel pădurar. Andrei îi cumpără de la văduva fostului pădurar costumul soţului ei; el cumpără şi puşca. îl îndurerase faptul că trebuise să vîndă în acest scop frumoasa cămaşă ţărănească pe care i-o pregătise lui Pavel, dar apoi uită de toate cînd văzu bucuria fratelui său.
„Ei, la ce bun, dacă acum nu mai vrea să îmbrace portul nostru?" zise el mătuşii.
„Ah, nu-ţi fa tu probleme din cauza aceasta", îl mîngîie femeia, „i se potriveşte bine, şi ca pădurar ajunge în contact cu mulţi domni, şi cel puţin seamănă cu ei; chiar şi cei de pe aici o să-1 preţuiască mai mult, o să vezi".
Acum, Pavel era deja de o săptămînă pădurar. Şi pe cînd mergea el aşa de colo-colo prin pădure, avea şi mai multe ocazii ca în această linişte şi singurătate să mediteze la felul cum

trebuie să se poarte oamenii ca să fie mai bine în lume. Luă cu el cărţi şi ziare, pe care i le procurase în oraş învăţătorul, dar ceea ce se găsea în ele era numai fărădelege şi nedreptate.
Azi era o duminică după-amiază. Tocmai se întorsese din pădure. Acolo amendase cîteva femei care vătămaseră la cules de fragi nişte puieţi de conifere plantaţi de curînd. în casă nu găsi pe nimeni.
„S-au dus la biserică", gîndi el şi hoinări în grădină pe sub nucul umbros.
Pe cînd stătea acolo, obosit de mersul repede, îl cuprinse somnul şi adormi. Deodată i se păru că este trezit. Deschise ochii, şi fata aplecată asupra lui i se păru ca o zînă din basme.
„Ilenka, tu eşti?" El o luă de mînă. „Deja te-ai întors de la biserică? Unde sunt ceilalţi?"
„Trebuia să mă întorc", răspunse fata şi se aşeză lîngă Pavel, care se ridi-

case repede în capul oaselor. „Mama a încuiat cămara, şi şi-a adus aminte de abia în Toplova că te întorci flămînd acasă pentru că ai plecat fără să iei micul dejun".
„Deci te-ai întors acasă de dragul meu?" El o privi pe fată drept în ochi.
„Mama a vrut aşa; eu am fost la biserică şi duminica trecută, şi apoi am picioare mai tinere", răspunse ea grav. „Deci hai la masă, sau dacă preferi, îţi aduc aici lapte şi pîine".
„Te rog".
„Cum se îngrijesc ei de mine", gîndi Pavel, cu capul sprijinit pe mînă.
Aşa îl găsi Ilenka cînd reveni cu un urcior înflorat plin cu lapte într-o mînă şi cu o bucată de pîine proaspătă în cealaltă. Se bucură că-i plăcea mîn-carea. Ce flămînd era! Dacă mama nu s-ar fi gîndit la asta şi n-ar fi trimis-o acasă, atunci ar fi trebuit să aştepte pînă la ora două, cînd se servea prînzul.
„Acum îţi mulţumesc frumos; nici măcar nu ştiam ce foame mi-era", zise el, punînd urciorul deoparte şi aruncînd cîteva firimituri păsărilor care zburau în jurul lui.
Ea vru să ia urciorul şi să plece, dar el n-o lăsă. „Acum n-ai nimic de lucru în casă, rămîi cu mine; ai rămîne puţin şi cu Andrei, iar eu îţi sunt văr la fel de bine ca şi el".
Pavel simţea un mare dor să aibă pe cineva în apropierea lui. Vocea plăcută a fetei acţiona mereu ca un leac alinător pentru sufletul său îndurerat. O roşeaţă acoperi obrajii fetei; ea vru să-şi tragă mîna dintr-a lui, dar el nu-i dădu drumul, şi astfel ea fu nevoită s-o lase.
„Te temi de mine, Ilenka? Ţi-am făcut vreun rău?"
Ea clătină din cap, şi totuşi îşi dorea să fie în altă parte. Se simţea aşa de ciudat în apropierea lui, atît bine, cît şi neplăcut.
„De ce eşti totdeauna aşa de trist?" Ea exprimă dintr-o dată nişte lucruri la care se gîndise săptămîni întregi.
El îşi pironi privirea uimită asupra feţei ei, şi inima i se încălzi fără să vrea sub influenţa acestor ochi nevinovaţi şi compătimitori. Cum simţea şi vedea ca că era necăjit! Era o surpriză plăcută pentru el.
„Cine ţi-a spus că sunt trist?" întrebă el cu căldură.
„Se vede pe faţa ta; cînd eşti singur, atunci nu zîmbeşti niciodată, totdeauna îţi ţii capul în mîini, ca şi cînd ar fi prea greu de necazuri şi îngrijorări".
Fata se miră de ea însăşi; de unde avea ea această îndrăzneală de a-i spune toate acestea?! Dar îi părea atît de rău pentru el!
„Dacă ţi-aş spune că nu sunt trist n-ar fi adevărat; şi de ce te-aş minţi?" mărturisi ci, şi pentru prima oară vorbea cu ea ca şi cu unul de aceeaşi condiţie cu a lui. „Dar cum să-ţi spun motivul necazului meu? Nu pot să-ţi explic, şi chiar dacă aş putea, nici atunci nu m-ai înţelege".
„Poate că te-aş putea totuşi înţelege", zise ea şi smulse cu degetele ei fine
o frunză de nuc.
„Ei bine, aş putea fi la fel de fericit ca şi Andrei", recunoscu el, „căci nu-mi lipseşte nimic, am de toate - şi totuşi nu sunt fericit, căci în mine nu este pace. Mi se pare tot timpul că trebuie să existe o altă viaţă decît aceasta pe care o duc oamenii din jurul nostru şi noi înşine. Mai întîi m-am gîndit: Dacă aş fi totuşi un domn şi aş putea avea totul ca şi ei - dar acum văd şi citesc zi de zi că nici ei nu sunt fericiţi. Şi nici eu nu mai sunt cum eram; cînd mă compar cu Andrei şi mă gîndesc la tot ce-am trăit şi am făcut cînd am fost în armată, atunci aş vrea să nu mai fiu pe lume. Da, uneori, cu toate că fizic sunt foarte sănătos, mă simt de parcă aici" - şi apăsă mîna fetei pe pieptul lui - „ar fi ceva bolnav, şi cîtă vreme nu se vindecă asta, nu voi fi fericit.

Vezi, acum ţi-am spus totul. Tu ce zici?" El se uită la Ilenka; ea-şi lăsase puţin capul în jos. Soarele se juca cu părul ei blond; umbra nucului cădea pe faţa gingaşă. -
Pavel fu copleşit de un sentiment minunat, pe care nu-1 mai cunoscuse niciodată. Acesta îi alungă pentru o clipă neliniştea şi nefericirea interioară. Nu era numai bucurie pentru faptul împărtăşirii sentimentelor pe care-1 citea pe faţa ei frumoasă; nu, era ceva nou. O căldură ciudată îi străbătu inima istovită de mîhnire. Ilenka trăia în casa lor ca o soră, dar încă niciodată n-o trăsese la pieptul lui.
Acum îşi desfăcu braţele fără să vrea şi o trase la pieptul lui în care îi bătea furtunos inima. Uimiţi, aproape speriaţi, ochii albaştri îl priviră. I se opri răsuflarea. - Ea încercă să se elibereze fără nici un cuvînt, şi el îi dădu drumul.
Ilenka luă urciorul ca să-1 ducă înăuntru. El n-o mai reţinu, doar se uită în urma ei pînă ce dispăru din ochii lui. Ea simţi această privire, la gard se opri, se întoarse - şi ochii li se întîlniră. Fu o privire lungă, reciprocă; ea căzu adînc în două suflete tinere. în fată trezi inima adormită pînă acum, iar în bărbat aprinse o seînteie care se va stinge odată cu viaţa. Un sentiment nou, nebănuit îi străbătu pieptul. Se simţea ca atunci cînd parfumul unei flori umple o cameră; nu-1 vezi, şi totuşi el pătrunde peste tot...

7. în munţi

între timp, predica din Z. se sfîrşi. Andrei asculta şi se uita din cînd în cînd spre scaunul gol al Ilenkăi. Serviciul religios i se păruse îngrozitor de lung. In biserică domnea o zăpuşeală apăsătoare, preotul de abia putea respira la amvon, iar ascultătorii moţăiau în bănci. Tinerii din galerie îşi petreceau timpul cu aruncarea unor ghemotoace de hîrtie spre Susanka Hrubik şi spre tovarăşele ei, iar acestea îşi ascundeau feţele în nişte buchete mai i di-flori.
30
31

Paracliserul văzu şi ridică ameninţător bastonul. Cînd serviciul religios se termină, preotul istovit îşi tampona sudoarea de pe frunte şi părăsi primul biserica printr-o uşă laterală.
Da, nu era un fleac să vorbeşti fără succes timp de o oră despre lucruri care nu fericeau nici chiar inima vorbitorului...
Cei ce fuseseră la biserică se grăbiră să iasă afară ca o turmă de oi din ţarc, înghesuindu-se, iar apoi, frînţi de oboseală şi transpiraţi, se risipiră în toate părţile. învăţătorul cu băieţii lui din cor trebui să reziste pînă la sfîrşit şi să cînte, apoi însă, extenuat şi iritat din cauza căldurii, dădu o palmă băiatului care lăsase partitura să cadă şi-1 înghionti pe al doilea, întrucît călcase greşit peste foalele orgii; aşa plecă el din casa lui Dumnezeu. în biserică mai rămaseră numai cerşetoarele şi paracliserul care număra banii.
Andrei şi mătuşa se grăbiră şi ei spre casă. Cînd ajunseră acolo, pe masă îi aştepta deja masa de prînz. Ilenka trebăluia prin bucătărie, iar Pavel şedea în cameră cu o carte în mînă, din care fireşte că înţelese la fel de puţin ca şi Andrei din predică.
Pavel nu schimbase cu Ilenka nici un cuvînt; cînd intră în casă, el o privise doar o singură dată, iar fata, ascunzîndu-şi stînjeneala, zîmbise.
„Ce cald a fost azi în biserică", zise Andrei, „şi ce răcoros şi plăcut este aici! Şi tu ce faci?" zise el, aplecîndu-se deasupra fratelui său, iar acesta făcu ceea ce nu obişnuia să facă: îl îmbrăţişa şi-1 trase la pieptul său.
„Ce vesel este astăzi", gîndi Andrei uşurat, după ce flecăriseră o vreme. Apoi mătuşa îi chemă la masă. Acolo povestiră tot felul de lucruri interesante.
„După-amiază trebuie să plec din nou", zise Pavel. „Din cauza fragilor, femeile au vătămat pădurea tînără ocrotită".
„Ilenka ar putea să se ducă cu tine şi să strîngă cîteva şi pentru noi; pădurea este destul de

aproape, şi anul acesta încă n-am mîncat nici una", propuse Andrei.
„Da, poate să vină!" strigă Pavel încîntat. „Am văzut ieri un loc excelent - dacă încă nu l-au descoperit -, şi de acolo s-ar putea strînge două căni pline".
„Vii şi tu cu noi?" i se adresă fata lui Andrei.
„Mi-ar plăcea tare mult, dar o să vin în întîmpinarea voastră", o linişti cu căldură tînărul, „morarul m-a chemat să mă duc mai întîi la el".
„Deci după aceea vii; noi coborîm culmea Murtin şi te aşteptăm - sau tu pe noi - sub cireşul sălbatic".
Apoi porniră la drum. Andrei îi însoţi o bucată de drum, apoi se grăbi să coboare în vale. Nu-i venea uşor să se despartă de ei, dar se călăuzea după proverbul: „Oameni cu oameni, munţi cu munţi". Dacă i se cerea lucrul acesta, voia să le facă oamenilor pe plac.
32
La moară găsi totul pustiu, numai soţia lui Iura şedea în camera din faţă şi citea în cartea de rugăciuni.
„Unde sunt toţi ceilalţi?" întrebă Andrei după salut.
„Iura a plecat pentru cereale în valea Toplova, tata a ieşit puţin în grădină, şi Imrich hoinăreşte cine ştie unde cu ceilalţi tineri".
„Şi Daniş?"
„Daniş nu s-a întors încă de la biserică, a rămas probabil la circiumă".
„Ah, chiar aşa?" zise Andrei uimit. „Nu obişnuia să se ducă la cîrciumă".
„Numai cînd şi cînd, foarte rar; dar ce să facă el cu o asemenea nevastă? Ea îi otrăveşte viaţa".
„Ce-i face oare?" întrebă neîncrezător tînărul. El îşi imagină faţa frumoasă şi palidă a soţiei lui Daniş, şi i se părea imposibil ca ea să poată face cuiva viaţa grea.
„Ce-i face? Ei, spune şi tu cum ţi-ar place dacă ai avea o soţie care pleacă în fiecare seară de acasă şi nu se întoarce pînă la miezul nopţii".
„Iudka pleacă de acasă? Dar unde?"
„Ei... la fratele ei. Asta nu mai umblă cu lucruri curate, precis că a vrăjit-o, îţi spun, ea este ca o bucată de lemn, poţi vorbi ce vrei, ea doar zîmbeşte şi nu răspunde nimic; şi dacă i-a intrat în cap că ceva anume este păcat - are ea motiv, căci mîine vrem să coacem pîine -, zice: Nu, duminică nu este voie să se lucreze. Lui Iura i-a spus că păcătuieşte dacă macină duminica. Da, chiar şi pe tata l-a rugat să nu vîndă viţelul duminica, şi el nu l-ă vîndut, şi vrea să te întrebe pe tine dacă nu vrei să-l cumperi, căci este un animal frumos, şi ar fi păcat să ajungă la abator.
Ei, uite aşa este ea: ne supără de dimineaţa pînă seara; chiar şi pe Betka mea mi-o strică, fetiţa este înnebunită după ea, ce spune mătuşa Iudka este sfînt. Daniş este supărat că au loc mereu asemenea certuri în casă; este adevărat că o ţine din scurt, dar azi dimineaţă a certat-o şi el cînd ea ne-a întrebat de ce ne mai ducem la casa lui Dumnezeu dacă nu vrem să-L servim pe Dumnezeu acasă? Oare suntem cumva păgîni? Oare numai ea îl serveşte împreună cu fratele ei care şi-a vîndut credinţa şi sufletul?"
„La ce credinţă a trecut el?" întrebă Andrei gînditor.
„Asta o ştie diavolul; el spune că este la fel de evanghelic ca şi noi, dar asta s-o creadă toţi dracii dacă el trăieşte altfel ca ceilalţi oameni".
„A venit vreodată la voi?"
„N-a mai fost de multă vreme la noi; numai să-mi apară înaintea ochilor, făţarnicul!"
Apariţia morarului le întrerupse discuţia. El zise bun-venit oaspetelui, îl conduse imediat în grajd şi-i arătă viţelul.
„L-aş lua", zise Andrei, „pentru că e un animal frumos, dar tocmai acum n-am bani şi nu pot vinde nimic; vitele noastre trag bine, dar numai la anul
33
o să le vînd pe amîndouă. Şi acum avem alte cheltuieli; Pavel vrea să pună podea în cameră. Nu puteţi să ne recomandaţi pe cineva care s-o pună?"
„Ei, Pavel este deja un mare domn", rîse morarul dispreţuitor. „Oare ce-ar spune Toma Murtinov, bunicul vostru, care purta vară şi iarnă o singură pereche de pantaloni, iar cizme doar în zilele importante de sărbătoare, dacă ar afla că nepotul său vrea să aibă podea în cameră, ca să nu-i fie frig?!"

Andrei se înroşi; nici lui nu-i trebuia podea, dar nu putea îngădui ca cineva să-şi bată joc de fratele său - şi cel puţin nu acest zgîrie-brînză.
„Ştiţi, bunicul meu n-a plecat niciodată de la munte, şi dacă ar fi băut mai puţin, ar fi avut cu ce să-şi cumpere haine şi încălţăminte aşa cum se cuvine. Şi apoi, Pavel nu va veni la dumneavoastră ca să împrumute bani; dacă vrea să aibă podea în casă, cine are dreptul să se amestece? Dacă ar hoinări noaptea aşa cum face Imrich al dumneavoastră, precis că nici averea noastră, nici a dumneavoastră nu i-ar ajunge".
Morarului îi veni să strănute, şi de aceea nu avu timp să înjure, deşi era supărat că Andrei Murtinov îi reproşa viaţa destrăbălată a fiului său.
„Ei, fiecare după cum îi place", zise el, ştergîndu-şi nasul. „M-ai întrebat cine v-ar putea pune podeaua? Ei bine, mă gîndesc la Trnovsky, el nu locuieşte departe şi are în depozit multe scînduri". - O să-i supere şi pe ei cu ocazia asta, gîndi morarul. N-o să scape fără să le reproşeze păcatele. Ce faţă o să facă mîndrul Pavel cînd o să audă!
Morarul fusese în tinereţea lui la fel de uşuratic ca şi fiul său Imrich, şi nu nega lucrul acesta.
„Ştii ceva?" zise el, pe cînd traversau grădina, „aveţi o fată drăguţă la voi în casă, aţi putea să i-o daţi lui; altminteri este un om aşezat, iar la bani nu se uită un sfînt ca el. Apoi puteţi să ne invitaţi la nuntă. - Ei, ce te uiţi aşa la mine, de parcă ţi s-ar fi înecat corăbiile?" rîse morarul.
„Oare nu te-ai gîndit deloc, cînd ai crescut fata, că azi-mîine va trebui s-o măriţi? Fii gata; - cine intră în horă trebuie să şi joace!"
„Pînă atunci va mai trece destul timp" - Andrei îşi dădu capul pe spate -, „şi n-o să aibă nimeni parte să vadă c-o dau cuiva pe Iudka; îi merge bine la noi, este încă tînără şi n-are motive să plece cine ştie unde".
„Aşa zici astăzi", îl aţîţă morarul, „dar în scurtă vreme o să vă căsătoriţi amîndoi, şi nevestele voastre nu vor vrea s-o aibă în casă, ba încă nici n-o să vă lase să-i daţi o zestre. De aceea, primeşte sfatul meu bun şi dă-o primului care o cere şi care este o partidă bună, înainte de-a te însura tu".
De multă vreme plecase Andrei de la moară, de mult timp tot urca culmea Murtin, şi tot îi răsunau în ureche cuvintele bătrînului morar. Cu cît se gîn-dea mai mult la ele, cu atît trebuia să-i dea dreptate. Ilenka nu era sora lui. Şi dacă s-ar însura amîndoi, iar soţiile lor se vor purta unt cu Ilenka? - Dar ei nici nu se gîndeau la căsătorie, şi nici Ilenka nu era obligată să se mărite.

34

Dar gîndul acesta era ca un foc. Dacă ar veni acum cineva care s-o ceară în căsătorie, şi ea ar vrea să se ducă după el, ar avea el vreun drept s-o oprească? îşi imagină dintr-odată nunta ei. Ilenka în rochie de mireasă, lîngă ea mirele, ea se duce la altar şi pleacă de acolo, dar nu se mai întoarce în casa de sub culmea Murtin, ci departe, într-o casă străină, şi niciodată nu va mai reveni în casa lui...
„Ah", se apucă Andrei cu mîinile de cap, „ce mi-a spus bătrînul? Cred că n-aş supravieţui unui lucru ca ăsta. Ei, şi de ce să ajung pînă acolo? Să văd eu cum vine unul şi o duce de aici ca să se bucure de ea toată viaţa lui? Oare n^o pot lua şi eu în căsătorie? Oare am ocrotit-o, am crescut-o, am învăţat-o pentru un străin? Nu am şi eu nevoie de o gospodină, pentru că mătuşa este deja în vîrstă? Şi atunci nu mi-ar dispărea dintr-o dată toate grijurile? Ilenka va fi a mea şi numai a mea, voi avea o soţie cum nu este alta pe pămînt, iar cea a lui Pavel nici nu se va mai putea compara cu ea. Ilenka nu va mai trebui să audă cearta unei soacre sau cumnate rele; o să trăim ca Adam şi Eva în paradis. Cum de nu mi-a trecut mai de mult prin minte ce mi-a spus bătrînul astăzi? E bine totuşi că m-am dus la el. O să-i dovedesc că a fost ultima oară cînd şi-a făcut griji pentru Ilenka noastră; da, cine intră în horă trebuie să şi joace. Eu am crescut-o - este echitabil şi drept ca să mă îngrijesc de ea pînă la moarte. Mi-ar plăcea s-o port pe palme, atît de mult iubesc eu această fată... şi ce frumos o să fie cînd va deveni soţia mea!"
Andrei nu dădu atenţie faptului că urca drumul abrupt cu repeziciune şi nici că gîfiia şi era plin de transpiraţie; el urca tot mai departe. Zări de departe cireşul sălbatic, dar sub el nu era încă nimeni.
„Am sosit primul", gîndi el bucuros. De fapt, îl umplea de bucurie tot ce era pe lume: munţii cu pajiştile verzi şi înflorite, cerul albastru fără nori, apa care curgea pe lîngă picioarele lui şi

răspîndea o răcoare plăcută. De undeva, departe de el, se auzea cîntecul femeilor care culegeau fragi; acesta suna tărăgănat şi nostalgic: „De nu vrei să fii a mea, atunci ia-l pe-al meu frăţior, dar în casă să te am mi-e dor, iubita mea mieluşea". „De nu voi fi a ta, pe fratele tău nu-l voi lua, şi deci niciodată nu voi fi în casa voastră".
Andrei ascultă, şi se simţea atît de ciudat; - de nu i-ar fi fost ruşine, ar fi izbucnit în plîns. „Ce cîiitec trist", gîndi el, „şi ce nostalgic sună în pădure!"
De undeva răsună dintr-o dată o voce feminină ascuţită, cîntînd şi mai nostalgic:
Nu ne opriţi, nu ne opriţi, Lăsaţi să fim fericiţi! Căci noi ne iubim Şi să ne luăm voim.
„Da, da!" zise aprobator Andrei, şi-i venea să cînte şi el.
Deodată se auziră paşi prin desiş. Inima lui Andrei bătea năvalnic. Venea
35

Ilenka, ducînd cîte o cană plină în ambele mîini, cu obrajii îmbujoraţi, strălucind de fericire, mai frumoasă ca niciodată; în spatele ei mergea Pavel, cu puşca pe umăr, gînditor, ca unul care s-a trezit dintr-un vis frumos, din care ar fi vrut să nu se mai trezească. îl văzură pe Andrei, îşi grăbiră paşii şi-i aduseră frumoasele frăguţe dulci pe care le culeseseră. Ilenka se aşează lîngă el şi se uită la el cu încrederea unui copil fericit; ea ţinea cana, el mîncă, Pavel se aşează la picioarele lor; îşi pusese alături pălăria şi puşca şi-şi sprijinise capul de genunchiul fratelui său.
Andrei simţi că amîndorura le era drag de el, că îi erau recunoscători, că erau fericiţi. Ei îi erau cei mai dragi oameni de pe pămînt. El mîngîie fruntea fratelui său.
„Andrei, lucrurile nu merg mai bine dincolo de munţii noştri!" zise Pavel. „Ce mă interesează pe mine restul lumii; aici este ca în paradis".
„Vezi tu", zise Andrei bucuros, „ştiam că o să te obişnuieşti şi că n-o să mai doreşti să fii în altă parte".
„în altă parte? Unde? Aş vrea să rămîn aici pentru totdeauna, e cel mai bine în munţii aceştia!"
Andrei nu înţelegea fericirea fratelui său, dar simţea împreună cu el. Ca să-şi ascundă propria lui fericire, îi povesti Ilenkăi ce realizase la moară, ce-i povestise soţia lui Iura şi că morarul îl sfătuise să-l angajeze pe Trnovsky să facă podeaua.
Pavel asculta, dar nu auzea nimic, ci se tot gîndea cum se dusese el cu Ilenka prin pădure; el îi povestise despre viaţa lui din armată, ea ascultase atentă, şi ochii ei îi sorbeau fiecare cuvînt de pe buze. Apoi, ea îi povestise la rîndul ei ce viaţă dusese în casa tatălui ei vitreg, şi cum se simţea de cînd venise în casa de sub culmea Murtin.
Cu cîtă iubire, devotament şi recunoştinţă vorbise ea de Andrei, şi Pavel nu ştia deloc cum să mulţumească fratelui său pentru tot binele pe care i-l făcuse, căci era ca şi cum i l-ar fi făcut lui însuşi.
Apoi o condusese la o poieniţă unde se găseau o mulţime de frăguţe, şi el plecă să-şi vadă de îndatoriri. Cînd se întoarse, una din căni era deja plină, şi o ajută s-o umple şi pe cealaltă. Apoi se întoarseră, ca să nu-l lase pe Andrei să aştepte. Aşa ca Andrei în urmă cu trei săptămîni, Pavel făcuse loc de trecere prin desiş şi ţinuse ramurile pentru ca ea să poată merge nestingherită. în timpul acesta se tot uitau unul la altul. La un moment dat ajunseră la un loc abrupt, şi Pavel urcă mai întîi cănile cu frăguţe, apoi îi dădu fetei mîna şi o ajută şi pe ea să urce. Se opriră sub un tufiş ca să-şi tragă răsuflarea. Dar fata se afla atît de aproape de Pavel, încît acesta nu se mai putu împotrivi unui dor care-l cuprinsese dintr-o dată. El o strînse la piept, lîngă inima lui care bătea furtunos, şi simţi bătaia unei a doua inimi lipită de pieptul lui. Ilenka vru să se elibereze, dar
36
nu se putea împotrivi acestei priviri imploratoare, ci-şi sprijini sfioasă capul de pieptul vărului ei.
Fusese doar o clipă, dar această clipă îşi dădu verdictul asupra întregii vieţi ulterioare a două inimi care se găsiseră. Fusese o clipă atît de pură, că şi îngerii din cer puteau privi cu plăcere la aceşti tineri fericiţi. Tocmai această puritate provenită din cer îi făcea să fie aşa de fericiţi atunci cînd mergea^i unul lîngă altul fără să spună nimic, pînă ce ajunseseră la Andrei sub cireşul sălbatic. „Andrei, oare ştii?" povesteau ochii Ilenkăi, cînd îl zăriră pe fidelul ei

ocrotitor, „el mă iubeşte, şi eu îl iubesc". „Ei, era cît pe ce să mănînc eu toate fragile culese de voi", zise Andrei după o vreme şi acoperi fructele cu o frunză.
„Mănîncă liniştit, mai culeg eu", îl pofti Pavel. „O să te ajutăm şi noi la asta, pentru că n-am mîncat nici una... nu-i aşa, Ilenka?"
„Eu am mai mîncat în timpul culesului. Dar, ştiţi ceva: le vărs pe toate pe aceste frunze şi mă duc să mai culeg". Zis şi făcut, şi fraţii rămaseră singuri.
„Gîndeşte-te", zise Andrei, „ce mi-a zis bătrînul Lehoţky!" - Şi începu revoltat să repete cuvintele morarului. Nu crezuse că acestea îl vor jigni atît de tare pe fratele lui. Pavel sări supărat în picioare, şi ochii îi aruncau fulgere. „Ce treabă are el să ne dea sfaturi bune? Păcat că nu mi-a spus mie!"
„Ei, nu te supăra", îl linişti Andrei, „ceva dreptate avea şi el, doar că se gîndise că o să ne căsătorim cu timpul, şi că de fapt e vremea, acum că te-ai întors din armată; alţii au făcut-o şi mai de tineri. - Ei, de ce nu răspunzi?"
Andrei se uită uimit la fratele său; acela arăta de parcă ar fi fost vrăjit.
El nu se gîndise deloc la însurătoare; ceea ce-i spunea acum fratele său era ceva cu totul nou pentru el... dar foarte frumos!
Acolo jos sub ei începu să cînte aceeaşi voce feminină:
Căci noi ne iubim: Lăsaţi-ne să ne luăm!
Pavel tremura de fericire. Dintr-o dată se trezi în el toate dorinţele bărbatului pe care nu le poate învinge niciodată, sau doar cu lupte mari.
„Da, trebuie să ne căsătorim", ar fi vrut el să strige, „şi înainte de toate eu!" De-ar mai fi rămas puţin timp singuri, i-ar fi povestit fratelui său tot ce i se întîmplase astăzi, dar trecură cîteva femei pe acolo şi se opriră. între timp se întoarse Ilenka, şi apoi plecară împreună spre casă.

8. Dor necunoscut

La vreo jumătate de oră depărtare de culmea Murtin, în după-amiaza aceea, Susanka Hrubik culegea şi ea fragi.
Nu obişnuia să facă aşa ceva; şi astăzi, se dusese doar pentru că dorea linişte şi singurătate; de ce - nici ea n-ar fi putut spune. Ea se găsea înlr-o

vălişoară frumoasă. Cana ei înflorată era de multă vreme plină, şi şedea acum pe un trunchi de copac căzut. Cu capul sprijinit în mîini, se uita de o bună bucată de vreme la un inel cu piatră verde care îi împodobea printre alte inele mîna dreaptă.
‚Ei, acum i-am promis pe jumătate că voi fi a lui', gîndea fata; ‚şi totuşi nu mă prea bucur de lucrul acesta. Oare pentru faptul că nu vreau să locuiesc printre cei din clanul Lehoţky? De ce mi-a spus Ian că o să aleg între zece dintre cei mai răi bărbaţi? Tot la asta mă gîndesc. Mă leg pe viaţă, şi ce se întîmplă atunci dacă nu numai ei, ci şi el se va strica şi o va lua pe urma lui Iura sau a bătrînului? - Se spune că bătrînul a lăsat-o de multe ori flămîn-dă pe soţia lui, astfel că a fugit la mama ei ca să cerşească o bucată de pîine, iar despre Iura se spune că-şi bate nevasta atunci cînd ajung la ceartă. Dacă m-ar lovi chiar şi o singură dată, nu m-aş mai întoarce la el niciodată. Dar apoi nimeni nu mai bagă în seamă o asemenea femeie fugită de la bărbatul ei. Pînă acum am făcut ce-am vrut... oare cum ar fi ca Imrich să-mi ordone mie? De asemenea, îi place să bea şi apoi sare la bătaie, este foarte priceput şi la înjurat; aproape că mi-e teamă de el. Dacă îi promit că mă voi mărita cu el, trebuie să aştepte pînă la toamnă, şi atunci adio tinereţe şi libertate! Dar dacă l-aş lua pe altul de bărbat? - Pe altul? Nu, toţi sunt la fel, şi Imrich este Imrich, barem e cel mai chipeş dintre ei; dacă mă voi mărita vreodată, atunci cel puţin cu cel mai arătos băiat, ca să mă invidieze celelalte fete'.
Fata îşi sprijini capul în mîini şi stătu o vreme complet nemişcată, de parcă ar fi fost vrăjită. Susanka retăia în memorie întîmplările din ultimele zile, pînă ce ajunse la ultima duminică. Tinerii îi făcuseră totuşi lui Ian un arminden. Puseseră nişte pantaloni zdrenţuiţi, deasupra o coroană de paie, iar în loc de rozmarin scaieţi. Cînd se duseseră oamenii la biserică duminică dimineaţa, unii rîseseră: „Cîte mai tot născocesc tinerii ăştia!" „De ce se ţin de şotii?" Ian nu fusese compătimit de nimeni, dar fiecare era curios să ştie ce se va întîmplă cu sperietoarea de păsări. Ei, şi ce se întîmplase? Ian nu se atinsese de arminden, iar cînd căruţaşii îi aduseseră scînduri şi se oferiră miloşi: „Hai s-o dăm jos, Ianko", răspunsese: „De ce să vă atingeţi de

proprietatea altcuiva? Nu este armindenul meu, ci al celor care l-au făcut. Eu am numai pantaloni întregi, aceia au fost zdrenţuiţi la joc. Coroana din paie este cu siguranţă semnul cinstei pe care şi-a cîştigat-o unul dintre ei în timpul nopţii. Pînă nu vin ei înşişi să-l ia, este numai un semn care arată ce tineret onorabil locuieşte la poalele culmii Murtin".
Trei zile stătuse acolo armindenul - apoi dispăruse într-o noapte, şi nici unul dintre tineri nu îndrăznise să aducă vorba despre armindenul lui Ian, căci căruţaşii transmiseseră mai departe chestia, şi băieţii se temeau că lucrul acesta ar putea să le aducă o poreclă de care să nu mai scape niciodată. Foarte frecvent - chiar şi în această clipă - îi veneau Susankăi în minte

cuvintele mamei ei: „Lăsaţi omul în pace, că doar nu v-a făcut nimic rău". De-ar fi ascultat-o! Oare de ce-i sfătuise să facă armindenul acela?
Singuri nu le-ar fi venit ideea. Desigur, nu se gîndise ce-o să iasă, totuşi... Susanka simţi că era vinovată şi ea. Dacă ar afla Ian lucrul acesta, atunci ar crede că ea pusese la cale această sperietoare de păsări, şi oare ce-ar crede despre ea? Chiar voise recent să mai treacă pe la el ca să discute despre cufăr, dar nu se simţea în largul ei. Voia să aştepte pînă ce se mai aşternea uitare peste chestiune, apoi să se ducă, deoarece mai trebuia să afle tot felul de lucruri despre credinţa lui. De la discuţia cu el citise de mai multe ori în Noul Testament, dar nu înţelesese aproape nimic din el.
„Oare el înţelege? Precis că da, pentru că dacă Iesus Cristos era într-adevăr cu el, atunci îl şi învăţa. Dar Cristos era oare cu adevărat pretutindeni? Oare fusese azi dimineaţă şi în biserică? Probabil că acolo fusese cu siguranţă, căci era casa Lui, şi înseamnă că văzuse ceea ce făcuseră acolo...!"
Fata simţi teamă şi totodată dor de a se elibera de ceva rău. Susanka simţi dintr-o dată că, acolo unde se arăta ea, oamenii făceau ceva rău. Astăzi, cînd se dusese la biserică, se uitase spre balcon. Băieţii se aplecaseră cu toţii peste balcon ca să se uite la ea. După biserică se ţinuseră tot timpul de ea.
Nici ea nu ştia de ce, dar se aruncă deodată cu faţa în iarbă şi izbucni în plîns. Se bucura că putea să plîngă în voie şi că n-o auzea nimeni. Dar se opri brusc. Oare îi ajuta la ceva? Ştia că mîine va face la fel ca astăzi.
„Dar, cînd o să mă mărit", se mîngîie singură, „atunci se termină totul, în biserică o să stau printre femeile tinere, şi nimeni nu va mai avea voie să se uite la mine".
Dar inima ei nu vru să se mulţumească cu asta, viaţa i se părea atît de goală, de pustie... Susanka luă cana, puse deasupra cîteva frunze şi plecă repede spre casă. Cum mergea ea aşa, o copleşi un dor ciudat de a se duce la Ian Trnovsky şi de a-i mărturisi chinurile conştiinţei. Nu ştia cum îi va spune totul, dar pentru că el îi adusese această nelinişte, tot el va putea s-o liniştească. Dar dacă voia să se ducă la el, trebuia să facă un ocol, şi în cazul cînd se va întîlni cu oameni, oare ce vor gîndi aceştia despre ţinta spre care se îndrepta ea?
„Ce mă interesează pe mine?" îşi zise ea. „Doar să-l găsesc pe Ian acasă". Ea îşi iuţi paşii, şi nici nu ştiu cum ajunse deodată în pădăricea cu pini şi se găsi pe cărarea care ducea la Malkovi - cum mai ziceau încă oamenii. Fu smulsă din gînduri de mîrîitul şi lătratul unui cîine, se uită înjur şi se înroşi pînă la rădăcina părului, căci foarte aproape erau trei buturugi, şi pe una dintre ele şedea, cu o carte în mină, Ian, iar cîinele stătea la picioarele lui. Era atît de cufundat în lectură, încît nici n-o observă; ea se opri şi privi faţa plăcută şi meditativă. „După cum arată - cu Imrich nu se poate compara, căci Imrich este mult mai chipeş -, are o gură de parcă Dumnezeu a creat-o nu-

mai ca el să se roage permanent. Oare n-a cerut încă niciodată mîna unei fete? Dacă i-ar plăcea vreo fată, oare cum ar fi aceasta? Precis că n-ar vorbi cu o fată aşa cum vorbesc Imrich şi ceilalţi băieţi; dar oare ce-ar spune?"
„învaţă-1!" îi şopti fetei o voce, cea care o aţîţase să le sucească în biserică băieţilor capul, „dacă pînă astăzi nu te-a putut vedea nimeni fără să se îndrăgostească de tine, poate că-i vei plăcea şi lui!" Susanka aruncă o privire în jur, îşi aranja basmaua şi, trădată de un nou lătrat al cîinelui, se apropie de el.
„Stai liniştit, Duncio!" îşi linişti Ian cîinele; ochii lui urmară privirea cîinelui, şi fata văzu că obrajii i se îmbujorează uşor.

„Bună ziua!" îl salută ea vesel. „Ce plăcut este aici!"
„Da, foarte plăcut!" răspunse zîmbind şi el. „Eşti obosită? Ia loc puţin!"
„Oare cîinele nu muşcă?"
„O, nu te teme, este un cîine foarte bun". Ca şi cum Duncio ar fi înţeles lauda stăpînului său, dădu din coadă, se aruncă mulţumit pe iarbă şi închise ochii.
„Te-ai rugat?" întrebă fata, arătînd spre carte, apoi se aşează pe buturugă şi îşi sprijini capul de copacul alăturat. Verdele ramurilor prin care răzbăteau razele soarelui alcătuiau un cadru plăcut pentru înfăţişarea ei încîntătoare. Ştia că în această clipă era frumoasă, mai frumoasă ca niciodată; mai ştia că în această clipă nici unul dintre băieţi nu s-ar sfiit s-o admire. Ea pironi asupra tînărului una din cele mai fermecătoare priviri ale sale.
Dar ochii lui o priviră binevoitor şi prietenos, şi în ei i se puteau citi sufletul curat şi amabilitatea cu care îi atrăgea pe oameni. „Ce frumos a creat-o Domnul meu", gîndi el şi privi cu admiraţie la lucrarea Maestrului său ceresc.
„M-ai întrebat dacă m-am rugat?" întrebă el cu căldură. „Nu obişnuiesc să mă rog citind dintr-o carte, dar cînd am citit despre măreţele fapte care sunt scrise aici din istoria poporului boemian, am fost nevoit ca la fiecare pagină să fac apel la Domnul Iesus".
„Deci n-ai citit în Sfînta Scriptură?" întrebă ea uimită.
„Credeam că n-ai lua în mînă vreo altă carte".
„De ce? Apostolul Paul scrie: Ceea ce este adevărat, ceea ce e vrednic de cinste, o virtute, o laudă, la acestea să meditaţi. Copiii lui Dumnezeu pot să citească tot ceea ce nu-i îndeamnă la gînduri urîte, orice cărţi din care pot să înveţe ceva pentru acum şi pentru eternitate. Şi acum, cînd am citit cum au trebuit fraţii boemieni să sufere din cauza lui Cristos şi să-şi părăsească patria, am învăţat de la ei răbdarea şi fidelitatea, şi să nu-mi leg pe pămînt inima de nici un lucru pe care n-aş putea să-l pierd din cauza Domnului meu".
„N-ai vrea să-mi povesteşti şi mie din ceea ce ai citit?" îl rugă ea, cuprinsă de curiozitate; uită ce voia să facă, şi dori fierbinte să afle mai mult decît ştia.
El se bucură că avea pe cineva căruia să-i împărtăşească ceea ce-i preo-
cupa gîndurile, că cineva îl asculta atît de atent şi că ochii îi erau pironiţi asupra gurii lui. El îi povesti ce vremuri fuseseră pentru creştinii din Boe-mia, povesti despre bărbaţii şi femeile lui Dumnezeu din vremurile de demult, care nu voiseră să renunţe cu nici un preţ la adevărul pe care ajunseseră **să-l** cunoască, şi modul în care se purtase lumea cu ei. El îi descrise ce trebuise să sufere martirul Hus, şi cum se întăriseră alţii văzîndu-i exemplul cînd fusese vorba să-şi lase căminele şi ţara părinţilor lor şi să caute un refugiu printre străini.
El îi descrise cum trădase tatăl pe fiu, fiul pe*tată, soţia pe soţ, mirele pe mireasă, şi cît trebuiseră să sufere şi femeile. Inima i se încălzi de compătimire, de participare sufletească şi înflăcărare, iar ea îl asculta cu ochii în pămînt şi cu fruntea sprijinită de mînă.
Pentru ea, toate acestea erau lucruri noi; nu auzise încă niciodată că existaseră asemenea oameni care fuseseră în stare să piardă totul de dragul lui Dumnezeu. Cît de mult trebuie să-L fi iubit acei oameni! Cînd se compara cu ei, i se părea la fel de mizerabilă ca viermele care ieşise dintr-o gaură de la picioarele lor şi se tîra prin praf.
Cînd Ian observă în cele din urmă că se însera şi o făcu atentă, ea sări în sus ca dintr-un vis.
„Te rog, ai putea să-mi împrumuţi această carte?" îl rugă ea deodată.
„Cu mare plăcere ţi-aş împrumuta-o, dar este scrisă puţin cam greoi, şi nu ştiu dacă ai putea s-o înţelegi", zise el cu sinceritate.
„Mă socoteşti foarte proastă, nu-i aşa?"
„Proastă nu", se înroşi el, „doar neştiutoare; probabil că n-ai citit prea mult, căci oamenii de pe aici nu prea obişnuiesc să citească".
„Ai dreptate, suntem ca lemnul din pădure; nu întrebăm ce-a fost mai înainte, nici ce va fi după aceea, pînă ce nu mai suntem pe pămînt", recunoscu ea, şi ochii i se umplură de lacrimi.
El se apropie de ea. „Dar tu nu trebuie să rămîi aşa; eşti tînără şi dornică de a cunoaşte; dacă vrei, o să-ţi dau toate cărţile pe care le am; o să înveţi să Ic citeşti şi să le înţelegi, astfel ca s-o poţi înţelege şi pe aceasta".
„Deci nu rîzi de prostia mea?" întrebă ea uimită şi bucuroasă.
„Nu, şi eu aş fi crescut la fel dacă nu m-ar fi chemat Domnul Iesus încă din tinereţe, şi dacă n-aş fi venit la El. După ce am terminat studiile, mi se părea că trebuie să vă ajut pe toţi cei de

aici cu aceste lucruri, de aceea mi-am cumpărat cărţile, dar voi toţi v-aţi întors în altă parte. Totuşi, este din cauza Domnului Iesus", adăugă el, ca o consolare.
„Eu nu m-am întors în altă parte" - Susanka luă mîna tînărului în a ei; „dacă vrei, poţi să mă înveţi toate lucrurile; dai cine ştie dacă mai vrei a-tunci cînd o să afli ce rea sunt". Din nou i se umplură ochii de lacrimi. „De aceea am şi plecat în pădure ca să am puţină linişte din partea oamenilor, şi

acolo mi-am uşurat durerea plîngînd. Acum, cînd te-am auzit povestind despre femeile boemiene, am simţit că şi eu aş vrea să trăiesc, să sufăr şi să mor ca ele".
„Poţi să fii aşa", o mîngîie Ian. „Predă-ţi Salvatorului inima. El o va transforma într-atîta, încît să nu te mai recunoşti".
„Dacă aş şti cum să-I predau inima", se plînse ea.
„Pentru tine este uşor, tu înţelegi totul, dar eu nu înţeleg nimic din toate acestea"
„Vino la Domnul Iesus aşa cum eşti. El te va învăţa, tu crede numai".
„Cum se poate ajunge la El?" Ea se uită spre cer.
„Aşa nu merge", clătină Ian capul; „dar Fiul lui Dumnezeu a zis:,... Iată, sunt cu voi în toate zilele'. Deci El este şi aici lîngă noi, şi El aude şi înţelege tot ceea ce-I spui".
„Ei bine, la asta m-am tot gîndit, oare El a văzut ce s-a făcut azi în biserică?"
„Sigur că da, dar de ce?"
Ea şovăi o clipă cu răspunsul, dar apoi aruncă cu hotărîre capul pe spate şi începu să-i povestească motivul pentru care plînsese în pădure. „Mai înainte nu mă gîndisem niciodată la asta, dar după ce am fost aici nu mai pot să uit ce mi-ai zis. Şi dacă ai şti cît rău ţi-am făcut!"
„Mie?" întrebă Ian uimit.
„Da, ţie. Cînd erau băieţii la noi acasă, s-au sfătuit ce să-ţi facă pentru a vedea dacă te superi sau nu, şi eu le-am dat atunci sfatul de a-ţi pune un arminden, fireşte, unul ca acela care ni se pune nouă fetelor, şi voiam să le aduc şi panglicile. N-am nici o vină că ţi-au pus sperietoarea de păsări, dar eu i-am aţîţat totuşi s-o facă. - Dar pe atunci nu te cunoşteam", adăugă ea drept scuză.
Ea se uita în jos, nu-i putea privi faţa.
„Eşti supărat pe mine?" întrebă ea încet. „Acum precis că n-o să mai vrei să mă înveţi, nici să-mi împrumuţi cărţi, după ce-ai aflat cum sunt eu".
El îşi ridică repede privirile. „Tocmai de aceea vreau să te învăţ şi să-ţi împrumut cărţile, ca să vezi că ne aflăm pe lume nu numai pentru amuzament".
„Nu eşti supărat pe mine?"
„Nu, doar că mi-a părut rău, pentru că nu ţi-am făcut niciodată vreun rău. Dar nu-i aşa că de acum n-o să mai faci?"
„Nu, Ianko. Şi, te rog, iartă-mă. Te mai rog ceva, să-mi spui ce-ai gîndit în duminica aceea. Erai supărat pe noi?"
„Supărat nu, dar a durat destul de mult pînă m-am obişnuit cu gîndul că eram făcut ridicol fără motiv în faţa lumii. Preferam să se deschidă pămîn-tul şi să mă înghită decît să se creadă că sunt aşa de necinstit, încît nu merit

rozmarinul". Faţa lui păli şi acum foarte tare, elparticipadin nou la situaţia de atunci. Dar se lumină brusc la faţă. „Cum stăteam aşa şi-mi plîngeam singur de aiilă, mi-au venit în minte cuvintele: *Iată, El este socotit printre răufăcători,* şi mai departe: *Dacă M-au persecutat pe Mine, şi pe voi vă vor persecuta... şi vă vor face asemenea lucruri pentru că nu-L cunosc nici*

pe Tatăl, nici pe Mine. Ah, sfîntul şi nevinovatul Fiu al lui Dumnezeua atîrnat între doi răufăcători, şi lumea L-a considerat şi pe El ca fiind al treilea răufăcător, iar eu să nu suport de dragul Lui nici măcar această batjocură? M-am gîndit: ‚Dreptul meu este la Dumnezeu' şi am lăsat armindenul cum era - şi, minune, după patru zile dispăruse. Crede-mă, în aceste patru zile am avut o bucurie în suflet ca niciodată înainte".
Fata se aplecă să ia cana cu fragi şi basmaua. „Dacă interpretezi totul în felul acesta, atunci oamenii nu te pot jigni şi supăra, căci chiar dacă te doare, te mîngîie atunci Dumnezeu. Tu eşti mult mai fericit ca mine. Dar acum... noapte bună!"
„Noapte bună, Susanka! Nu iei nici o carte cu tine?"
„Astăzi nu, mai întîi vreau să citesc o Evanghelie de la început pînă la sfîrşit, şi după aceea o să iau".
„Mă bucură lucrul acesta, şi mă voi ruga ca Domnul să-ţi facă favoarea de a o şi înţelege. Deci, noapte bună!"
"Susanka plecă în grabă, de parcă ar fi vrut s-o ia la goană; de abia cînd parcurse o bucată de drum se opri.
„Dacă m-aş întoarce acolo şi aş rămîne pentru totdeauna, mi-ar fi mai bine; dar cînd mă întorc acasă o să fiu din nou cea veche", gîndi ea neliniştită, şi încet - de parcă n-o mai duceau picioarele - plecă spre casă. Cînd ajunse, era tîrziu, şi era deja aşteptată. Camera era plină de băieţi, unii erau treji, alţii erau cu chef. Se repeziră la fragi, pe care ea le deşertă înaintea lor. Făcură glume, din cele pe care fata le auzise altădată şi rîsese împreună cu ei - dar astăzi nu mai putea rîde.
Băieţii - cînd unul, cînd altul - vrură se se apropie cu familiaritate de ea, pentru că Imrich nu era prezent.
Atunci, pe Susanka puse stăpînire o aversiune necunoscută pînă atunci; se gîndea tot mereu: „Dacă ar vedea Ian asta! - El nu vede, dar Cristos vede!"
în cele din urmă le făcu vînt tuturor: spuse că este obosită, că are dureri de cap, şi că ar trebui să se ducă cu toţii la culcare. Băieţii plecară jigniţi.
„îl aşteaptă pe Imrich şi vrea să fie singură cu el", ziseră ei, şi unii se ho-tărîră să stea la pîndă pînă vine el.
Nu aşteptară mult timp, şi el veni; era destul de cherchelit. Auziră cum doamna Hrubik îi spuse că Susanka se plînsese de dureri de cap şi că se dusese deja în camera ei.
El nu vru s-o asculte. „Lăsaţi-mă să intru la ea, vreau cel puţin s-o **văd".**

43

Femeia încercă să-1 facă să renunţe.
„Dacă nu mă lăsaţi înăuntru", ameninţă tînărul, „atunci nu mai vin niciodată la dumneavoastră".
Lucrul acesta fu de folos. - Mama Hrubik se temea să piardă un ginere, şi-1 lăsă să intre pe tînărul pe jumătate beat.
Dar nici nu puse bine mîna pe clanţa uşii camerei ei, că aceasta se deschise dinăuntru, şi în prag apăru, încă îmbrăcată, Susanka.
„Ce vrei, Imrich?" zise ea surprinsă.
„Pe tine!" strigă el pătimaş şi vru s-o îmbrăţişeze.
Ea întinse mîna a refuz. „Eşti beat!" strigă ea; „dacă mai vii o dată aşa beat la noi, atunci nu mă mai uit la tine. Gîndeşte-te, să-mi iau un beţiv care să mă bată şi să-şi risipească cîştigul pe băutură?"
Parcă ar fi turnat apă rece peste el. „Nu sunt beat, Susanka", zise el blînd. „Nu voiam altceva decît să te văd, şi să-mi dai voie să te îmbrăţişez şi să te sărut o singură dată".
„Nu, astăzi nu".
„Eşti supărată?"
„Da, sunt supărată, şi dacă nu vrei să mă enervezi de-a binelea, atunci pleacă". Ea îi dădu mîna, intră în cameră şi o încuie.
Tînărul plecă de acolo ruşinat şi ca în vis. Cînd văzură ceilalţi băieţi că Imrich pleca, se liniştiră şi ziseră între ei: „Cînd o să-i treacă durerile de cap, o să fie din nou cea dinainte".
Iar fata? Susanka plînse aproape toată noaptea pentru că avusese pînă atunci o asemenea atitudine, că-i plăcuse să trăiască aşa şi că nici măcar nu ştiuse cît de respingător era totul.

Parcă însuşi Dumnezeu i-ar fi deschis cerul. Ea se rugă toate rugăciunile pe care le ştia pe de rost, dar aceasta nu-i aduse nici o uşurare. în cele din urmă împreună mîinile şi strigă cu voce tare: „Doamne Iesuse, dacă Tu eşti pretutindeni, atunci mă auzi, şi dacă ai murit pe cruce şi pentru o creatură păcătoasă ca mine, atunci ajută-mă, căci eu nu mă pot ajuta singură!" După acest strigăt al sufletului se simţi mai bine, fu înviorată de o speranţă că Iesus Cristos o auzise şi o va ajuta. Cum anume, nu ştia, dar lăsă totul pe seama Lui, şi apoi adormi.

9. Suferinţă de dragul lui Cristos

în aceeaşi seară, Iudka Lehoţky stătea pe malul pîrîului. îşi aştepta soţul, care nu se întorsese de la biserică. în poală dormea băieţelul lor; el adormise în timp ce ea făcuse o bucată de drum în întîmpinarea soţului ei, dar se întorsese fără el.

Se întîmpla de cîteva ori pe an ca Daniş Lehoţky să se lase ademenit în circiumă, unde se îmbăta, dar niciodată nu rămăsese aşa de mult ca astăzi.

Inima tinerei femei se contractă de cîteva ori în mod dureros; era îngrijorată că poate i se întîmplase ceva rău, şi tremura la gîndul întoarcerii lui acasă. Dacă treaz fiind plecase aşa de mînios, că nici nu dăduse mîna cu ea - cum va fi atunci cînd se va întoarce băut? Nu îndrăznea să se ducă la fratele ei, pentru că nu ştia cum se va întoarce soţul ei. O, ce duminică tristă avusese ea astăzi! - Şi totuşi, de cîte ori îşi ridica ochii spre cer, era fericită; da, povara aceea nu-i mai apăsa sufletul. Ea era credincioasă şi salvată. Ştia deja că acolo sus are un Tată şi un Domn, un Frate şi un Prieten, da, şi chiar o Patrie. în jurul ei era ceartă şi chin; în toată casa nu exista nici măcar un suflet cu care să poată vorbi despre scumpul ei Salvator. Cînd îi povestise lui Daniş de marea ei fericire că se împăcase cu Dumnezeu, şi că Tatăl ceresc o primise ca şi copil al Său, se supărase foarte rău şi îi interzisese să mai vină a doua oară cu asemenea prostii.

De cînd era credincioasă, vedea înşelăciunile care se făceau în moară, şi pe care ceilalţi nici nu le vedeau ca păcat; ea nu putea să păstreze tăcerea asupra acestui lucru, nu mai putea fi complice la păcatul lor... aşa că de cîte ori deschidea gura se lăsa cu ceartă. Chiar şi Daniş îi reproşa că devenise prilej de scandaluri. Ea îl învăţase pe băieţel să spună un verset scurt din Biblie, şi ei o certară că-1 chinuie pe băiat şi că-i oboseşte căpşorul peste măsură.

Da, în jurul ei era numai suferinţă. Dar oare nu spusese Domnul Iesus: *Duşmanii omului vor fi chiar cei din casa lui,* şi nu adăuga Scriptura că: *Toţi cei ce vor să trăiască pios în Cristos Iesus vor avea de suferit persecuţie?* Tot mereu găsea alinare în Cuvîntul lui Dumnezeu şi în cărţile pe care i le dăduse Ian.

Cîtă vreme nu-L cunoscuse pe Domnul Iesus, îi mersese bine în lume, căci făcînd abstracţie de faptul că o chinuia cumnata ei mai în vîrstă, era iubită de ceilalţi, mai ales de Daniş. Se luaseră dintr-o iubire mare, şi mai ales de cînd aveau băiatul, el aproape că o purtase pe palme; la rîndul ei, ea făcea tot ce putea de dragul lui, şi-i îndeplinea orice dorinţă. Datorită dragostei bărbatului putuse să îndure cicălelile Katşăi şi arţagul socrului - dar astăzi nici el nu-i mai luase apărarea, ba chiar şi el fusese împotriva ei; şi dacă vreunul dintre ei i-ar face ceva rău, nu mai avea pe nimeni care s-o ocrotească.

„Voi suporta bucuros totul", se lăuda ea în inimă, „căci ce dureri a răbdat Domnul Iesus pentru mine! El nu mă va lăsa". Putea să se întîmple ce s-o întîmpla, putea să vină ce-o fi mai rău - ea nu mai voia cu nici un chip să se mai întoarcă la întunericul în care lumina lui Dumnezeu de fapt strălucea şi umplea inimile de bucurie, dar oamenii n-o cunoşteau. Ea nu ştia cîntarea:

O, Iesus, soarele meu, de care fuge noaptea,
O, Iesus, plăcerea mea, care alungă orice nevoie;
Mă bucur în fiecare zi şi vesel cînt
Că m-ai iubit nespus, Fiu al lui Dumnezeu.

Dar ea simţea în inima ei ceea ce se spunea mai departe în cîntare:
Pentru aceste perle am de vînzare totul,
Chiar avere şi onoare, ce-am mai bun pe pămînt.
Da, chiar cu preţul dragostei lui Daniş - şi nu putea spune nimănui cît de fericită o făcuse ea -, chiar şi cu preţul acestei dragoste nu se putea lipsi de iubirea Domnului Iesus. Şi acum, cînd era singură şi părăsită, simţea că El era aici lîngă ea. Ea îşi puse mîna pe piept în dreptul inimii, care fusese pînă atunci plină de îngrijorare.
Aşa cum se potolise furtuna odinioară pe lacul Ghenezaret atunci cînd Se suise Domnul Iesus în barcă, aşa se făcu şi acum linişte în interiorul ei. îşi împreună mîinile deasupra copilului adormit, şi deşi nu i se mişcau buzele, gîndurile îi erau pline de închinare şi laudă la adresa Domnului, care acum nu numai că-i promitea, dar şi împlinea: *Nu te teme, căci Eu sunt cu tine!*
Se uită în sus la cerul înstelat, pe care apăreau ici şi colo nori groşi, şi visă cu ochii deschişi la frumoasa Casă părintească în care Se dusese Fiul lui Dumnezeu, Stăpînul cerului şi al pămîntului, ca să pregătească poporului lui Dumnezeu o locuinţă, acolo unde nu vor mai exista strigăte care s-o deranjeze. Da, acolo va fi tot duminică, un sabat etern!
Nu auzi paşii apăsaţi ai cuiva care merge clătinîndu-se şi fu trezită din visare atunci cînd cineva de lîngă ea îi zise: „Ce faci acolo?"
Se uită în sus şi se sperie foarte tare: Acolo stătea Daniş, dragul ei Daniş, dar în ce hal arăta! - 1 se strînse inima aşa de tare, încît fu cît pe ce să scoată un ţipăt de durere. El arăta îngrozitor, ca orice om beat, cu hainele descheiate de înfierbîntare, cu ochii injectaţi, cu obrajii înroşiţi şi buhăiţi.
„Ce faci acolo, tu..." Şi urmă o înjurătură urîtă la adresa ei, şi o zgîlţîi de umeri. „Pe unde ai umblat din nou haihui?" „Nu striga aşa, Daniş", zise ea blînd, „îl trezeşti pe Ioşko. Te aşteptăm aici de multă vreme. Bietul de el, după ce te-a tot strigat, a adormit".
Blîndeţea ei, în mod vizibil, nu-şi ratã efectul; el îi zise să se scoale în picioare, şi cînd ea plecă înaintea lui spre casă, el o urmă fără să scoată un cuvînt. Dar cînd trecură pe lîngă uşa bucătăriei Katşăi, aceasta se deschise, şi în prag apăru Katşa, pe jumătate dezbrăcată, cu o luminare în mînă. Cînd văzu că Iudka îşi ducea soţul acasă şi că Daniş era beat, ochii îi scînteiară de bucurie răutăcioasă.
„Na, Danişko, deja o aduci acasă? A sfinţit iarăşi pe undeva ziua de duminică? A putut ea foarte bine să umble haihui, căci ai lipsit toată ziua de acasă".
Tînăra femeie palidă nu rosti nici un cuvînt în apărarea ei, intră în casă şi aprinse lumina. Pe masă era pregătită mîncarea de cină. Ea puse copilul în pat. „Hai la masă", zise ea prietenos. Daniş îşi azvîrli haina şi pălăria pe duşumea, se aruncă pe bancă de tros-

ni şi-şi sprijini capul greu cu ambele mîini. în cameră domnea o tăcere care nu prevestea nimic bun.
„De ce nu vii la cină?" îndrăzni tînăra femeie s-o întrerupă.
„Taci, sunt sătul!" strigă el aspru, sări în picioare şi se opri în faţa ei cu pumnii strînşi.
„Unde ai fost toată ziua?"
„Nicăieri, Daniş", răspunse ea liniştit şi cu fermitate. „Pentru că n-ai venit la masa de prînz, nu m-am dus la Ian, pentru că te aşteptam; dacă nu mă crezi, întreab-o pe micuţa Betka, care a stat cu mine toată după-amiaza. Dar tu unde ai fost, Daniş, că vii aşa de tîrziu?" Din privirea şi din vocea tinerei femei răzbătea reproşul trist al dragostei.
• Aceste vorbe îl iritară, aşa cum se întîmplă totdeauna cînd cineva vrea să-1 acuze pe altul de o vină pe care o are el însuşi.
„Ce, vrei să mă supui la un examen?" strigă el furios. „Dacă îmi otrăveşti viaţa în halul ăsta, mă bucur că pot să-mi găsesc mîngîierea în altă parte".
„Daniş, acolo nu este nici o mîngîiere; mîine o să te doară capul. Dacă nu vrei să mănînci nimic, atunci culcă-te".
Păru o clipă să-şi dea seama şi să asculte, dar băuse prea mult şi aproape se sufoca de înfierbîntare. Fiecare picătură de sînge ardea în el ca focul. Văzu ce liniştită era soţia lui şi cum îi pregătea patul. îl supăra faptul că era aşa de bună, de umilă, căci el avea chef de ceartă.

îşi scosese deja cizmele înalte şi începuse să se dezbrace, dar fu cuprins deodată de furie, o furie îngrozitoare. Tot sîngele i se urcă la cap. Deoarece nu putea să desfacă un şnur, scrîşnea din dinţi şi înjura cumplit.
Tînăra femeie tremura, dar cînd observă ce-l supăra, alergă la el, înge-nunche şi începu să desfacă nodul cu degetele ei fine; dar cum şnurul se în-nodase foarte tare, nu reuşi imediat. El o împinse cu brutalitate, şi cînd ea, pierzîndu-şi echilibrul, căzu pe spate, urmă o scenă în care un om, transformat într-un barbar, îşi revărsa întreaga mînie pe care o acumulase toată ziua asupra victimei sale fără apărare. Căci legea îi ocroteşte chiar şi pe răufăcători şi le asigură un tratament uman, dar ea n-o apără pe soţie de propriul ei bărbat cînd acesta se îmbată şi apoi întrece în cruzime chiar şi un tigru.
„O să te învăţ eu să te iei după nişte dumnezei străini şi după o credinţă străină", strigă Daniş, „o să te învăţ eu să ne dispreţuieşti pe noi toţi şi să faci tu reguli noi. Să te ajute acum Iesus al tău, dacă este totdeauna cu tine!"
în cele din urmă se satură el însuşi să-i mai dea lovituri, apoi luă victima fără apărare - care nici nu-l mai ruga, nici nu-şi mai întindea braţele albe spre el -, o aruncă pe uşă afară ca pe o bucată de lemn fără valoare şi închise uşa. Mai merse o vreme încolo şi încoace ca un leu în cuşcă, apoi se aruncă îmbrăcat pe pat, şi curînd sforăitul lui dădea de ştire că adormise.
Dar afară pe prag zăcea tînăra soţie aşa cum o aruncase el, ţeapănă şi

nemişcată. Un bubuit înfundat anunţa că era pe cale să înceapă furtuna. Tunetul deveni din ce în ce mai ameninţător. Răsuna aproape ca uruitul unor roţi puternice şi bubuitul unor nenumărate copite. Oare se adunau ostile cereşti ca să răzbune toată nedreptatea pe care o fac cei puternici de pe pă-mînt faţă de cei slabi - printre care şi aceea care se întîmplase în casa tînăru-lui rotar, casă care cu puţin timp înainte era o reşedinţă a fericirii matrimoniale şi părinteşti?
Fulgerele brăzdau cerul şi luminau şi făptura ghemuită. Picăturile mari anunţau o ploaie torenţială, şi aceasta nu întîrzie să vină.
Cînd începu să toarne, Imrich Lehoţky ieşi în curte ca să facă o inspecţie; furtuna îl trezise, şi nu mai putea să doarmă. El merse de-a lungul casei şi lovi cu piciorul în ceva moale, parcă era o coadă de dine - dar un cîine s-ar fi mişcat -; el pipăi acel ceva şi văzu că era o cosiţă udă de femeie. Pipăi mai departe pînă ajunse la cap, apoi fulgeră de mai multe ori la rînd şi lumină un tablou neaşteptat. „Iudka!" strigă el aşa de tare, îneît acoperi tunetul. El îşi apucă cumnata cu braţele lui puternice şi alergă cu ea prin curte pînă în atelierul lui Daniş, o puse pe o bancă şi stătu consternat aplecat deasupra ei. „De abia respiră - şi este bătută măr cu cureaua sau cu ceva asemănător. Precis că Daniş s-a întors beat acasă şi a lovit-o - dar să loveşti în halul ăsta pe cineva - pînă aproape a ucis-o!"
Picioarele lui Imrich tremurau. „Este groaznică beţia asta", gîndi el, şi apoi începu să şteargă faţa murdară de noroi şi însîngerată a cumnatei. „Acum nu mă mai mir de Susanka că n-a vrut astăzi să mă vadă. Daniş este mult mai blînd şi mai bun ca mine; cînd este treaz, nu poate face rău nici măcar unui pui de găină, şi ţine la Iudka - şi uite acum cum s-a purtat cu ea. Cînd o să afle Susanka, o să se teamă şi mai mult ca să mă ia. Dar eu nu mai vreau să beau, altfel devin o adevărată fiară sălbatică. Astăzi era cît pe ce ca şi eu să dau năvală peste ea dacă nu m-ar fi lăsat să intru. - Dar se pare că se mişcă, începe să respire, acum a gemut... biata de ea". Fără să vrea i se umplură ochii de lacrimi.
Tînăra femeie mai gemu o dată şi deschise ochii. Aceştia priviră o vreme în gol, apoi ea păru să-şi aducă aminte de ceva îngrozitor.
„Iudka, ce s-a întîmplat cu tine?" se aplecă cumnatul ei spre ea. „Te-am găsit pe prag pe jumătate moartă. S-a întors Daniş acasă băut şi te-a lovit? De ce n-ai fugit imediat la mine? I-aş fi arătat eu lui".
Ea vru să se ridice fără'să scoată o vorbă, dar scoţînd din nou un geamăt căzu la loc.
„Imrich, te rog, dă-mi puţină apă", zise ea cu voce slabă, „şi dacă e în tine o bucăţică din iubirea lui Dumnezeu, atunci vezi ce face Daniş. Era aşa de beat, îneît nici nu ştie de el, să nu-i facă cumva vreun rău lui Ioşko sau lui însuşi. Şi acolo pe cufăr sunt nişte haine de-ale mele, te rog să mi le aduci".

„Tot de el are grijă", gîndi tînărul, îi dădu cana cu apă şi ieşi ca să îndeplinească dorinţa cumnatei sale.
Ploai i se potolise, dar sufla acum un vînt puternic, iar de departe se auzea un bubuit ameninţător de tunete.
Imrich intră în camera fratelui său, îl văzu culcat îmbrăcat pe pat şi văzu copilaşul dormind paşnic în pătuţul lui. Cu o înjurătură urîtă împotriva lui Daniş, apucă hainele şi se grăbi să ajungă la cumnata lui.
Ea se ridicase între timp în capul oaselor şi-şi aranjase puţin rochia ruptă şi pătată de sînge; se duse cu greu pînă la găleata cu apă pe care o pusese ea acolo pentru dimineaţă şi-şi spălă faţa şi mîinile. O, cum mai răcorea apa rănile usturătoare!
Ea nu plînse, şi nici nu se plînse, căci era ca moartă în interiorul ei. Luă hainele pe care i le adusese cumnatul şi se uită la el ca şi cum ar fi vrut să-i citească de pe faţă un răspuns.
„Ioşko doarme", zise el, „iar Daniş doarme buştean. Vîntul a deschis poarta cu forţa, trebuie s-o închid".
După ce el plecă, ea îşi schimbă hainele şi înfăşură tristele amintiri ale dragostei şi fidelităţii conjugale într-o bocceluţă. Ea era foarte palidă. Imrich se întoarse chiar în clipa cînd ea era la uşă.
„îţi mulţumesc foarte mult pentru binele pe care mi l-ai făcut!" Ea îi dădu mîna, care ardea ca focul.
El i-o strînse uşor. Apoi se uită în urma ei cum intra încet în casă, îl înjură încă o dată pe Daniş şi-şi puse în gînd să-i spună cîteva vorbe fratelui său a doua zi.
Cînd tînăra femeie intră în camera luminată slab de lampa care era pe cale să se stingă, reînviară toate amintirile suferinţei pe care o îndurase - şi era ceva îngrozitor. Ea rămase deasupra patului, frîngîndu-şi mîinile lăsate în jos, şi se uita la faţa omului care îi era cel mai drag şi mai apropiat pe pămînt, faţa tatălui copilului ei.
Ea vru să-şi silească inima să evoce toată dragostea, tot ce este frumos şi măreţ în numele de „soţ", dar inima ei era prea adînc rănită de nedreptatea suferită - bărbatul care se afla înaintea ei îi devenise aproape străin. Se părea că prin fapta urîtă a tînărului bărbat fusese ruptă legătura care legase pînă atunci două inimi şi două vieţi. în locul încrederii conjugale devotate apăruse teama şi aversiunea.
Tînăra femeie ştia că acum, dacă s-ar trezi dintr-o dată din beţie şi ar întinde braţele după ea, nu s-ar lipi de el şi n-ar mai putea avea încredere în el.
Ea oftă adînc şi-şi întoarse spatele. Ce să mai facă aici? Ce să mai zăbovească în această casă, cînd nu mai exista loc pentru ea în inima bărbatului, cînd Daniş cel iubit dispăruse? Ea deschise cufărul cu haine şi puse în(r-o boccea două rînduri de lenjerie de corp şi o haină.
48
49
‚O să te arunc afară ca pe un cîine', îi strigase Daniş cînd o lovise, ‚du-te la sfîntul ăla de frate-tău!'
Acum, el îşi împlinise ameninţarea, şi ea se va duce acolo, ba chiar trebuia să se ducă. Mîine vor veni oamenii la moară, şi dacă ar vedea-o în halul acesta, ce vor crede despre Daniş? Da, va pleca şi-i va ascunde cruzimea.
îşi luase acum strictul necesar, mai luă o basma mare şi se duse la pătuţul copilaşului. „Cum să-1 iau fără să se trezească? Oare să-1 trezesc dintr-un somn aşa de dulce?"
Ea simţi că n-avea nici o putere în mîinile care o dureau ca să-1 poarte, iar afară vuia furtuna şi ploua, şi ar fi putut să cadă undeva împreună cu el. Şi apoi, el nu era numai copilul ei, ci şi al lui, trebuia să i-1 lase acolo drept mîn-gîiere, dar cine să aibă grijă de el? în inima de mamă se dădea o luptă grea.
„Doamne Iesuse, ajută-mă, nu-1 pot lăsa acolo pe micuţul Ioşko", gemu ea. îşi încorda toate puterile şi luă în braţe copilul greu. Acesta deschise ochii. „Mami!" şopti vocea plăcută, apoi el îşi puse încrezător capul cîr-lionţat pe pieptul mamei şi dormi mai departe, căci nu ştia cu ce dureri îl ducea buna lui mămică tot mai departe, şi n-ar fi înţeles nici privirea pe care i-o aruncă ea din uşă bărbatului ei, acel adio mut şi disperat de la fericirea ei pămîntească. El nu ştia că numai rugăciunea îi dădu putere ca să poată merge iute împreună cu el prin vînt şi ploaie. Fulgerele îi luminau drumul, uruitul tunetelor răsuna ca un trist fond muzical, şi din

cînd în cînd cădeau picături mari ca nişte lacrimi grele.
Tînăra femeie nu ştiu cum ajunse la casa fratelui ei; de mai multe ori îşi zisese: „Nu mai pot, o să mă prăbuşesc de durere şi slăbiciune". De n-ar fi avut cu ea copilul, s-ar fi ghemuit undeva sub un tufiş şi nu s-ar mai fi întrebat ce se va întîmpla cu ea; dar copilul trebuia dus în siguranţă.
Cînd ajunse în faţa casei lui Ian, ciocăni la geam, şi dinăuntru se auzi vocea prietenoasă a fratelui ei; pentru ea, parcă era o voce din cer.
„Te rog, Ian, lasă-mă să intru!" strigă ea cu ultimele forţe şi se sprijini de zid.
„Iudka, tu eşti?" Alergă speriat afară, şi o aduse înăuntru mai mult pe sus. îi luă copilul din braţe şi aprinse repede lumina. El nu întrebă nimic, ghici doar îngrozitorul adevăr; îi sărută fruntea şi obrajii, precum şi dungile şi vînătăile de pe mîini. Ea se lipi de el, şi cînd îl auzi plîngînd, izbucni în sfîrşit şi ea în plîns acolo la pieptul lui, în braţele lui ocrotitoare.
Apoi îi spuse totul în cîteva cuvinte. Lui i se rupea inima de milă. O dezbrăcă şi o aşeză în pat ca pe un copilaş.
Cînd ea se mai linişti, el se rugă printre lacrimi împreună cu ea, apoi se rugă şi ea, şi în amîndouă sufletele se făcu linişte. Simţeau că Domnul Iesus nu-i părăsise şi că merita să sufere pentru El.
„Nu te teme", zise apoi Ian, ştergîndu-i fruntea umedă, „Domnul Iesus

S-a dus acolo unde nu mai există suferinţă şi strigăt de durere, unde Dumnezeu va şterge toate lacrimile din ochii noştri. Pe Daniş îl iertăm, el nu ştie ce-a făcut". *Ei vă vor face lucrul acesta pentru că nu-L cunosc nici pe Tatăl Meu, nici pe Mine.*
Şi din nou se făcu o linişte minunată în inima tinerei femei, şi deşi suferea mult, simţea în suflet o bucurie pe care pana n-o poate descrie, o gură n-o poate exprima, dar cu care totuşi Domnul o întărea pe aceea pe care o învrednicise să sufere de dragul Lui.
Ca să aducă surorii lui uşurare în dureri, Ian o înveli într-un cearşaf umed; el spera - şi nu se înşela - că în felul acesta durerile o vor mai lăsa; cînd, în cele din urmă, copleşită de epuizare, ea adormi, el stătu în genunchi pînă dimineaţa lîngă patul ei şi învinse prin rugăciune temerile care voiau să i se vîre în suflet: „Dacă Daniş i-a provocat o vătămare interioară, nu mai este nimic de făcut, şi ea, încă de tînără, va fi o infirmă toată viaţa ei".
„Dar nu", îşi zise el, „Tu nu vei permite aşa ceva, Doamne Iesuse, mai bine o vei lua acolo la Tine". Dar, dacă va muri, cine îl va creşte pe Ioşko? „Mie n-o să mi-1 lase, şi ei îl vor creşte fără de Dumnezeu, aşa cum sunt şi ei. Ah, Doamne, Iesuse, fă-o sănătoasă de dragul copilului, iar pe Daniş iartă-1 şi ajută-1 să se pocăiască".
Aceste cereri se înălţară la cer şi găsiră ascultare.

10. Dificultăţi

A doua zi, Daniş se trezi cu capul greu, ca cel care se dezmeticeşte din beţie după un somn bun. Şi asemenea celor care nu beau des, simţea o anumită ruşine. Căci chiar şi în marii alcoolici dăinuie multă vreme conştienta demnităţii omeneşti, iar cînd se trezesc, regretă mereu că s-au înjosit în aşa măsură.
Iar Daniş nici măcar nu era un mare alcoolic, el era printre „cei moderaţi", despre care lumea zice că băutul cu măsură este sănătos, că ai voie şi că trebuie să faci lucrul acesta. înainte de căsătorie, băuse mult împreună cu ceilalţi tineri, mai ales cînd fusese în armată; dar de cînd îşi luase soţia pe care o dorea, de dragul ei se dezobişnuise sa se mai ducă la circiumă.
Cei din familia Lehoţky aveau sîngele iute; atunci cînd erau băuţi deveneau nişte bătăuşi de temut. Oamenii se fereau să înceapă o ceartă cu ei.
Daniş părea să fie cel mai blînd dintre ei. Cînd se sculă din pat, privi de jur împrejur în camera goală. „Precis că Iudka pregăteşte micul dejun", gîndi el. Atunci îi căzură ochii pe masa de cină care stătea neatinsă, şi i se făcu negru înaintea ochilor, de parcă ar fi primit o lovitură în moalele capului, atît de puternic îl copleşi amintirea. Se îmbătase zdravăn ieri, totuşi îşi amintea acum că-şi bătuse soţia şi o aruncase afară la uşă. Părea că-i fugise

tot sîngele din obraji. îşi sprijini capul în mîini şi încercă să-şi amintească cum şi de ce se

întîmplase aceasta.
începu să-şi aducă aminte de întîmplările din ziua de duminică. Ei se sculaseră ca de obicei; el se îmbrăcase, Iudka îi adusese lenjerie curată. Mai înainte se uitase la ea cum îi făcuse baie copilaşului; simţise cum i se încălzea inima de dragoste pentru ea şi pentru băiat. Cînd îi adusese noua cămaşă albă, tocmai avusese de gînd s-o îmbrăţişeze şi s-o sărute, căci voia să-i alunge gîndurile acelea prosteşti referitoare la noua ei credinţă, şi în clipa aceea intrase Katşa.
„Merge vreunul dintre voi la biserică?" întrebase ea. Da, voiau amîndoi să meargă, în caz că putea sta Betka cu copilul.
„De ce să nu stea cu el? Şi tu, Iudka, cumpără pe drum cele necesare, căci mîine trebuie să ne apucăm în sfîrşit de copt. Astăzi putem să măcinăm nucile şi să pregătim macul".
„Te rog, Katşa, să lăsăm astea pentru mîine. Azi este ziua Domnului; mîine dimineaţă o să mă scol devreme şi o să le cumpăr. Este păcat să cumperi duminica", îndrăznise Iudka s-o roage pe cumnata ei. Dar Katşa şi cu soţul ei se supăraseră că ea zicea despre orice că este păcat.
„Ce rost are să te mai duci şi mîine să cumperi?" bombăni el. „Cînd treci astăzi pe la băcănie în drum spre biserică cumpără ce trebuie, şi macul o să-l pregătesc eu însumi".
Ea nu răspunse imediat, căci îl îmbrăca pe Ioşko.
„Deci, ce faci? Aduci sau nu?" strigase Katşa.
Deodată, tînărul morar îşi aminti ce palidă se făcuse soţia lui atunci cînd ridicase capul şi se uitase la ea, apoi răspunsese ferm: „Dacă pentru voi nu este păcat să cumperi în ziua de duminică, pentru mine este păcat; nu pot să-L mai mînii pe Dumnezeu, am făcut-o destul; da, destul mi-am petrecut pînă acum viaţa ca o păgînă".
„Atunci şi noi suntem păgîni?" se auzi din uşă vocea lui Iura.„Ia te uită, numai ea este creştină!"
„N-am spus că voi sunteţi păgîni", se apără Iudka, „dar este destul de trist că voi, care vă ziceţi creştini, vă supăraţi pe mine pentru că vreau să ascult de Dumnezeu şi să sfinţesc ziua Sa; dacă aţi sfinţi şi voi această zi, atunci n-ar merge moara toată ziua şi n-aţi aduce duminica grîne la măcinat".
„Na, Daniş, da' deşteaptă mai e nevastă-ta!" zise batjocoritor bătrînul morar. Nimeni nu-i observase intrarea.
Aceasta îl întărîtase pe Daniş, şi el tremura de-a binelea.
„Ei, sfîntă Iudka, mie ai ceva să-mi reproşezi?" El observase cum se înroşise ea la faţă.
„Şi dumneata, tată, vrei să faci din ziua de duminică un bîlci. De ce ţi-a dat Dumnezeu şase zile, dacă faci şi în ziua Lui lucruri care nu se cuvin şi
care sunt păcat înaintea lui Dumnezeu? Deşi o să te superi foarte tare pe mine, trebuie să-ţi spun lucrul acesta. Iar tu, Daniş, cel puţin tu nu încălca Legea lui Dumnezeu, ca să nu te pedepsească Dumnezeu; căci am citit că Domnul va pedepsi pînă la a treia şi a patra generaţie păcatele acelora care îi dispreţuiesc poruncile".
Ei o lăsaseră să termine ce avea de spus, căci erau uluiţi de îndrăzneala ei; dar după ce ea tăcuse, revărsaseră asupra ei un şuvoi de vorbe de ocară şi de înjurături; îl blestemaseră pe Ian Trnovsky şi pe ea; ea îi jignise foarte tare, îi defăimase într-un mod mizerabil. Apoi plecaseră unul cîte unul, şi Daniş ' rămăsese singur cu ea. Conştiinţa lui îi spusese că nu trebuise s-o lase să fie atît de tare insultată, că ar fi fost de datoria lui s-o apere; dar el nu voia să asculte de această voce a conştiinţei.
„Acum m-am săturat de toate!" zisese el atunci cînd rămăseseră singuri. „Să încetezi cu asemenea vorbe; oare nu-i un păcat cu mult mai mare cînd pricinuieşti atîta supărare în casă decît dacă ai fi cumpărat ce trebuia?"
„Daniş, de ce mă nedreptăţeşti şi tu?" Ea se dusese la el. „Tu ştii că am spus adevărul. Nu-i vina mea că v-aţi supărat pe adevăr. Eu nu pot şi nu am voie să fac cumpărături sau alte lucruri în ziua de duminică. Am crezut că Domnul Iesus mi-a iertat păcatele, şi atunci cum să-L crucific din nou cu alte păcate?"
„Dar dacă-ţi poruncesc eu?" strigă el.
„Nu porunci, Daniş, căci atunci n-aş putea să ascult nici de tine, mai bine nu mă duc la biserică".
El se oprise chiar în faţa ei. „Nu asculţi de mine?" Ea tresări şi se uită la el: „Nu, Daniş!"
„Ei bine, o să vedem cine-i stăpînul în casă!" strigase el şi trîntise uşa; plecase fără să ia micul

dejun. Aşa ajunsese el la biserică.
Pe drum, mînia lui crescuse. Odată îi spusese lui Ian că nu i-ar plăcea deloc ca Dumnezeu să locuiască împreună cu el şi să vadă şi să audă totul. Acum simţea că Dumnezeu văzuse şi auzise totul şi că era cu siguranţă de partea Iudkăi. Fusese cuprins de ură împotriva lui Dumnezeu; de abia mai putea sta în biserică. Şi atunci cînd ieşiseră, plecase împreună cu foştii lui tovarăşi direct la cîrciumă.
Acolo băuse pînă seara - şi apoi -, ei bine, apoi împlinise ceea ce promisese: el îi spusese Iudkăi cine este stăpînul în casă, şi cum îi va merge de acum dacă nu vrea să asculte.
„Trebuie să aplic alte metode; nu sunt o cîrpă pentru ca nevastă-mea să se poarte aşa cu mine. Astăzi n-o să vorbesc nici un cuvînt cu ea, şi mă împac cu ea doar dacă-mi promite că nu se va mai duce la Ian. Mai bine şi-ar fi frînt ăsta pe undeva gîtul înainte de a fi venit la noi. Cum era ea înainte de a veni el, ce bine trăiam împreună - şi uite ce m-a împins astăzi să fac? Nn nu
52
53
pare rău că am lovit-o, n-ar fi trebuit să mă mînie în halul ăsta, ar fi trebuit să meargă cu mine la biserică şi să facă cumpărăturile, şi atunci nu m-aş fi îmbătat. Ea este de vină".
Deoarece Iudka nu venea, tînărul rotar ieşi afară, se uită prin curte şi intră în atelier.
„Ei, bună dimineaţa! Te-ai sculat deja?" îl întîmpină Imrich.
„Ce-ai păţit?" strigă Daniş posomorit. „Nu ţi-am făcut nimic".
„Nici nu poţi! Eu nu sunt Iudka".
‚Ce vrea să spună cu asta?' gîndi Daniş.
„S-a plîns că am pedepsit-o pentru neascultarea ei?" întrebă el arogant.
„Oamenii pe jumătate morţi nu se plîng". Şi Imrich îi povesti fratelui cum o găsise pe soţia lui: „Chiar dacă ţi-a greşit cu ceva, cu siguranţă că n-a meritat o asemenea pedeapsă. Ce face acum?"
„Nu este acasă", zise anevoie Daniş.
„Atunci s-a dus precis la Ian, încă în timpul nopţii. Aş vrea doar să ştiu cum o fi ajuns acolo, căci uite-aşa se clătina!"
Tînărul morar nu ascultă mai departe, ci se duse din nou în casă pentru ca să-şi caute soţia. De abia acum observă că nici băieţelul nu era acolo. îşi dădu seama că Imrich avea dreptate, şi pe inimă i se puse ceva ca o piatră grea.
Degeaba îl consolă soţia lui Iura cînd află - căci toţi cei ce locuiau la moară aflaseră ce se întîmplase -, degeaba îi zise: „Nu-ţi fă tu griji, Daniş; şi pe mine m-a bătut Iura, şi nu o dată, şi uite-mă că sunt tot aici. Las-o; cît timp are vînătăi, se va ruşina de oameni, acolo n-o vede nimeni. Ea va veni bucuros la tine, ba chiar îţi va cere s-o primeşti din nou, şi atunci poţi să-i spui că o primeşti numai cu condiţia să înceteze să mai facă ceartă în casă cu fătărnicia ei".
Daniş ascultă vorbele; tare ar fi vrut să se autosugestioneze că are dreptate Katşa; dar cînd se gîndea la lucrul acesta, simţea povara vinovăţiei lui. Nevinovăţia soţiei sale şi nedreptatea pe care i-o făcuse îl apăsau atît de tare, încît parcă s-ar fi pus deasupra lui o piatră de moară.
Nu plecă s-o aducă acasă pe Iudka, pentru că nu ştia cum să apară înaintea ochilor ei. I se părea că întreaga moară e goală, iar casa este pustie.
Nici nu era de mirare că-i era casa părăsită, căci plecase din ea tot ce avea el pe lume, cele mai preţioase comori ale inimii sale: soţia şi copilul. Tare i-ar fi plăcut s-o aducă înapoi pe braţele sale puternice care o răniseră noaptea trecută atît de neîndurător; dar cum să apară el în faţa ochilor Iudkăi, în faţa ochilor lui Ian? I se părea că o să se scufunde pămîntul cu el cînd va da ochi cu cumnatul lui.
Imrich observă că, în timp ce lucrau amîndoi în atelier fără să scoată un cuvînt, Daniş se chinuia. Mai întîi îşi spuse că aşa merită, dar apoi înţelese că nu era un fleac pentru fratele său ca s-o caute pe Iudka, pentru că ea nu
venea singură. Posibil că se îmbolnăvise.
„Ian n-o va trimite acasă... şi chiar şi atunci! Dacă află oamenii, atunci o să afle şi Susanka şi o să creadă că noi toţi suntem la fel". Imrich îşi repetase de peste o sută de ori vorbele ei: „N-o să mă duc după un beţiv care să mă bată". Pînă astăzi i-1 dase mereu pe Daniş ca exemplu atunci cînd ea îi reproşa că este atîta ceartă în clanul Lehoţky... şi acum uite ce se întîmplase!

„Ea m-a văzut beat, a auzit cum am intrat cu forţa în casa ei, şi dacă mai aude acum şi asta, n-o să mă mai creadă cît va trăi".
Pe Imrich îl cuprinse o aşa mare îngrijorare, că după mîncarea de prînz azvîrli ciocanul şi, fără să spună ceva nimănui, alergă la casa Malkovilor.
„Vreau s-o rog pe Iudka să se întoarcă acasă; o să-i spun cum se chinuieşte Daniş muncind din greu şi că el însuşi nu îndrăzneşte să vină pentru că-i e ruşine... poate că atunci mă va asculta şi va veni înainte de a afla lumea".
Cînd zări casa de departe, Imrich se gîndi brusc la arminden, şi că Ian s-ar putea răzbuna acum pentru aceasta:
„Ei bine, cel puţin o să văd dacă este un aşa creştin cum zice, sau dacă răsplăteşte răul cu rău".
Nu-i cădea uşor să intre în casa care fusese mult timp stigmatizată înaintea oamenilor. Dar îngrijorarea este un tiran; acela care e stăpînit de ea uită totul, doar-doar va putea scăpa de ea. încă cîteva minute - şi ei stăteau faţă în faţă în atelierul lui Ian.
„Iudka noastră este la tine?" întrebă Imrich după un salut scurt, şi obrajii i se înroşiră de ruşine; îi era ruşine pentru fratele său şi nu îndrăznea să se uite la faţa palidă a lui Ian.
„Da", răspunse scurt şi grav cel întrebat, dar apoi, ca şi cum şi-ar fi schimbat gîndul, se apropie şi dădu mîna cu tînărul fierar. „îţi mulţumesc că ai ajutat-o azi noapte".
Aceste neaşteptate cuvinte de mulţumire şi tonul cu care fuseseră rostite îl impresionară profund pe Imrich.
„Ian", zise el sincer, „nu te supăra pe Daniş; el nu ştia ce face, era beat".
„Nu sunt supărat", clătină acesta din cap. „Ştiu că Daniş a ştiut la fel de puţin ce face ca şi cei care L-au ţintuit pe Salvatorul nostru pe cruce. Dumnezeu să-1 ierte aşa cum îl iert eu, dar, te rog, Imrich, trage o învăţătură din aceasta şi lasă băutura la o parte. Eu ştiu, şi tu ştii la fel, că altfel Daniş nu este un om rău şi că ţine mult la Iudka... şi totuşi, uite ce-a făcut. Şi tu ai putea cîndva să-i faci iubitei tale un rău care să nu se mai poată îndrepta. Hai înăuntru; pe altcineva nu l-aş lăsa să intre la ea, dar tu ai găsit-o în chinul ci cel mai mare".
Imrich îl urmă mut pe tînăr. „Cum mai vorbeşte", gîndi el impresionat, „ca la carte; dar are dreptate!" El îşi închipui faţa celei care îi era cea mai dragă din lume, şi din cauza căreia - ca să n-o piardă - făcuse drumul aces-

ta. Cînd ajunse lîngă patul pe care zăcea soţia lui Daniş, de abia o recunoscu, atît de palidă şi de desfigurată îi era faţa din cauza dungilor vinete de pe faţă şi a vînătăii de sub ochiul drept.
„S-o maltratez eu în halul acesta pe Susanka?" - Avea o senzaţie groaznică.
„Doarme", zise Ian, „să n-o trezim; ia loc aici la fereastră. Biata de ea n-a dormit toată noaptea".
„Cum o fi ajuns pînă aici?"
„Nu ştiu. A întărit-o Domnul Iesus, pentru care îndură ea toate acestea".
„L-a adus şi pe băiat?"
„Da; micuţul nu se mişcă de lîngă ea şi a fost aşa de liniştit, ca şi cum ar fi ştiut că trebuie să fie cuminte ca să nu-i facă rău mămicii. L-am pus în pat, şi acum doarme şi el".
Cei doi tineri priviră mai întîi copilul care dormea pe celălalt pat, apoi se duseră la fereastră, se aşezară pe bancă şi statură o vreme în tăcere.
„Da, spune-mi", zise deodată Imrich, „de ce se întîmplă că omul face adesea atîta rău, pe care de fapt nu vrea să-1 facă?"
„De aceea, Imrich", răspunse Ian, „pentru că se află în mîna unui stăpîn puternic, pe care trebuie să-1 urmeze".
„Care stăpîn?"
„Diavolul".
„Crezi deci", zise Imrich încruntîndu-se, „că noi îl servim pe diavol?"
„Crezi cumva că Daniş L-a servit în felul acesta pe Dumnezeu? Mai întîi, de dragul diavolului, nu şi-a apărat soţia cînd au batjocorit-o pentru că ea a vrut să sfinţească ziua de duminică, aşa cum se cuvine unei creştine; ba încă chiar el a ameninţat-o şi a vrut s-o oblige să facă lucrul acesta; apoi diavolul l-a dus în cîrciumă, unde l-a aţîţat - ca pe un dine - ca să se

poarte urît cu Iudka. Căci diavolul voia să se răzbune pe Iudka, pentru că ea a vrut să trăiască în casa voastră pentru Dumnezeu şi pentru onoarea Lui. îmi pare rău de Daniş că trebuie să îndeplinească în felul acesta voia acelui spirit negru".
‚Măi, cum o spune', gîndea Imrich, ‚dar are dreptate'.
„Şi tu nu mai faci voia diavolului?" întrebă el cu zîmbet silit.
„Nu, Imrich, mulţumesc Domnului; el mă poate aţîţa şi ispiti, dar nu mai are de ce să-mi poruncească. Cine face păcat este sclavul păcatului. Dar pe cine îl eliberează Fiul, este cu adevărat liber. El a venit să vă răscumpere şi pe voi, cu condiţia să-L primiţi. Nici voi n-aţi mai fi nevoiţi să-1 serviţi pe diavol şi păcatul dacă aţi vrea să-L cunoaşteţi pe Cel despre care este scris că vrea să-i elibereze pe cei captivi".
Atunci cea care dormea făcu o mişcare, gemu şi deschise ochii. Cei doi bărbaţi se repeziră la patul ei. Ea ceru apă. Fratele ei îi dădu.
„Nu te mai doare aşa tare în partea laterală, Iudka?" întrebă el plin de dragoste.

56

„Nu, Ianiciko, numai cînd mă mişc. Unde e&te Ioşko?"
„Doarme; nu te mişca!" se anunţă Imrich.
Ea privi iute faţa cumnatului. „Tu aici, Imrich?" întrebă ea uimită.
„N-am putut să mai stau, trebuia să ştiu cum îţi merge", răspunse el prietenos şi luă mîna cumnatei în a sa.
„îmi pare foarte rău pentru tine", adăugă el sincer, „crede-mă".
„Cred, Imrich, şi-ţi mulţumesc că ai venit ca să vezi ce fac". în ochii tinerei femei străluceau lacrimi. , -. .
„Şi ce face Daniş?" întrebă ea după o clipă de luptă interioară.
‚Tot mai întreabă de el!' îşi zise Imrich şi se înroşi la faţă din cauza fratelui său.
„Ei bine, se chinuieşte, este nehotărît, ştiu că ar vrea să vină încoace, dar cum să facă? îi e ruşine de tine şi de Ian. Dar dacă ar şti că zaci în pat, poate că nu se va mai reţine".
„Nu-i spune", zise bolnava, ţinîndu-i mîna în mîna ei care ardea de febră, „şi nu spune nimănui, Imrich, te rog, ca să nu afle lumea cum s-a purtat cu mine. Dacă inima lui va dori după mine, va veni singur - dacă nu - vreau mai bine să mor decît să mai păcătuiesc.împreună cu voi şi să-L supăr pe Domnul Iesus. O, Imrich, dacă L-ai cunoaşte şi tu! El este aşa de bun! Uite ce nenorocire m-a lovit: bărbatul, soţul meu, pe care l-am iubit şi onorat atît de mult, la care m-am refugiat ca o păsărică, acest bărbat m-a înjosit atît de tare; el a rupt toate legăturile care ne uneau, m-a aruncat din casa lui ca pe un cîine mort. Cînd am chibzuit la toate acestea, am crezut că inima mi se va frînge de durere - şi iată, numai Domnul Iesus m-a mîngîiat, şi El m-a ajutat să-1 pot ierta pe Daniş. în părăsirea mea, El m-a despăgubit de tot ce am pierdut, şi El mă va despăgubi şi mai departe".
Ea tăcu, cuprinsă de o slăbiciune bruscă, închise ochii, iar Ian şi Imrich se aplecară deasupra patului ei, cufundat fiecare în gînduri.
Imrich nu mai stătu mult.
„O să vin diseară din nou ca să văd cum îi merge", îi zise el afară lui Ian; îşi dădură mîna, şi el plecă.
‚Iudka nu se poate întoarce acasă', medita el pe drum, ‚cine ştie dacă se va face sănătoasă. Şi după aceea va trebui Daniş să se roage nu puţin de ea să se întoarcă acasă, căci a jignit-o foarte tare, şi atunci oricum va afla şi Susanka. Cel mai bine ar fi să mă duc la ea şi să-i spun totul; chestia este rea destul, şi lumea o va face şi mai rea'.
El se uită la hainele lui; nu era îmbrăcat cum se cuvine pentru o vizită, dar apoi aruncă capul pe spate şi plecă totuşi. Nu se grăbea într-acolo cu plăcerea pe care o avea de obicei; ştia că era vinovat, şi nu ştia cum să înceapă discuţia. De nu l-ar fi văzut de departe Susanka pe fereastră, atunci ar fi ftcul cale întoarsă. Dar aşa intră.

57

Ea cosea şi era singură. După privirea ei surprinsă se vedea că nu-1 aşteptase să vină acum, şi nici nu se gîndise la ceea ce se întîmplase cu o seară înainte.
„Ce doreşti?" îl întrebă ea după salut şi-i oferi un scaun.

„Am venit să te rog ceva", zise el, şi se înroşi din nou, azi pentru a treia oară, şi de data aceasta se ruşina de sine însuşi. Şi ea se înroşi. „Am venit să-ţi spun că nu mă vei mai vedea niciodată beat. Ieri s-a întîmplat la noi o chestie urîtă, numai din cauza băuturii, şi asta m-a vindecat".
Şi el îi povesti pe scurt tot ce se petrecuse. „Am vrut să-ţi spun totul, pentru ca lumea să nu deformeze chestia şi să nu crezi că ascund ceva de tine".
Ea lăsă lucrul să-i cadă în poală, împreună mîinile şi ascultă.
„Şi ce va face Ian cu Iudka?" întrebară frumoasele buze. „Dacă este bolnavă şi-1 are acolo şi pe băiat, nu va putea să se îngrijească de ea". El dădu din umeri: „Nu ştiu, nu are pe nimeni şi nici nu vrea ca să afle lumea ce i s-a întîmplat Iudkăi".
„Ei bine, ştiu ce-o să fac... şi este totuna unde o să cos, aici sau acolo; dacă stau lîngă patul ei, pot cel puţin să-i dau apă şi să am grijă de copil ca să stea cuminte. Ai promis că vii deseară; eu n-aş putea seara, din cauza lumii; ziua pot eu să mă duc, iar tu poţi să vii seara; nu avem voie să-i părăsim, căci atunci ar avea du adevărat dreptate să spună că suntem păgîni".
Inima tînărului se bucură ca niciodată înainte. Pînă atunci o iubise pe fată doar pentru că era frumoasă şi atrăgătoare; astăzi vedea pentru prima dată ce bună şi săritoare era şi credea că şi el va fi gata să facă bine altora împreună cu ea. Ea îşi puse lucrul de cusut într-o bocceluţă. El îi ţinea strîns mîna. „Susanka, încă nu mi-ai spus dacă mai eşti supărată pe mine", o rugă el.
Ea se uită la el cu o privire limpede. „Nu sunt supărată, Imrich, căci nici eu n-am fost aşa cum trebuia să fiu. Te rog, Imrich, spune băieţilor să nu mai vină încoace, căci nu mai vreau asemenea întîlniri".
„Şi mie vrei să-mi închizi uşile?" întrebă el speriat şi trist.
„Ţie nu ţi le-nchid; tu vrei să te faci mai bun, nu-i aşa?" zise ea din nou grav.
„Da, dacă nu mă alungi, vreau să mă fac mai bun, o să vezi".
„Să mergem atunci; mama este în curte, îi spun doar unde mă duc, aşteap-tă-mă între timp sub măr, şi o bucată de drum putem merge împreună".
El aşteptă cu răbdare şi era mulţumit că nu era supărată pe el şi că-i permitea să vină la ea. Nu era deloc ceva neplăcut pentru el că le interzicea celorlalţi băieţi să mai intre în casă, pentru că şi pe el îl incomodau.
Ei se vor supăra pe el şi îi vor juca vreo festă, dar cel puţin nu se va mai duce împreună cu ei la cîrciumă.
înainte de a se despărţi, merseră o bucată împreună. El o întrebă de ce nu mai voia să vină băieţii la ea. Ochii ei străluceau de indignare, dar apoi ea se
întrista. „Cînd nu erai acolo", recunoscu ea sincer, „îşi luau tot felul de libertăţi. Unul cerea un sărut, altul voia să mă îmbrăţişeze, al treilea vorbea într-un fel care nu se cuvenea. Aceasta m-a scîrbit; nu, pur şi simplu nu mai vreau. Sunt rea, este adevărat, dar nu aşa cum cred ei despre mine. Nu vreau să fiu acolo la dispoziţia fiecăruia, nu!" Ea clătină vehement capul drăgălaş, şi dacă Imrich nu s-ar fi temut că o irită, ar fi strîns-o în braţe cu un chiuit de bucurie.
Ca urmare, el doar îi strînse cordial mîna pe care i-o dădu ea la despărţire.
„Te rog", zise el plin de dor, „nu pleca de la Iudka înainte de a veni eu, ca cel puţin să te pot vedea".
Ea zîmbi, dădu din cap şi dispăru în pădurice de stejar.

//. *Amintiri*

Şi iarăşi trecuse o săptămînă din duminica aceea în care Pavel şi Ilenka căutaseră fragi şi găsiseră acea fericire pe care un om o poate afla numai o dată pe pămînt. Indiferent ce poate aduce viaţa, amintirile legate de paradisul acela care s-a deschis odinioară în inimă te face fericit după ani de zile.
Era sîmbătă. Pavel Murtinov plecă la îndatoririle lui din pădure, pînă ce ajunse la un stejar falnic care fusese doborît.
Tînărul pădurar se aşează în iarbă ca să-1 aştepte pe tîmplar, care voia să vadă copacul.
Munţii erau astăzi ca morţi, nici un zgomot nu-i tulbura gîndurile. Şi lucrul acesta îi era pe plac, deoarece avea multe la care să gîndească. îşi închipui ce făceau în clipa aceea cei de acasă. Nu stătea în pădure decît atît cît era necesar, şi imediat ce putea, se grăbea să ajungă acasă, unde îl aştepta un călduros bun-venit, de care se bucura deja întreaga zi de lucru.

Şi Andrei era mereu bine dispus. Făcu rost de seînduri şi aduse materialul acasă. El dorea să podească nu numai o cameră, ci pe amîndouă. Iar ieri lăsase cumva să se înţeleagă că are de gînd să se însoare.
„Oare de ce nu-i spun că şi eu am de gînd să fac lucrul acesta? Am putea face nunta în acelaşi timp. Şi apoi Ilenka va fi a mea, numai a mea. încă nici nu i-am spus cît de dragă îmi este, dar ea ştie bine, aşa cum şi eu ştiu, că mă iubeşte".
începu să se gîndească la dovezi. El îi aducea bucheţele de flori sălbatice sau fragi dulci, iar ea la rîndul ei îi împodobea camera cu cîte un buchet de flori din grădiniţa ei.
Cu Andrei avea totdeauna ceva de povestit; adesea îi auzea cum tăifasuiau de voios sau cum se sfătuiau unul cu altul. Pentru el, ea arunca din cînd în cînd cîte o privire ascunsă pe sub genele lungi, apoi zîmbea ca atunci cînd răsare soarele în munţi.
58
59

Joia trecută fusese tîrg în Z. Andrei îi cumpărase tot felul de lucruri. El, Pavel, venise tîrziu, fusese reţinut mult timp la primărie, dar văzuse un frumos coidon albastru, şi acum i-1 adusese. In timp ce ea lăudă şi-i mulţumi călduros lui Andrei pentru darurile luate, dădu mîna cu Pavel fără să spună nimic - dar de cîte ori se uita ea la el, vedea cît de bucuroasă era.
Ei bine, va trebui să-i spună în cele din urmă cît de dragă îi era, şi să audă din gura ei că îl iubea. Apoi se vor duce la mătuşa şi la Andrei, şi el voia s-o ceară de la amîndoi, pentru că Andrei o crescuse şi o învăţase. Apoi ea va fi a lui, în întregime, şi poate că va reveni pacea în sufletul lui, pace care nu voise să vină pînă acum, în ciuda marii fericiri care îi umplea sufletul.
‚Dar cînd o să fiu căsătorit, cînd o să am pe cineva care să fie al meu, căreia să-i aparţin cu toată fiinţa mea, atunci poate că nu mă va mai chinui gîndul că un om ar trebui să trăiască altfel, că noi ne-am născut pentru o viaţă mai înaltă. - Dar ce ciudat sunt', se dojeni singur. ‚De ce tot doresc după ceva fără nume, despre care nici măcar nu ştiu unde ar fi de găsit? în ciuda marii fericiri de care am parte, am impresia unei case goale în care trebuie să locuiască cineva'.
Pavel făcu o pauză în gînduri. Şi cum stătea aşa în iarba luxuriantă, cu capul în mîini, se lăsă în voia acestui dor. Precum cupola unui dom maiestuos, aşa se bolteau deasupra lui coroanele unor stejari bătrîni de sute de ani.
Nu departe de el ieşea din pămînt un izvor, aproape acoperit de frunze şi de ferigi, şi şerpuia mai departe ca un pîrîiaş asemenea unui fir de argint printre florile de nu-mă-uita care-şi ridicau spre cer ochişorii albaştri. In depărtare se auzea cucul şi zgomotul făcut de ciocănitoare. Veveriţe ţopăiau sprintene de la copac la copac, fluturi mari şi multicolori zburau din floare în floare, în vale răsuna ultimul cîntec al privighetorii. Coniferele îşi răspîndeau mirosul îmbătător. Pe acolo unde copacii lăsau între ei un spaţiu ca o poartă se putea vedea creasta măreaţă a lanţului muntos care împrejmuia valea.
Dedesuptul piscurilor erau pajişti luxuriante, presărate cu milioane de flori, deasupra lor cerul albastru - iar deasupra lui - ah, oare ce se afla deasupra lui? întreaga lume era atît de frumoasă, totul era atît de pur, scăldat în rouă dimineţii, spălat de ploaia de ieri, uscat de soare, da, lumea era curată, cerul plin de lumină - numai el, numai el nu era curat. - Anii aceia petrecuţi în serviciul militar, faptele acelea de care nu ştia nimeni, toată murdăria aceea...; ah, da, el nu era curat, şi viaţa de aici nu putea curaţi viaţa aceea de odinioară, el avea nevoie de cineva care să-1 ajute.
Aici nici Ilenka nu-1 putea ajuta. Inima reprimase şi înăbuşise sufletul, dar acest suflet trăia, era bolnav, şi acum dădea semne de viaţă şi plîngea. Pavel simţi că, în cazul în care sufletul nu i s-ar însănătoşi - chiar dacă inima lui ar fi fericită, cu fericirea cea mai mare de a o ţine pe Ilena în braţe -, n-ar putea fi fericit pentru totdeauna.
Dar cine avea un remediu? Unde exista vindecare pentru el? - Se bucură cînd auzi frunzişul uscat fîşîind sub picior de om, căci fusese cuprins de o tristeţe pe care n-o putea alunga nimic. Se ridică (imabil în picioare, ca să-1 salute pe noul venit. Pe poteca îngustă venea Trnovsky, pe care-1 aşteptase. Ei se salutară.
‚Acesta este stejarul?"

„Da, Trnovsky; cred că ar trebui să-1 cumperi, căci un aşa trunchi sănătos ca acesta n-o să mai găseşti curînd".
Se uitară temeinic la copac, şi Trnovsky se aşeză pe el. Era încălzit din cauza mersului repede.
„Te-ai grăbit?" întrebă Pavel.
„Sigur că da, acasă mă aşteaptă foarte mult de lucru", răspunse tîmplarul.
Apoi conveniră asupra aspectelor comerciale. Pavel urma să anunţe la ocolul silvic cît voia Ian să dea pentru copac, şi apoi să-1 informeze dacă preţul era acceptat.
„Ce frumos este aici la munte!" zise Ian, după ce băuse din izvor. „Ai un serviciu frumos, Pavel, în această natură frumoasă; aşa de liniştită, cum este ea acum în jurul tău, a fost poate şi în jurul lui Adam pe cînd era în paradis pe pămîntul de curînd creat de Dumnezeu".
‚Aha, aşa este', gîndi Pavel, ‚el are o altă credinţă şi nu are voie să păcă-tuiască'.
„Ascultă, ian, Andrei mi-a spus că tu nu ai aceeaşi credinţă ca noi; este adevărat?" întrebă el după o vreme.
„Mai întîi trebuie să ştiu, Pavel", răspunse acesta cu un zîmbet, „în ce crezi tu, şi apoi o să-ţi răspund".
„Ce cred?" întrebă Pavel consternat. Medita o clipă, apoi se uită drept în ochii celui ce-1 întreba. „Aproape nimic. Nu mă interesează aceste lucruri".
„Eu dimpotrivă cred tot ce scrie în Sfînta Scriptură, şi aceasta este noua mea credinţă".
„Şi ceilalţi cred în Sfînta Scriptură; dar după cum aud, tu trăieşti altfel şi nu ai voie nici să înşeli, nici să înjuri".
„Sau mai bine zis nu trebuie nici să înşel, nici să înjur, căci Domnul Iesus m-a răscumpărat din sclavia păcatului".
„Cum adică te-a răscumpărat?" întrebă Pavel, impresionat şi uimit.
„El mi-a iertat păcatele pe care le-am comis înainte de a-L cunoaşte şi le-a şters cu sîngele Său, iar pe cele care erau în mine le-a scos din inima mea. El a putut să facă lucrul acesta deoarece este Dumnezeul meu, Creatorul meu şi totodată Salvatorul meu".
„Nu înţeleg cum vine asta".
„Ei bine, imaginează-ţi: Să zicem ca tu ai păcătuit împotriva lui Dumnezeu, şi acum te apasă lucrul acesta, dar nu ai nici o ocazie să repari cc-ai

greşit - şi poate te gîndeşti că trebuie să rămîi aşa toată viaţa, şi chiar dacă îţi doreşti să fii curăţit de toată murdăria, ştii totuşi că nici un om ni; te poate curaţi -, şi vine acum cineva şi-ţi spune: ‚Vino la Iesus, v.no la FiuJ crucificat al lui Dumnezeu!', iar tu urmezi acest îndemn şi vii, şi El te primeşte. Dumnezeu îţi iartă totul de dragul sîngelui Fiului Său, şi tu eşti curat; dar pentru ca să nu păcătuieşti şi mai departe, îţi ia din inimă pofta de a o face. Vezi tu, aşa a făcut cu mine. Laudă Lui! - Dar nu pot să mai rămîn, trebuie să plec acasă".
„Şi acum nu te mai chinuie păcatele făcute?"
„Nu, Pavel, căci Domnul Iesus zice: *Veniţi la Mine, voi care sunteţi trudiţi şi împovăraţi, şi Eu vă voi înviora,* şi într-un alt loc: *Eu îţi voi arunca înapoia Mea toate păcatele tale.* Dacă ţi s-ar lega o piatră grea de spate sau de piept, şi n-ai putea să scapi de ea, nu-i aşa că te-ar apăsa? Şi dacă ţi-aş lua eu acum piatra şi aş arunca-o înapoia mea, te-ar mai apăsa?"
„Sigur că nu!" rîse Pavel.
„Ei, vezi tu, asta a făcut Domnul Iesus cu păcatul meu. El nu mă mai apasă!"
„Şi crezi că El va face la fel cu păcatul meu?"
„Bineînţeles, cu condiţia să vii la El cu păcatul tău! Ştii, Pavel, dacă pe mine nu mă crezi, precis ai o Biblie acasă; ia-o cu tine în pădure, aici ai destul timp şi linişte, caută aceste versete, citeşte-le şi convinge-te tu însuţi. - Acum însă, cu Dumnezeu!" „Cu Dumnezeu!" - Bărbaţii se despărţiră, şi Pavel se întoarse acasă adînc cufundat în gînduri.
„Ştii ceva, Andrei?" zise el fratelui său. „Să-1 rugăm pe Ian Trnovsky să ne facă podeaua, pare un om aşezat".
„De ce nu? Dacă vrei, voi tocmi cu el lucrarea, materialul îl am deja gata pregătit, poate să şi înceapă săptămîna viitoare".
„După-amiază ar putea Ilenka să se mai ducă o dată la cules fragi, căci mîine precis că nu va mai găsi neculese", propuse Andrei la prînz.

„Ah, de ce tocmai astăzi, cînd avem atîta treabă?" bombăni mama Zvara.
„Dar, mămico, lasă-mă să mă duc, şi după aceea îmi fac şi treaba", se rugă fata. „De ce să nu culegem, dacă le vrea Andrei?"
„O să-i caut un locşor bun, şi o voi ajuta şi la cules", promise Pavel.
Femeia dădu din umeri, dar îi lăsă pe cei doi să plece. După ce deretică prin casă, ieşi la Andrei în curte.
„De ce i-ai expediat pe amîndoi împreună, Andreiko?" începu mama. Ea voia să-şi împărtăşească temerile cu nepotul ei; nu era aşa de oarbă încît să nu vadă ce se petrecea în inima copilei sale, dar nu ştia care dintre cei doi fraţi o iubea pe Ilenka. Văzuse că ambii Murtinovi puseseră ochii pe fată; ea personal îl prefera pe Andrei; pe Pavel nu se prea putea bizui; el fusese soldat, şi deşi arăta aşa de serios, nu se putea şti ce gîndea şi ce vorbea cu fata. Ei bine, mama Zvara dorise doar să atragă atenţia nepotului, dar cînd să înceapă, el o strigă să vină în şură, închise poarta şi zise plin de bucurie:
„I-am expediat, mătuşico, pentru că voiam să vorbesc nestingherit cu dumneata. Să ştii că Ilenka mi-este foarte dragă, încît nici nu pot să spun cît; vreau s-o iau de soţie dacă mi-o dai".
„Ţie, băiatul meu?" strigă femeia bucuroasă. „Dacă vreau să ţi-o dau? Cum poţi să întrebi aşa ceva? Nici cînd a fost mică la sînul meu n-a fost mai în siguranţă ca în braţele tale. Dar te-ai gîndit şi la faptul că nu are nici o avere!?"
„Nu vorbi despre asta, ştiu eu prea bine. Nu am nevoie de nimic din partea ei. Dacă o am pe ea, îmi e de-ajuns, şi voi face tot ce-mi cere. De aceea vreau să podesc şi cealaltă cameră, iar în bucătărie voi aduce o maşină de gătit, şi atunci are loc cufărul şi patul. O să punem la punct tot ce trebuie. Săptămîna viitoare se ţine tîrg în L., şi vreau să mă duc acolo împreună cu Ilenka, iar pe drum îi spun ce am de gînd; apoi aducem cufărul, şi pe urmă..." El îşi prinse mîinile de cap. „Ah, nici nu pot să-mi revin din această mare fericire".
Femeia nu putea decît să fie de acord. Toate visele ei tainice ar fi fost împlinite. De cîte ori îşi făcuse ea griji că ar putea să moară, aşa firavă cum era, şi ce s-ar fi întîmplat atunci? Ilenka nu putea rămîne la fraţii Murtinov, pentru că nu era sora lor; dar aşa ar rămîne împreună, şi fiica ei ar avea un soţ cum greu putea fi găsit altul.
Apoi intrară în casă şi făcură planuri. Doamna Zvara nu lucră azi prea mult, totuşi destul, căci clădi în Spania împreună cu Andrei un frumos castel de fericire viitoare.
între timp, pe un stejar căzut - în acelaşi loc în care stătuse dimineaţă tînărul pădurar - şedeau Ilenka şi Pavel. Nu departe de ei era cana plină de fragi. Se grăbiseră s-o umple, dar acum nu se grăbeau să se întoarcă acasă.
Dimineaţa, Trnovsky spusese că aici este aşa de multă linişte aşa cum fusese cîndva în jurul lui Adam în paradis. Şi acum Pavel se gîndea că nici Adam, nici Eva nu puteau fi mai fericiţi decît ei doi. Tînărul îi spusese fetei ce dorise să-i zică şi obţinuse dulcele: „Şi eu te iubesc!" de pe buzele ei roşii.
„Ilenka, nu pot trăi fără tine", zise el acum; „vrei să fii soţia mea? Vrei să mergi cu mine pe drumul vieţii? Spune ,da' dacă mă iubeşti; da, Ilenka?"
„Da", şopti gura tînără, în timp ce genele lungi se lăsau ruşinate în jos spre obrajii învăpăiaţi. O vreme, tînărul se lăsă pradă iubirii şi bucuriei sale pasionate. Ar fi vrut să strige şi să se audă în toată lumea: ‚Ea e a mea!', şi apoi, ce ciudat, chiar în mijlocul încîntării i se furişă din nou în inimă acea tristeţe ciudată. ‚Cinc ştie', îşi zise el, ‚dacă ar şti ea cine eşti, oare ar mai vrea să meargă cu tine?'
„Ilenka", zise el deodată, „nimeni nu ştie ce viaţă am dus arunci cînd ;im fost la armată, dar tu trebuie să afli, ca să nu plîngi vreodată că tc-am înşe-

lat". El îşi sprijini capul în mîini şi începu după o vreme de tăcere apăsătoare, în timp ce fata se uita încordată la el: „N-am fost aşa de cuminţi cum v-am povestit pînă acum; mai ales cînd am fost la graniţă, furam tot ce puteam. Ne îmbătăm, apoi ne luam la bătaie, atît cu civili, cît şi între noi. Ieşeam cu servitoare şi vînzătoare drăguţe şi luam masa împreună cu ele. Alţii s-au dus în locuri şi mai rău famate - cel puţin eu n-am fost acolo nici măcar o dată. Viaţa pe care am dus-o acolo mă apasă ca o piatră; nu pot s-o uit, Cît aş da să nu fi cunoscut niciodată viaţa militară şi încurcăturile aduse de ea! Azi aş fi şi eu ca Andrei. Ei bine, acum că ţi-am

spus totul, n-o să-ţi fie teamă să fii soţia mea?"
Fata îşi ridică capul aplecat.
„Nu!" zise ea hotărîtă. „Nu mai fi trist, totul a trecut, şi tu eşti iarăşi bun".
Se bucură că ea îl credea şi îl mîngîia, dar ştia că lucrul acesta nu era adevărat, iar în gîndurile lui răsuna tot mereu: „El mi-a luat această povară, ea nu mă mai apasă".
„O, de mi-ar Iua-o El şi pe a mea!" îşi dori el cu ardoare. „De n-ar fi acele păcate, atunci aş putea fi într-adevăr bun!"
Ilenka făcu un buchețel de fragi pentru Andrei, şi intona cu inima plină de fericire un frumos cîntec popular slovac, şi munţii îi dădură înapoi cîntecul. Ea obţinu ce voia, înveselirea lui Pavel, inima lui triumfă din nou asupra sufletului, şi el încetă să fie întristat.
„Ilenka, şi cînd va fi nunta noastră?" întrebă el, în timp ce mergeau spre casă.
„Nu ştiu, întreab-o pe mama", evită fata să răspundă.
„Bine, o voi întreba, chiar astăzi, să n-o amînăm prea mult timp".
„Nu vorbi astăzi cu ea", zise ea, luîndu-1 de mînă.
„De ce?" El se uită adînc în ochii ei.
„Este atît de bine că încă nu ştie nimeni, mi se pare că după aceea nu va mai fi la fel".
„Din partea mea, cum vrei tu, bine că mă iubeşti şi că vrei să fii a mea. Ştii, cineva i-a spus lui Andrei că o anumită persoană vrea să te ceară de soţie şi 1-a sfătuit să te dea în căsătorie cu acea persoană".
„Dar tu nu mă dai nimănui?!" strigă fata speriată.
„Să te dau? Pe tine? Cui?" strigă Pavel. „Nici propriului meu frate nu te-aş da, ca să nu mai vorbim de un străin!"
Dacă el şi fata n-ar fi fost aşa de tulburaţi, ar fi trebuit să observe la întoarcerea lor o anumită zăpăceală pe faţa lui Andrei şi a mătuşii, dar ei o recunoscură la fel de puţin cum observară cei de acasă marea fericire, cu greu ascunsă, care se reflecta pe faţa celor care se întorceau acasă. Poate era bine, poate nu - cine poate spune?

12. O viaţă frumoasă

în faţa căsuţei lui Ian rrnovsky stătea în seara aceea de sîmbătă Susanka Hrubik. Şedea acolo deja de o bună bucată de vreme, cufundată în gînduri. Micul Ioşko se juca la picioarele ei în nisip şi striga deseori cu glăsciorul lui de copil: „Uite, tanti!" Dar astăzi fata nu asculta, în ciuda faptului că-1 ocrotea de altfel ca pe ochii din cap, aşa cum nici propria lui mamă n-ar fi reuşit mai bine.
Aşa cum se întîmplă de obicei: Dacă a văzut cineva o nevoie şi vrea să ajute, nu mai poate face altcumva decît să continue lucrarea începută. Cînd fata se aflase luni după-amiază în faţa uşii acestei case, sosise tocmai la timp.
Ioşko plîngea de foame, mama lui leşinase din cauza slăbiciunii şi durerilor, iar Ian nu ştia cui să-i vină în ajutor mai întîi. Nu este de mirare că fata apărută ca din senin i se păruse ca o mesageră trimisă de însuşi Dumnezeu, şi nici n-o întrebase cum de venise acolo.
„Am venit să te ajut", spusese ea simplu. Şi ea ajutase într-adevăr: Luase copilul, îi dăduse de mîncare, îl liniştise şi se jucase cu el. Apoi intrase în casă şi-1 ajutase pe Ian să-şi readucă în simţiri sora leşinată. Ea aranjase un al doilea pat pentru ea şi ajutase la schimbarea lenjeriei de pe patul bolnavei; apoi făcuse focul, fiersese laptele şi-1 adusese bolnavei, o acoperise cu pătura şi se aşezase lîngă ea.
„îţi mulţumesc foarte mult. Dumnezeu însuşi te-a trimis", zisese Iudka. „Dar cum de-ai venit încoace?"
„Am auzit de la Imrich ce s-a întîmplat cu tine; ştiu că nu aveţi pe nimeni şi am venit să te îngrijesc. Dar acum închide ochii şi încearcă să dormi, asta o să-ţi facă bine".
Atîta făcuse Susanka, dar oare era destul? ‚Cum aş putea s-o las singură?' gîndi ea. ‚Mîine ar fi la fel ca şi azi; peste noapte este Imrich aici, mîine mă întorc din nou'.
Aşa venise atunci, şi aşa veni şi plecă toată săptămîna, şi îşi propusese să dea ajutor pînă se putea Iudka scula din pat. Era ciudat - dar oamenii aveau acum mult de lucru, nu-i aduceau mîneci la brodat, nici nu veneau în vizită.
Nimeni, în afară de mama ei şi de Imrich, nu ştia pînă în clipa aceea ce făcea ea. Şi chiar dacă

ar fi ştiut - fetei nu-i păsa deloc, căci cu ea şi în ea se petrecea o mare schimbare.
Ea îi citi tinerei soţii a rotarului în fiecare după-amiază din Cuvîntul lui Dumnezeu, iar spre seară, după ce termina munca, Ian le citea şi le povestea amîndorura din istoria acelor bărbaţi şi femei care pierduseră totul de dra-gul lui Cristos. Cînd venea Imrich după cină, şedeau mereu împreună încă o bucată de timp lîngă Cuvîntul lui Dumnezeu. Ian citea şi le explica, şi răspundea la întrebările care îi erau puse. Multe lucruri erau clare pentru ci, iar

dacă era ceva ce nu înţelegea, obişnuia să spună:
„Trebuie să credem lucrul acesta pînă ne dezvăluie Dumnezeu care este rostul lui". La sfirşit se rugau cu toţii, apoi ea pleca acasă, însoţită de Imrich; pejirmă se întorcea la cumnata lui. Simţind o şi mai mare bucurie decît cei care-i aşteptau vizita, Susanka se grăbea mereu să se ducă acolo. Ea, care trăise pînă acum numai pentru sine, lucrase numai pentru sine, se simţea totuşi ciudat, de parcă ar fi început de abia acum să trăiască. în ea se trezeau înclinaţiile pe care le are orice femeie: să trăiască pentru binele omenirii şi să răspîndească în jurul ei lumina fericirii şi uşurării. Cu cît începea să-L cunoască mai bine pe Cristos, cu atît dorea mai fierbinte să devină asemenea Lui, să umble ca El şi să facă bine ca El. Ştia că atunci cînd Iudka se va face bine - şi ea dorea să se însănătoşească cît mai repede -, atunci vizitele ei vor înceta, dar nici nu voia să se gîn-dească la lucrul acesta. Nu-şi putea nici măcar imagina cum va fi cînd nu va mai putea fi în contact cu nişte oameni care trăiau în felul acesta cu Cristos, şi El cu ei.
Şi astăzi, pe cînd stătea în faţa căsuţei lui Ian, medita la aceste lucruri. îl aştepta pe Ian, căci voia să plece mai repede acasă. El fusese după-amiază în pădure, şi pînă în această clipă nu se întorsese din oraş. Ea ar fi putut de fapt să plece acasă, căci Iudka reuşise astăzi să se plimbe prin cameră şi putea să rămînă puţin timp singură cu băieţelul, dar nu voia s-o facă fără să se roage împreună şi să citească din Cuvîntul lui Dumnezeu, aşa cum făcuseră în fiecare zi.
„Tanti, nu auzi?" strigă micuţul şi o prinse cu ambele mîini. Ea tresări şi-1 luă în braţe.
„Ce vrei tu, Ioşko?"
„Cînd merge Ioşko la taţi?"
Ea îl strînse tare pe copil la piept. „Uită-te la păsărică de acolo!" Dar copilul nu voia nici o păsărică, el voia un răspuns, şi nu primi nici unul.
„Pînă vine taţi să vă ducă acasă".
Fata se întoarse repede: „Ian, te-ai întors deja? Cînd şi de unde ai venit?" întrebă ea mirată. Bărbatul îi luă copilul din braţe. „Prin curte, Susanka; am văzut deja cît ai dereticat şi ai aranjat lucrurile pe aici", răspunse el recunoscător.
„Este seară", răspunse ea blînd, „aş vrea să plec acasă mai repede. Iudka vrea mîine să se scoale din pat, dar nu are aici tot ce-i lipseşte, şi vreau să-i trimit cîteva din lucrurile mele, căci avem cam aceeaşi măsură. Am aşteptat doar ca să citeşti din Cuvînt şi să te rogi împreună cu noi. îţi dau dreptate acum că acest Cuvînt al lui Dumnezeu este într-adevăr Pîinea pe care trebuie s-o avem în fiecare zi, nu mai pot trăi fără ea".
„Ai văzut!" strigă el uimit. „Hai atunci, Iudka ne aşteaptă deja".

„Dar mai întîi trebuie să mănînci de cină".
„Am şi făcut-o, şi a mers repede, pentru că mi-am pregătit eu însumi ceva. Dar, Susanka, cum voi putea să mă revanşez pentru tot ce-ai făcut?" zise el şi-i strînse mîna. „Nici nu pot spune cît bine ne-ai făcut".
„N-ai de ce să te revanşezi", zise ea clătinînd capul, „niciodată nu m-am simţit aşa de bine ca aici la voi; mi-aţi făcut mai mult bine decît v-am făcut eu vouă". Ea intră în casă, şi el o urmă. După vreo jumătate de oră, ea se pregăti să plece.
„Mîine nu te vedem?" întrebă Ian aproape sfios, în ochii lui era o rugăminte pe care gura nu îndrăznea s-o rostească.
„De ce să nu mă vedeţi?" zise ea repede. „Sau vă descurcaţi deja fără mine?" Pe buzele roşii îi juca un zîmbet poznaş. „Nu mai vreţi să vin la voi?"
„Ştiu că glumeşti doar", răspunse zîmbind şi el, şi totuşi serios. „întreabă pămîntul dacă mîine are nevoie de soare, şi el o să-ţi răspundă în locul meu".
„Bine, atunci vin. Dumnezeu cu voi, pînă mîine!"

„Domnul Iesus să te însoţească!"
Tîmplarul stătea în acelaşi loc în care stătuse cu puţin timp în urmă şi se uita după fată. Cine ar fi putut să-i spună atunci cîtă mulţumire o să-i datoreze el astăzi?
Ea ieşise de mult din raza privirii lui, şi lui i se părea că picioarele ei lăsaseră în urma lor o dîră strălucitoare.
Susanka mergea repede, ca şi cum ar fi vrut şi ar fi trebuit s-o ia la goană, în jurul şi în interiorul ei răsunau şi se auzeau corzile inimii ei tinere: „întreabă pămîntul dacă mîine are nevoie de soare, şi el o să-ţi răspundă în locul meu". Cine ar fi putut oare să-i spună că va auzi vreodată din gura lui Ian asemenea cuvinte, asemenea cuvinte frumoase şi bune, şi că ea le va fi meritat puţintel!
Cînd ieşi din pădure îl întîlni pe Imrich. El se miră că ea pleca deja acasă. Fata îi dădu bucuroasă ambele mîini şi îi povesti că Iudka se sculase puţin astăzi şi că mîine vrea să se scoale definitiv din pat.
„Du-te repede la ea", zise ea. „încă nu!" se încruntă el. „Toată ziua de abia aştept seara ca să te pot vedea, şi acum să nu te însoţesc?"
„Ei, atunci hai!" Plecară. „Ce mai e pe la voi?"
„La noi? Ca în iad. Daniş nu vrea nici să mănînce, nici să doarmă, lucrează tot timpul. Iura a fost beat ieri, şi nici azi nu e încă treaz. Katşăi i-a mers prost, dar o merită. Ştii, lipsa Iudkăi se vede peste tot. Ea a făcut mai mult de jumătate din treabă, şi partea cea mai grea, iar acum se vede lucrul acesta. Deoarece Katşa n-o poate scoate singură la capăt, îi cicăleşte şi-i aţîţă toată ziua pe Iura şi pe tata. Ai avut perfectă dreptate cînd ai zis că Ia noi nu este decît gîlceavă şi ceartă. Şi dacă nu se schimbă situaţia, într-un asemenea iad nu mai vreau să rămîn. Nici nu ştie omul cînd cade în păcat. Cînd

mă duc la Ian, mă simt mereu ca în cer. Mai bine mănînc undeva o bucată de pîine uscată decît acasă prăjituri".
„Bietul de tine!" îl compătimi sincer fata, „motivul este, prezenţa Domnului Iesus în casa lui, şi absenţa Lui în casele noastre. Dar, ce crezi, va veni Daniş s-o ducă pe Iudka acasă?"
„Nu va putea rezista mult timp fără ea. I-am spus că este bolnavă. Ştiu că ar dori mult să vină, dar, pentru că luni i-a fost ruşine, cu fiecare zi îi va fi tot mai greu. Am auzit deja că tata 1-a îndemnat să se ducă la ea".
„Nu este un fleac să apară înaintea lui Ian", observă gînditoare fata.
„Cred că Iudka nu prea va vrea să se întoarcă acasă, şi eu mai degrabă aş sfatui-o să n-o facă. Cum va rezista ea în acest iad?"
Cufundaţi în gînduri, tînărul şi fata păşeau în tăcere pe drumul care ducea în vale. Astăzi era încă devreme, şi întîlneau oameni; unii se opriră şi se uitară în urma lor, întrebîndu-se de unde or fi venind. Ei nu le dădură atenţie, în faţa casei fetei, Imrich se opri.
„Hai înăuntru", strigă fata, „poţi să iei acum cu tine lucrurile pe care le-am promis Iudkăi, şi atunci mîine nu mai trebuie să aştepte".
„Te duci şi mîine acolo?"
„Sigur că da, este duminică, şi Ian are timp; vino şi tu, acolo mai învăţăm cîte ceva".
„Vin cu plăcere. Oamenii l-au nedreptăţit pe Ian, iar noi împreună cu ei, şi el are dreptate", recunoscu Imrich sincer. „Crede-mă, îmi pare rău că i-am făcut armindenul acela, m-am gîndit de mai multe ori la faptul că era mai bine s-o fi ascultat pe mama ta".
„Ei bine, nu pe el l-am înjosit", zise fata, „ci pe noi înşine; el nu este supărat pe noi".
„De ce crezi asta, Susanka? Doar n-ai pus tu armindenul".
„Nu, dar eu v-am îndemnat s-o faceţi. Imrich, am făcut atîta rău pînă acum, şi Iesus Cristos a văzut totul". Ea îşi apăsă fruntea cu mîna mică. „Tare aş vrea mîine să-1 întreb pe Ian ce trebuie să fac. - Este adevărat, am început să trăiesc altfel, şi cred că şi Domnul mă va ajuta să nu-L mai întristez prin păcat, dar cu asta nu repar trecutul".
Imrich privi fata fermecătoare şi gîndi: „Dacă ea îşi face griji pentru asta, cînd a trăit cum a trăit, atunci cîte nu am eu de reparat!"
„O să-1 întrebăm pe el", continuă gînditor fata. „Crede-mă, tare aş vrea să trăiesc aşa cum trăieşte Ian, ca să nu-1 mai servesc pe diavol. Deoarece Fiul lui Dumnezeu 1-a eliberat pe el, atunci poate să ne elibereze şi pe noi".

Ei intrară în casă, iar afară adierea de vînt povesti crengilor copacilor despre două suflete care dormiseră multă vreme şi profund la marginea pră-pastiei, şi că erau în pericol să se prăbuşească în adînc şi să piară; apoi, cum îşi trimisese Dumnezeu îngerii ca să-i trezească; ei deschiseseră ochii şi se

uitaseră în jos, în adînc, pe urmă începuseră să caute mîna care putea să-i ducă din locul acela periculos.
Copacii ascultară, frunzele se legănară, şi în freamătul lor răsuna cîntecul: „Cînd vor striga la Domnul în nevoia lor, El îi va ajuta în temerile lor. El îşi trimite Cuvîntul, îi însănătoşeşte şi-i salvează, ca să nu moară. Ei trebuie să mulţumească Domnului pentru bunătatea Sa şi pentru minunile Sale pe care le face pentru copiii oamenilor".

13. O încercare grea

Era o dimineaţă strălucitoare, o duminică dimineaţă atît de frumoasă, de parcă astăzi ar fi înviat din mormînt crucificatul Fiu al lui Dumnezeu, ca să strige lumii: „Pace vouă!"
Sub nuc şedea, cufundată în această mare de tăcere şi lumină, soţia lui Daniş. Ea-şi sprijinea făptura plăpîndă de trunchiul puternic şi-şi ţinea capul greu cu mîna dreaptă. Aerul proaspăt de dimineaţă aproape că o ameţea. în jurul ei totul era aşa de solemn, de sărbătoresc şi de liniştit, de parcă ar fi început acel sabat al poporului lui Dumnezeu, despre care visase în urmă cu o săptămînă la marginea pîrîului, înainte de venirea acelei furtuni îngrozitoare care nimicise toate florile vieţii ei şi îi preschimbase inima tînără într-un deşert tăcut şi lipsit de flori.
Trăise o săptămînă departe de soţul ei; timp de o săptămînă nu-i văzuse faţa şi nu-i auzise vocea. Se simţea ca acea soţie de marinar pe care îl înghi-ţiseră undeva valurile mării, astfel că nu se mai întorsese niciodată... Acum, în acea linişte, ea trăia tot dorul după fericirea atît de brusc sfîrşită a căsniciei ei. Ea ştia că Daniş trăia, că, dacă o vor ţine picioarele, ar putea să se ducă la moară, unde l-ar găsi pe el. Dar oare era el acolo? ‚Nu', plînse inima, ‚nu era'. îl văzu din nou înaintea ei în toată oroarea beţiei, văzu din nou privirea aceea fixă - nu, nu acesta era Daniş, dragul, blîndul, chipeşul ei Daniş -, nu, la omul acela nu se putea duce. Ochii i se umplură de lacrimile durerii mute şi profunde, şi ea le lăsă să curgă în voie, căci era singură, şi n-avea cine să vină ca s-o tulbure.
„Doamne Iesuse!" plînse ea încet. „Tu nu mă judeci că plîng, căci îl plîng pe Daniş cel mort. Tu mi-1 dăduseşi, şi eu l-am iubit atît de mult - şi acum el este mort pentru mine. Ştia că sunt bolnavă din cauza lui, dar nu i-a părut rău, inima lui nu 1-a îmboldit să vină la mine; de-aş fi murit, el n-ar fi venit ca să-şi ia rămas-bun de la mine".
De abia acum se vădea că ea îl aşteptase totuşi şi nutrise în ascuns speranţa că o să vină şi o să-i ceară iertare, şi totul o să fie iarăşi ca înainte. Dar ci nu venise...
‚Poate că dacă aş fi ascultat şi aş fi făcut pe placul'Katşăi, nu s-ar fi întîm-

plat toate astea', i se furişă gîndul în inimă. ‚Ne-am fi dus împreună la biserică şi ne-am fi înapoiat împreună, Daniş nu s-ar fi enervat şi nu s-ar fi îmbătat, şi azi am trăi în fericire şi pace'.
Iar Domnul Iesus - oare ar fi fost mulţumit cu toate acestea? Sau nu spune El mai degrabă: *Nu puteţi să-L serviţi pe Dumnezeu şi pe Mamon?* Dumnezeu este măreţ şi sfint, El a dat poruncile Sale, şi nici un om nu are dreptul să le calce în picioare.
„O, Salvatorul meu, Tu ştii că n-am vrut să dau ocazie de păcătuire. Dar de ce-ai permis ca să se întîmple un asemenea necaz?"
întrebarea pusă cu jumătate de voce se stinse... dar nimeni nu-i dădu tinerei femei vreun răspuns. Ea lăsă să-i cadă în poală mîinile împreunate şi se uită în sus spre cer. Parcă auzea cum îi şopteşte o voce la ureche: *Acum, sufletul Meu este tulburat. Şi ce să zic? Tată, ajută-Mă să scap de această oră? Totuşi, Eu am venit tocmai ca să trec cu bine peste această oră.*
Ieri, înainte de a adormi, Ian îi repetase aceste cuvinte şi-i amintise că Domnul Iesus spusese despre Sine însuşi, cînd fusese atît de neliniştit pe pămînt, că-L ameninţa o nelinişte şi mai mare şi că nu exista ajutor nicăieri. Astăzi Domnul însuşi îi reamintea aceste cuvinte, ca şi cum ar vrea să-i spună: ‚Uite, şi Eu am trecut cîndva printr-o asemenea oră prin care treci tu

acum, şi motivul a fost că L-am servit cu fidelitate pe Tatăl Meu. Gîndeş-te-te cît de neliniştit am fost în privinţa a ceea ce mi se întîmpla. Eu am venit în această lume ca să sufăr pentru tine, pentru vina ta... şi tu nu poţi să suferi cu Mine, chiar dacă eşti a Mea?'
Tînăra femeie înţelesese. „Pot, Domnul meu, şi vreau", zise gura ei cu voce tare. „Ajută-mă şi arată-mi ce trebuie să fac. Tu m-ai făcut sănătoasă, şi acum îmi vei da iarăşi tărie - dar ce va fi după aceea?"
Şi din nou parcă îi vorbea cineva în suflet: *Ce fac Eu, tu nu ştii acum, dar vei afla curînd. Este destul că fiecare zi are răul ei. Vă dau pacea Mea; inima voastră să nu se înspăimînte şi să nu se teamă.*
Liniştea dimineţii de Paşte intră în suflet; ea găsi odihnă sub cruce, şi ochiul credinţei ei privi la cruce şi la nevinovatul Miel al lui Dumnezeu care murea acolo în chinuri.
Cu cît privea mai mult, cu atît intra în inima ei o iubire mai caldă şi mai intimă faţă de acest Salvator crucificat, pînă ce o umplu de-a binelea.
Tînăra femeie nu auzi paşii de om, nici nu observă că cineva stătea acolo, nu văzu bărbatul sprijinit de molidul subţire - dar el o vedea. Da, Daniş se uita la soţia lui, îi vedea faţa palidă transluminată de lumină interioară, vedea pata vînătă sub ochi pe obrazul slăbit, vedea slăbiciunea care se exprima în întreaga ei făptură... şi oare unde erau toate intenţiile lui?
Aproape toată noaptea se luptase cu sine însuşi ca să-şi facă curaj şi să-i arate lui Ian şi soţiei lui că n-o să se joace ei cu el. Auzise ieri de la Imrich că soţia lui se

sculase din pat. Dacă se sculase din pat, atunci trebuia să vină acasă cu copilul, nu mai voia să stea tot singur. - îşi dădu osteneala să-şi împietrească inima faţă de ea, pentru ca să nu-1 facă să-şi ceară iertar;, căci Katşa avea dreptate: dacă făcea lucrul acesta, atunci ea va avea totdeauna superioritate asupra lui.
Era deja acolo, stătea deja înaintea ei; şi ei erau singuri, ca azi o săptămî-nă; nimeni nu-i vedea şi nu-i auzea.
De ce nu deschidea oare gura ca să rostească primul cuvînt, de ce nu-i poruncea să se ducă acasă? De ce? El trebuia să se învingă pe sine cu forţa pentru a nu o lua la fugă înainte ca ochii ei iubiţi să-i îndrepte asupra lui, sau pentru a nu se duce iute la ea, ca să-i cadă la picioare şi să ia în braţe făptura zdrobită. Mai întîi se ţinuse el departe de ea, şi acum nu se ducea la ea.
Deodată apăru o păsărică în raza privirii ei; ea îşi luă ochii de la cer, se uită în jurul ei, şi ochii adînci şi gravi se pironiră cu o lucire ciudat de bucuroasă pe faţa lui. Dar apoi strălucirea lor se stinse, şi faţa ei se făcu şi mai palidă.
Tînăra femeie nu se ridică ca să dea bineţe soţului ei, nu-i întinse mîna aşa cum obişnuia, ci se lipi mai tare de copac şi-1 privi blînd şi liniştit, fără să rostească un cuvînt.
„Bună dimineaţa!" fu el obligat în cele din urmă s-o salute.
Ea mulţumi aproape neauzit. El se apropie de ea, şi totuşi între ei se căsca o prăpastie adîncă. El avea o stare îngrozitoare. Ştia, aici se cuvenea un singur cuvînt: „Iar-tă-mă!" Dar cum să zică el aşa ceva? - Numai asta nu!
„Am venit ca să văd ce faci, cînd ai de gînd să vii o dată acasă", zise el posomorit, „şi să-1 întreb pe Ian dacă noua lui credinţă îl învaţă să provoace o asemenea discordie păcătoasă între soţ şi soţie".
„N-ai ce să-1 întrebi pe Ian", răspunse ea grav după o clipă de tăcere, „eu doar ţi-am îndeplinit voia atunci cînd m-am dus la el. înapoi nu m-a chemat nimeni, şi nici n-aş fi putut să mă duc".
Şi iarăşi se făcu tăcere sub nuc.
„O să vii cu mine!" zise el violent.
Ea îi aruncă o privire nespus de tristă. „La ce bun?"
Buzele îi tremurau. „încă nu pot să lucrez, şi curînd nu se va întîmpla lucrul acesta... şi atunci la ce bun?"
„Nu te chem la lucru", se potoli el, dar vocea îi tremura. „Văd că eşti slăbită, dar soţia aparţine soţului".
Ea se ridică.
„Nu poţi să spui că te-aş fi părăsit o dată chiar şi o singură oră de bunăvoie; dar acum, cînd m-ai aruncat din casa ta pe jumătate moartă, nu eşti îndreptăţit să-mi faci reproşuri. Acum locul

meu e acolo unde m-ai trimis"
71
în vocea ei tremura demnitatea femeiască jignită.
„Ce vorbeşti acolo?" strigă el, venind mai aproape. „Vrei să zici cu asta că nu vii acasă?"
„Nu vin", răspunse ea ferm. „Atîta vreme cît nu mă pot face utilă, nu vin în casa ta ca să stau cuiva în cale. Katşa s-ar uita chiorîş la mine dacă n-aş putea lucra, iar voi v-aţi certa cu mine; ea v-ar aţîţa împotriva mea, tu m-ai lovi, şi lucrul acesta ar fi păcat, pentru care Dumnezeu ar trebui să te pedepsească".
„Cere-i iertare, Daniş", îi strigă tînărului inima sa înfricoşată, „cere-i iertare, căci are dreptate".
Fu cît pe ce ca el să deschidă gura, dar în loc de aceasta el îşi încleşta dinţii.
„Crezi cumva că o să-ţi cer iertare?" strigă el după o vreme. „Am venit să te iau acasă, şi dacă nu vrei, n-ai decît să rămîi aici. îţi trimit tot ce-ţi aparţine, precum şi cufărul şi paturile. Dar să nu crezi că ţi-l las pe băiat, el este al meu, aşa că dă-mi-l repede încoace!"
„Daniş", strigă ea implorator, „nu-mi lua copilul, căci el nu este numai al tău, ci şi al meu!"
„Aha", zise Daniş sigur de victorie, „aşa ai veni bucuros dacă nu-l iau decît pe Ioşko. Nici o lege nu ţi l-ar da ţie, căci este băiat", adăugă el răutăcios, „şi nu-l putem împărţi în două. Dacă ţi-a plăcut să mă renegi, atunci nu mai ai nevoie nici să-mi vezi copilul".
„Taţi!" strigă atunci o voce subţire de copil. Copilul în cămăşuţă, cu obrajii înroşiţi de somn, ieşi în fugă pe uşa deschisă în întîmpinarea tatălui său.
„Ioşko!" strigară ambii părinţii ca dintr-o singură gură şi se repeziră spre el, dar tînărul era mai aproape şi mai rapid, astfel că băieţelul se găsi într-o clipă în braţele lui. - ‚Mi-l ia!' gemu inima tinerei femei. Palidă ca un mort, se uita cum Daniş îl dezmierda cu toată ardoarea inimii lui însetată de iubire pe copilul care se lipea de el. - ‚Cît îl mai iubeşte!' gîndea ea. ‚Dacă i-l dau, atunci se va bucura de el, nu va fi singur, iar eu...' - De-ar fi spus el măcar un singur cuvînt că-i pare rău, că o cheamă din dragoste, s-ar fi întors împreună cu el, întîmplă-se cu ea ce s-ar întîmpla, - dar aşa nu se putea duce, nici chiar de dragul copilului. - O vor obliga să calce în picioare poruncile lui Dumnezeu, şi aşa ceva nu avea voie să facă.
„Atunci hai, Ioşko, mergem acasă", zise Daniş şi-l trase pe băiat la sine.
„Şi mami?" gînguri copilul. Această întrebare din gura mică îi străpunse pe părinţi ca o sabie. Inima lui Daniş se umplu încă o dată de un dor sălbatic de nedescris; aruncase o privire la soţia lui şi văzu că ea se sprijinea de copac mai mult moartă decît vie, şi îl cuprinse căinţa. Dar se gîndi că are dreptul să fie jignit şi că numai în felul acesta putea izbîndi.
72
„Mama nu vine acum", zise el copilului, „zi tai-tai".
„Aşteaptă", spuse ea cu o linişte nenaturală, „îi aduc hăinuţele". - El se uită în urma ei în timp ce intra în casă. Ea căută lucrurile copilului, şi la fel de liniştită cum intrase, se întoarse la el. îi dădu hăinuţele şi îi trase ciorăpcii şi pantofiorii. „Mami mea!" se lipi tandru copilul de ea. El nu ştia ce durere îi provoca mamei lui; nu bănuia ce sentimente mişcau pieptul tatălui său cînd văzu această despărţire nespus de dureroasă.
„Atunci ia-l cu tine", zise în cele din urmă tînăra femeie, ridicîndu-se. „Cred că nu are rost să te rog să nu-i faci nici un rău, căci este al tău; te rog doar un singur lucru, nu uita că Dumnezeu ni l-a dat nouă, şi că odată îl va cere din mîna ta".
El strînse puternic copilul în braţe, şi pentru că se temea să nu strige: „Nu pot pleca numai cu el, nu pot trăi fără tine, iartă-mă, fă ce vrei, numai vino cu mine", plecă imediat, fără să se mai uite în urmă.
Tînăra femeie se uită în urma lui; după ce el dispăru în desişul pădurii, o lăsară picioarele, şi ea căzu în genunchi sub copac plîngînd amarnic.
Oare se va mai putea reface vreodată ceea ce frînsese acum păcatul şi mîndria lui Daniş?

*14. Fericire pămînteasc*ă

Veni ziua de luni, şi Andrei Murtinov se înfăţişă în atelierul tînărului tîm-plar.
„Am venit să te întreb", zise el, pe cînd şedeam împreună în cameră pe bancă, „dacă n-ai putea să ne faci podeaua în amîndouă camerele, dar în această săptămînă, căci am pregătit deja scîndurile".
„Dacă Domnul dă sănătate, atunci voi putea. Am terminat sîmbătă ce era mai urgent, şi restul

poate să mai aştepte", răspunse tîmplarul.
„E mai bine, şi o cameră este şi mult mai drăguţă atunci cînd are podea", zise Andrei, uitîndu-se de jur împrejur prin cameră. „Ce multe cărţi ai! Asta ar fi ceva pentru Pavel, căci şi lui îi place să citească, şi cînd se duce la pădure mereu îşi ia ziarul cu el".
„Dacă ar vrea, aş putea să-i împrumut cîteva; el ştie germana, şi am cîte-va cărţi foarte bune în această limbă".
„Precis o să le împrumute. - Dar cînd am intrat, mi s-a părut c-o văd în bucătărie pe Iudka Lehoţky. Am auzit că Daniş ar fi bătut-o; este adevărat?" întrebă Andrei compătimitor.
„S-a întîmplat la beţie", răspunse trist tîmplarul.
„Se spune că a fost şi bolnavă".
„Nici astăzi nu este încă sănătoasă. Dar, te rog, să nu mai vorbim despre asta, ca să nu vadă că discutăm aşa ceva dacă ar intra aici".

„A plecat de la Daniş?"
„Da, şi nu se mai poate întoarce acolo înainte ca Domnul Iesus să fi schimb; t inima bietului cumnat".
„Cum, nu eşti supărat pe el? Nu-1 înjuri?"
„Sunt creştin - şi un creştin nu înjură".
„Nu toţi".
„Ba da, Andrei. Un creştin este numai acela care îl urmează pe Cristos pe calea cea îngustă şi care poate să-şi iubească şi duşmanii, aşa cum porunceşte Cristos".
„Auzi, dar sunt puţini din aceştia", fu de părere Andrei clătinînd din cap.
Poarta este strimtă, zice Domnul Iesus, *şi este îngustă calea care duce la viaţă, şi puţini sunt cei ce o găsesc,* zîmbi Ian.
„Ce este de fapt această cale îngustă? Am citit deseori despre ea, am auzit şi în biserică, dar nu ştiu ce înseamnă".
„Nu ştii, Andreiko? Şi totuşi, şi tu trebuie să mergi pe ea dacă vrei să ajungi în cer".
„Ei, ajungem noi cumva acolo", zise tînărul într-o doară. „Nu spun ca să mă laud, dar oricine poate aduce mărturie că sunt cinstit şi cumsecade, şi de aceea mă şi binecuvîntează Dumnezeu drăguţul, şi-mi merge bine".
„Mă bucur, Andrei, că-ţi merge bine, dar îţi urez ca- Domnul Iesus să-ţi deschidă ochii şi să te ducă pe calea îngustă, şi doar atunci vei şti ce înseamnă fericirea".
Andrei rîse din toată inima. „Ian, crede-mă, deşi ne ocupăm la noi cu aceste lucruri mai puţin decît la tine, nu există oameni mai fericiţi ca noi, eu cel puţin n-aş face schimb nici cu un rege". Ochii tînărului străluceau.
„Şi fericirea voastră nu este trecătoare?" întrebă dus pe gînduri tîmplarul.
„De ce să treacă?" strigă Andrei consternat.
„Pentru că pe pămînt nu există nimic care să ţină veşnic. Andrei, ai fi atunci fericit cînd ai pierde ceea ce te face astăzi fericit?"
‚S-o pierd pe Ilenka?' gîndi Andrei.
„Fireşte că n-aş fi", recunoscu el sincer. „Dar de ce s-o pierd? De ce să mă gîndesc la aşa ceva?"
„Şi totuşi, Andrei, dacă s-ar întîmpla să pierzi această fericire, dacă din-tr-o dată n-ai mai avea nimic din toate acestea, ai fi la fel de fericit ca astăzi?"
„Atunci? Nu ştiu, Ian; dar cred că n-aş putea supravieţui".
„Omul trebuie să supravieţuiască multor încercări, şi nimeni nu ştie ce-1 aşteaptă, şi atunci n-ar trebui oare să ne îngrijim ca inima să ne fie plină de o fericire care nu trece niciodată?"
„Şi unde este o asemenea fericire?" întrebă Andrei ca în vis.
„In Iesus. Dacă îl primim în inimă, ne umple de o fericire care rămîne cu
noi pentru totdeauna".
„Ei, e clar că nu-L iubesc pe Domnul Cristos aşa cum îl iubeşti tu, dar cînd inima este aşa de plină, nu poţi să-L laşi pe El să intre".
„Adeseori, El goleşte mai întîi inima, pentru ca ea să-I aparţină deplin".
„Crezi tu", zise Andrei, „că omul nu mai are voie să iubească pe nimeni în afară de Cristos?"
„Nu, sigur că nu cred aşa ceva! Domnul Iesus a spus: *Vă dau o poruncă nouă, ca să vă iubiţi*

unul pe altul aşa cum v-am iubit Eu. - Deci, avem voie şi trebuie să iubim, dar El trebuie să aibă primul loc în inima noastră".
„Nu m-am gîndit niciodată la aceste lucruri, Ianko; dar după cîte ştiu eu, acum nu-I pot da acest loc în inimă, cel puţin azi nu. Dar ca să mă înţelegi puţin - să nu spui nimănui -, o să mă însor, vreau s-o iau pe Ilenka noastră. - Ai iubit vreodată pe cineva... vreau să zic o fată?"
„Nu", se înroşi tîmplarul.
„Ei bine, cînd o să iubeşti aşa cum iubesc eu, atunci vei vedea că Domnul Cristos nu va avea nici în inima ta primul loc, ci că şi tu, la sculare şi la culcare, te vei gîndi numai la ea".
„Să mă ferească Domnul meu de aşa ceva!" strigă Ian înspăimîntat.
„Pentru mine nu este un păcat, Ianko; sunt fericit, aşa de fericit, că de mi s-ar da întreaga lume, mi-aş păstra numai căsuţa şi pe Ilenka în ea, şi mi-ar fi destul pentru toată viaţa. - Dar ce tot vorbim noi acum? Deci, vii mîine dimineaţă. Şi, te rog, nu vorbi nimănui ce ţi-am spus acum, căci în afară de mătuşa nu ştie nimeni ce am de gînd".
„Nu te teme", clătină din cap tîmplarul. „Cum să vorbesc cu cineva despre asemenea lucruri? Te rog însă, împacă-te cu Dumnezeu înainte de a face acest pas serios".
„Crezi că trebuie să mă duc la spovedanie? Aşa fac numai catolicii înainte de nuntă", zise Andrei uimit.
„Nu vreau să zic să te duci la spovedanie, ci să te duci la Domnul Iesus şi să-L rogi să-ţi ierte păcatele şi să te cureţe, astfel încît să poţi intra cu inima curată şi cu sufletul curat în această nouă stare".
Andrei nu-l înţelese pe Ian, dar cuvintele lui, spuse cu căldură şi cu emoţie, îl atinseră în mod ciudat. Simţi că Trnovsky îi voia binele, că putea să se încreadă în el; din clipa aceea se simţi atras spre el ca spre un prieten.
După ce plecă, Ian stătu încă multă vreme în atelierul său aplecat deasupra lucrului început, dar nu lucra; gînduri foarte ciudate îi treceau prin inimă şi prin minte.
Deodată se aruncă pe genunchi: „Doamne Iesuse, Te rog, salvează-l, con-verteşte-l şi pe Andrei! Nici eu nu ştiu de ce mă atrage aşa de tare inima spre el. Şi, Te rog, ia-mi inima, Ţi-o predau din nou; nu lăsa ca să Te împingă ceva într-un colţ al ei!"
74
75

IL

Oare de ce se temea inima tîmplarului? De ce-şi preda el înfricoşat inima sa Domnului? Poate că se trezeau şi în această inimă sentimente, dorinţe, închipuiri necunoscute pînă atunci. Ele erau frumoase, deşi Ian încă nu le înţelegea, îl umpleau de fericire, - dar ele tulburau pacea liniştită a sufletului care semănase pînă atunci oglinzii curate în care Cristos, ori de cîte ori Se uita în ea, zărea doar propriul Său chip.

75. *Eliberat*

Daniş nu-i trimise soţiei sale lucrurile aşa cum promisese, căci bătrînul îl certase: „Crezi tu că ea va mai veni dacă are totul? O să ţi-l lase pe băiat şi va rămîne liniştită la Ian; oricum era prea mult de lucru pentru ea. Dacă Ian are chef să ne judecăm pentru haine, n-are decît; sau ar putea s-o trimită încoace. El va pierde oricum, pentru că tu ai vrut s-o aduci, şi ea n-a vrut, şi dreptatea este de partea ta".
Ioşko plîngea neîncetat după mama lui; degeaba născoci Daniş tot felul de lucruri ca să-l liniştească. Numai mica Betka era în stare să-l mai potolească, căci el se jucase de multe ori cu ea atunci cînd mama lui fusese acasă.
La moară lucrurile stăteau jalnic. Bătrînul morar era furios; acuşi-acuşi era gata recolta... şi cine să muncească?
Nici cu bani grei n-ar mai putea tocmi o femeie care să secere aşa cum o făcea Iudka. Daniş lucra fără chef şi de abia auzea ce însărcinare i se dădea.

Nici cu Imrich nu stăteau lucrurile ca de obicei; din gura lui nu mai auzeai nici glume, nici înjurături; cînd era în fierărie, dădea cu ciocanul şi medita, şi nu mai mergea deloc cu ceilalţi tineri. De fapt, nu era aşa de posomorit şi de absent ca Daniş, dar nu puteai purta nici cu el discuţii ca altădată. Cînd fusese vorba despre lucrurile Iudkăi, spusese doar: „A procedat bine că nu s-a întors în acest iad; să nu credeţi că Ian se va judeca cu voi din cauza cîtor-va cîrpe. Ceea ce faceţi vă faceţi vouă înşivă. - Nici cinci femei străine n-o pot înlocui pe Iudka".
Bătrînul Lehoţky nu se aştepta să audă asemenea cuvinte din gura lui Imrich. „Poate că s-a certat cu cea cu care s-a dus", gîndi el, şi începu să se informeze în dreapta şi în stînga. Iar cînd omul caută informaţii, adesea poate să ajungă pe urma adevărului, dar poate şi să afle lucruri la care nu se aşteaptă. - Aşa află Lehoţky că fiul său o curtează pe croitoreasa Hrubik, că se certase din cauza ei cu toţi tinerii din sat, pentru că-i scosese pe toţi din casa lui Hrubik ca să rămînă singur cu ea, dar că acum nu se mai duce acolo, deoarece ea o îngrijise pe Iudka în timpul bolii ei, şi că acum coase acolo, ca s-o mai mîngîie.
Morarul cunoştea fata din vedere. Dacă ar fi avut vreo avere, atunci i-ar fi plăcut nu puţin, dar aşa ce să facă cu ea? El auzise că ea îşi cîştiga traiul

din cusut şi brodat... dar cine să muncească la cîmp? Ei aveau nevoie în casă de o noră care să se priceapă la muncile cîmpului, şi nu de o femeiuşcă de paradă. Dar greu se va lăsa Imrich de ceea ce-şi pusese odată în cap. - De nu s-ar certa barem între ei!
Dar aceste dorinţe erau inutile. Nici nu le trecea prin minte lui Imrich şi Susankăi să se certe. Cînd fata venise în duminica aceea, aflase cum se purtase Daniş cu soţia lui şi ca-i luse chiar şi băiatul, şi se gîndise imediat că nu-şi mai poate lăsa prietena singură.
Aşa că luni îşi luase cu ea de lucru pentru toată săptămîna şi după-amiază se dusese la cei doi Trnovsky cu o boccea plină. Iudka îi spusese că Ian le va face Murtinovilor podelele.
„îţi sunt recunoscătoare că nu mă laşi singură. Nu am de lucru, şi chiar de-aş avea, tot nu l-aş putea face. O să te ajut pe tine, şi în felul acesta o să suport mai uşor ceea ce mi-a dat Domnul să îndur".
De atunci cusură împreună; îşi scurtau timpul prin discuţii şi cîntări. Su-sanka o învăţă pe Iudka să coasă, iar Iudka la rîndul ei o învăţă tot ce ştia din Sfînta Scriptură.
Şi pentru că pe Iudka o durea după scurt timp spatele, aşa că nu putea sta aplecată asupra lucrului de cusut, îi citea Susankăi din istoria suferinţelor Bisericii lui Cristos din Boemia. Astfel, Iudka mai uită de marea ei suferinţă, de dorul ei după copil şi de grijile pe care şi le făcea pentru el.
La amiază venea regulat Imrich şi rămînea cu ele o jumătate de oră. Spre seară se ducea în întîmpinarea lui Ian, şi tot discutînd se pomeneau deodată că şi ajunseseră în păduricea cu pini. Şi apoi petreceau mereu încă o oră în faţa Cuvîntului lui Dumnezeu, şi-şi imaginau ce frumos vor petrece atunci cînd vor ajunge acolo sus. De obicei nu erau singuri, căci Ian îi aduse curînd cînd pe unul, cînd pe celălalt dintre fraţii Murtinov.
între timp, Ian făcea podelele la Murtinovi. „O să-i supere şi pe ei", gîndise bătrînul Lehoţky, atunci cînd i-1 recomandase lui Andrei. „N-o să treacă mult pînă o să le ţină păcatele înaintea ochilor". - Dar se bucurase degeaba. Murtinovii nu se enervau aşa de uşor ca cei din clanul Lehoţky. Ian îi plăcu lui Andrei. îi era drag ca omul să fie sincer şi să spună deschis ce crede, şi îi plăcea că Ian îi spunea pe faţă ce nu-i place, şi apoi argumenta pe baza Scripturii că nu aşa trebuia să fie. Pe lîngă aceasta avea încredere în el, ştiind că acum exista cineva care-i cunoştea marea fericire şi care se bucura împreună cu el.
„Nu-i aşa că e drăguţă?" întrebă el luîndu-1 la o parte pe Ian şi făcînd cu ochiul spre Ilenka.
„Foarte drăguţă", confirmă acesta. „Ştii tu, Andrei, cînd Dumnezeu a creat lumea şi pe Adam, totul era frumos. Dar la sfîrşit a facut-o pe Eva, şi

ea a fost cea mai frumoasă".
„Da, ai dreptate, femeile sunt cel mai frumos lucru pe lume". Andrei strînse mîna noului camarad.
Nu avu nimic de obiectat atunci cînd Ian ceru voie ca, după masa de prînz, să citească din Biblie, şi zise că şi strămoşii lui pioşi făcuseră cîndva lucrul acesta; el nu contrazise cuvintele lui Ian, ba chiar se miră sincer şi din inimă că acesta înţelegea aşa de bine Scriptura, şi-1 mai

întrebă ici şi colo ceea ce-i era neclar. Şi mătuşa puse întrebări, ba chiar şi Ilenka; ei nu-i scăpă nici un cuvinţel din aceste discuţii. Iar Pavel? Pavel se bucura că găsise în sfîrşit un om cu care să poată vorbi despre toate gîndurile şi întrebările lui. El devoră cărţile pe care i le aducea Ian, şi le luă cu el şi în pădure. Din aceste cărţi află că existaseră vremuri şi mai grele, cînd omul îi călca şi mai tare în picioare pe semenii lui, şi că totuşi trăiau pe atunci şi oameni care nu se plîngeau, ba chiar întreaga lor viaţă fusese un serviciu divin.
Pavel îl admira pe Ian. El vorbea aşa de frumos germana şi ştia atîtea lucruri din Biblie şi din istorie - şi totuşi, ce umil era!
Pavel înţelese că nu manierele alese şi îmbrăcămintea de orăşan îi ridică pe oameni deasupra altora, ci înţelepciunea la locul potrivit.
în seara de joi se oferise să-1 însoţească pe Ian, şi de atunci îl condusese acasă cînd unul, cînd altul dintre fraţi.
Ian lucră întreaga săptămînă la ei, căci, atunci cînd podelele fuseseră gata, el le vopsi ferestrele şi uşile.
Andrei nu se duse vineri la tîrg, căci se îmbolnăvise una din vacile lui. Putea să-i spună şi lui Ian să confecţioneze cufărul, şi în felul acesta va fi cu atît mai durabil.
„Spune-mi, te rog", zise Pavel, cînd mergea împreună cu Ian vineri seara, „cum s-a întîmplat de fapt că un om a început să stăpînească peste ceilalţi?"
„Destul de devreme. încă în capitolul 10 din Geneza citim despre Nimrod. Acesta era un vînător foarte renumit, şi începutul domniei lui a fost Babei, Erec, Akkad şi Calne. După aceea s-a dus în ţara Asur şi a construit oraşele Ninive, Rehobot-Ir, Calah şi în plus Rezen, şi acesta era un oraş mare. Cînd au început apoi mulţi oameni să locuiască într-un singur loc, trebuia să fie unul acolo care să păstreze ordinea, şi astfel a domnit unul peste ceilalţi; şi pentru că aveau puţin loc, se asupreau reciproc, şi tot aşa e pînă astăzi. Tu ai văzut oraşe mari, şi ştii cîtă nedreptate şi păcat este acolo".
„Ai dreptate. Şi cînd mă gîndesc că Dumnezeu nu i-a creat pe oameni ca să stăpînească unul peste celălalt, atunci văd că nimic din lumea aceasta nu este aşa cum ar trebui să fie. Spune-mi, ce crezi, cum ar trebui omul să trăiască pe pămînt? Totul este întors pe dos, aşa că nici nu mai poţi să-ţi dai seama care cale este cea bună".
„Aşa crezi, Pavel? încă n-ai citit niciodată capitolul 5 din Evanghelia

după Matei şi următoarele? Fiul lui Dumnezeu a venit, a locuit pe pămînt printre oameni, i-a învăţat cum şi ce să facă. Dacă toţi oamenii ar asculta de cuvintele Lui, atunci pe pămînt ar fi ca în paradis; fiecare om ar ierta, ar iubi, n-ar judeca, ar face bine aproapelui său. Dacă toţi s-ar servi reciproc în iubire, atunci nici unul nu s-ar ridica deasupra celuilalt. Multe lucruri din lume ar putea rămîne aşa cum sunt, dar totul s-ar petrece într-un altfel de spirit. Poporul nu s-ar mai nenoroci prin băutură, nu s-ar mai face procese în tribunale din cauza unei bucăţele de pămînt sau a unui cuvînt urît; s-ar face judecăţi drepte şi fiecare l-ar sfătui pe celălalt în ceea ce ar avea nevoie. N-ar mai exista nici o închisoare, nici case de corecţie sau azile de nebuni".
„Şi nici militari", interveni Pavel, „şi acesta ar fi lucrul cel mai bun. Dar, Ian, o asemenea viaţă rt-a existat niciodată pe pămînt şi nici nu va exista; cînd Fiul lui Dumnezeu a umblat pe pămînt a fost la fel de rău ca astăzi, şi ei L-au ţintuit pe cruce".
„Şi tu nu ştii, Pavel, din ce cauză s-a întîmplat lucrul acesta?"
„Nu, dar tare aş dori să aflu".
„Nu este nici unul care să fie cfrept, nici unul singur. - Năzuinţele şi gîndurile inimii omeneşti sunt rele din vremea tinereţii. - Cauza este păcatul, el zace în noi".
Cei doi tineri se opriră.
„Nu va fi niciodată altfel", oftă Pavel. „Suntem oameni'păcătoşi şi trebuie să rămînem aşa".
„Nu trebuie, dragul meu frate. *Fiul omului a venit să caute şi să salveze ce este pierdut.* - Ştii ce zi este astăzi?"
„Astăzi? Vineri".
„în această zi a murit Fiul lui Dumnezeu pe cruce pentru păcatele noastre, şi sîngele Său s-a scurs de pe cruce, sînge care poate să spele şi să cureţe inima ta şi a mea; şi apoi este valabil şi pentru noi: *Astfel am fost îndreptăţiţi prin favoare nemeritată... prin credinţă... Este darul lui Dumnezeu.* Ţi-am spus de curînd, Pavel, că, dacă Fiul lui Dumnezeu te face liber, vei fi cu

adevărat liber; astăzi îţi spun: Dacă El îţi curăţă inima, atunci vei fi curat înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, şi Domnul Iesus îţi va da Spiritul Său Sfînt, care te va învăţa să trăieşti aşa cum porunceşte El. Chiar dacă întreaga lume trage la jugul lui Satan, nu este nevoie să tragem şi noi. Cîndva, Cristos va veni să domnească pe pămînt, şi atunci oamenii vor trăi aşa cum porunceşte El, şi va fi ca în paradis; dar noi toţi trebuie să ne aducem aportul pentru ca să se întîmple cît mai repede lucrul acesta. Noi ne rugăm: ‚Să vină împărăţia Ta'. Dar un domnitor poate să domnească doar atunci cînd i s-a predat întreaga ţară. La fel, nici Fiul lui Dumnezeu nu poate domni pînă nu I s-au predat toţi oamenii şi nu I-au adus păcatele lor. Pavel, predă-te şi tu Lui, El te va elibera pentru totdeauna, aşa cum m-a eliberat pe mine - şi după aceea

poţi să duci mai departe acest mesaj, aşa cum ţi-1 aduc eu acum. - *Voi veţi fi martorii Mei,* zice Domnul Iesus. Şi noi trebuie să aducem mărturie că El ne-a răscumpărat din păcat şi că vrea să răscumpere pe oricine".

Acum ieşiră din pădure. Luminaţi de razele amurgului, stăteau la marginea pădurii.

„Da, înseamnă că El te-a răscumpărat deja?" întrebă Pavel, luîndu-şi privirea de la cerul roşiatic.

„Da, laudă Lui; sunt răscumpărat din păcat, sunt spălat cu sîngele care a curs pe Golgota, Dumnezeu mi-a dăruit o viaţă nouă şi eternă". - Faţa tîm-plarului, luminată de razele amurgului, adeverea cu o strălucire luminoasă adevărul acestor cuvinte.

„Atunci învaţă-mă şi pe mine cum să vin la El; şi eu vreau să mă las eliberat!" strigă deodată Pavel.

„Şi eu!" răsună în urma lor.

„Imrich, tu eşti?!"

„De-o bună bucată de vreme merg în urma voastră" - şi tînărul fierar dădu mîna cu ei. „Voi nu m-aţi observat. Ei bine, Pavel a spus că ar vrea să fie eliberat ca să nu mai păcătuiască... iar eu doresc tot mai fierbinte pe zi ce trece lucrul acesta. Ştiu bine că vreau să fiu împăcat cu Dumnezeu, dar nu ştiu cum să fac".

Pavel nu avusese intenţia să se ducă pînă la Trnovsky, dar ajunse acolo. Şi cei doi părăsiră destul de tîrziu casa lui Ian. Căutaseră adevărul în Cuvîn-tul lui Dumnezeu pînă îl găsiseră. Apoi căutaseră în rugăciune iertarea şi pacea, şi le obţinuseră, *căci ei credeau.* Dumnezeu le dăruise viaţa cea nouă, eliberarea de păcat pe care o doriseră atît de fierbinte. Fiul lui Dumnezeu îi luase de mînă ca să-i conducă pe calea cea îngustă care duce la glorie eternă. De acum îi va conduce pe toţi trei: pe Pavel, pe Imrich şi pe Susanka Hrubik. Aşa se mări împărăţia sau Regatul pe care-1 întemeiase odinioară Iesus din Nazaret şi pe care începuse să-1 extindă prin cîţiva pescari.

16. în biserică

Şi iarăşi se duseră oamenii la biserică; şi pentru că era o zi frumoasă, veneau cete-cete. Vorbeau între ei despre diferite lucruri; fiecare vorbea despre ceea ce-i umplea inima. Se gîndeau mai ales la faptul că apăruseră cazuri de friguri, care fuseseră deja un oaspete nedorit în multe case din Z. şi care făcuseră deja multe victime. Şi azi după-amiază trebuiau să înmormînteze o femeie tînără, mamă a trei copii mici.

„Ce ciudat lucrează Dumnezeu drăguţul", oftă o măicuţă pe jumătate oarbă, care mergea şchiopătînd sprijinită de un baston, ducînd o carte mare de cîntări într-o bocceluţă; „El ia la Sine o femeie aşa tînără şi utilă... şi lasă să

trăiască o infirmă cum sunt eu".

„Da, lucrurile merg foarte ciudat în această lume, şi cine ştie cum o li mergînd în cea de dincolo", zise un ţăran mai în vîrsta cu o înfăţişare serioasă.

„Dar, unchiule, nu te rogi oare în Tatăl nostru: *precum în cer, aşa şi pe pămînt? "* zise un ţăran mai tînăr. „Precis că şi acolo va fi Ia fel ca aici".

„Ia uitaţi-vă", strigă una din femeile mai tinere, „cine vine acolo pe drum?" Toate se întoarseră. „Prima e Susanka Hrubik, şi cealaltă este Ilen-ka de la Murtinov; cu ele merg Pavel, Imrich şi Ian Trnovsky; şi cum mai discută între ei! - Susanka nu are astăzi corset de

mătase".
„Ei, este destul de frumoasă şi aşa", zise unul dintre bărbaţii mai tineri. „Dar cea de la Murtinov este şi mai drăguţă. Oare cum de merg împreună?
- Ian le povesteşte ceva; uite cum îl ascultă! - Poate că Susanka se va mărita cu Lehoţky; dar oare bătrînul o să fie de acord, dacă ea nu are avere?"
„Ei, crezi că Imrich o să-i ceară voie bătrînului! Dar se zice că a devenit mai blînd, şi că nu se mai duce cu tinerii".
„Ştiţi ce", rîse tînără femeie care atrăsese atenţia celorlalţi asupra tinerilor, „la sfîrşit va deveni la fel de pios ca şi Ian Trnovsky".
„Imrich ca Ian Trnovsky?" rîseră ceilalţi. „Unul care fluieră şi hăuleşte noaptea şi care se ţine de toate şotiile posibile? Atunci ar putea şi Susanka să devină o călugăriţă".
„Ce tot spuneţi acolo despre Susanka?" ziseră cîteva fete care treceau. „N-aţi auzit că nu mai rabdă să vină tinerii la ea?"
„Chiar?"
„Sigur că da, stă toată ziua cu Iudka Lehoţky; ea locuieşte la fratele ei, căci Daniş a alungat-o de la el pentru că a trecut la credinţa lui Ian; se spune şi că el a bătut-o foarte tare, astfel că a fost bolnavă timp de două săptămîni
- şi acum nu are voie să se întoarcă înapoi la Lehoţky. Nevasta lui Iura a zis că nu-i va da nici cufărul de zestre, nici altceva cîtă vreme nu vine ca să-şi ceară iertare şi nu promite că vrea să fie aceeaşi ca mai înainte".
„Chiar aşa", zise ţăranul acela serios, „ce drept are cineva să ne respingă credinţa şi să caute alta nouă? Să rămînă fiecare în cea în care era cînd l-a făcut Dumnezeu".
Şi oamenii începură să vorbească despre învăţătura evanghelică, despre ceea ce suferiseră strămunii lor din cauza credinţei; ei vorbiră şi despre Anticrist, care va răspîndi o nouă învăţătură... şi nu ştiau deloc cum şi de ce se înfierbîntaseră şi se ambalaseră împotriva lui Ian Trnovsky, cu care nici unul dintre ei încă nu vorbise personal, şi despre care doar auziseră de la alţii.
între timp, Ian povestea celor patru ascultători atenţi ai lui cum fusese
1 atunci cînd Spiritul Sfint îi deschisese pentru prima dată ochii.

şi că a pierdut-o pe una dintre ele; le-a lăsat pe celelalte 99 pe islaz şi s-a dus s-o caute pe cea pierdută, pînă ce a găsit-o. Am auzit cum descria predicatorul ce bine le merge oilor lui Cristos cu Păstorul lor, cum le paşte pe păşunile verzi ale Cuvîntului Său şi le duce la izvorul de Apă Vie. Atunci m-am gîndit: ‚Tu nu eşti nici ziua, nici noaptea cu Cristos, tu nu te hrăneşti cu Cu-vîntul lui Dumnezeu, tu nu ai Spiritul Sfînt ca să-ţi explice Cuvîntul, tu eşti departe de acest Păstor, tu te afli în lume printre ceilalţi păcătoşi, tu faci rău, tu gîndeşti rău, tu nu asculţi de Dumnezeu; - deci tu eşti oaia aceea pierdută'. Atunci predicatorul a strigat: ‚Auziţi, voi oilor pierdute, Domnul Iesus este aici printre noi; El a venit să vă caute, El vă cheamă acum: Veniţi la Mine, întoarceţi-vă la Mine'. Atunci am simţit că El mă cheamă şi pe mine, şi m-am dus... nu, mai bine zis am alergat la Păstorul meu, şi El m-a primit".
Privirile fermecate ale ascultătorilor erau aţintite asupra buzelor lui Ian. „El m-a primit şi pe mine", gîndea fiecare în felul său, Pavel, Imrich şi Susanka. Iar Ilenka? - Există flori care, de îndată ce cade peste ele o picătură de rouă cît de mică, îşi deschid corola şi lasă să pătrundă razele înviorătoare ale soarelui. Şi există suflete care nu au nevoie decît de o mică picătură a graţiei sau favorii nemeritate a lui Dumnezeu care să cadă peste ele pentru a se deschide şi a lăsa să intre lumina necunoscută pînă acum, cea a Domnului Iesus.
Ilenka nu-L cunoştea pe Iesus, căci nu auzise niciodată vorbindu-se despre El aşa, cum că ar sta înaintea ei; ea ştia doar despre acel Cristos care murise pe cruce, care înviase dintre cei morţi şi Se înălţase la cer pentru totdeauna.
în această săptămînă auzise despre El că era viu, şi se simţea ca un copil pe care îl trezeşte din somn mama lui cu un sărut.
Azi dimineaţă, cînd îl întîlnise pe Pavel în grădină, acesta se repezise la ea, îi luase mîinile micuţe, le apăsase pe pieptul său în dreptul inimii şi îi zisese: „Ilenka, bucură-te cu mine. Ţi-am spus că aici este ceva bolnav, şi că nu pot să fiu fericit cîtă vreme nu se vindecă - dar acum s-a vindecat. Dumnezeul sfînt şi îndurător mi-a iertat păcatele, iar Domnul Iesus, Medicul

nostru, m-a făcut sănătos. Eu m-am predat Fiului lui Dumnezeu pentru a-L servi, şi nu mai trebuie să servesc pe altul. Uite", zisese el, deschizînd Biblia, „aici şi aici este scris că păcatele mele sunt iertate şi că eu sunt curăţat".
Ea nu-l înţelesese, dar se bucurase împreună cu el; de abia acum, ca urmare a cuvintelor lui Ian, înţelegea. Pavel se auzise fără îndoială chemat de Iesus: „Vino la Mine!" - şi el venise, şi.acum era găsit. Dar ea încă nu venise, ea era încă departe, la fel de departe ca Ianko altădată, - căci nici ea nu se gîndise mai înainte la Iesus. Desigur, ea nu voia să stea departe, nu, ci se simţea atrasă puternic de bunul Păstor.
82
Deci El nu numai că şedea acolo pe tronul de aur deasupra norilor albaştri, ci şi mergea - firește, invizibil - pe pămînt şi căuta. Oare o căuta şi pe ea?
„Caută El", întrebă ea timid, după ce merseseră tăcuţi o vreme, „caută El toate oile pierdute?"
„Pe toate le caută El, Ilenka", i se adresă Ian fetei, „El te caută şi pe tine". El spusese lucrul acesta atît de blînd, cu o voce atît de binevoitoare şi de afectuoasă! „„Vino la Mine!' îţi strigă şi ţie. - Vrei să vii?"
„Aş vrea bucuros să vin", răspunseră buzele ei, în timp ce ochii îi erau plini de lacrimi.
„Atunci vino, Ilenka", strigă Imrich. „Dacă El m-a primit pe mine, un asemenea ticălos - şi ştiu sigur că m-a primit -, atunci te primeşte şi pe tine".
„Să mergem acolo în desiş", zise deodată Susanka; „şi tu, Ianko, vino să te rogi cu noi. Ştiu cum m-am simţit eu atunci cînd aseară v-aţi rugat toţi cu mine, mai ales Iudka".
„Da, să mergem", insistă Pavel; îl chinuia gîndul că Ilenka ar putea chiar şi o singură zi să fie lipsită de fericirea care îi umplea acum inima.
Era ceva deosebit de frumos că tocmai acolo în munţi, departe de locuinţele oamenilor, Păstorul cel bun găsise o oaie pierdută, şi cînd aceasta, în marea ei neştiinţă, se lipi de El, Păstorul o strînse tare la piept şi o luă în braţe
ca s-o ducă acolo unde este o singură turmă.
***
Tinerii din biserică nu ştiau azi de ce să se mire mai mult: de faptul că Susanka Hrubik nu se uitase nici măcar o dată spre galerie şi că şedea atît de liniştită lîngă Ilenka Zvara, de parcă n-ar fi fost ea, sau de Imrich Lehoţky.
Acesta se aşezase pe ultima bancă între Pavel Murtinov şi Ian Trnovsky. El cîntă toate cîntările, şi în timpul predicii nu-şi luă ochii de la preot.
Domnul preot din Z. predica mereu de parcă ar fi avut înaintea lui numai creştini întorşi la Dumnezeu. Astăzi avusese în sfîrşit cinci ascultători care îl înţelegeau - pentru că ei se convertiseră cu adevărat. El predică despre fiul pierdut. Ilenka nu înţelese totul, ştia doar atît, că fiul acela se întorsese la tatăl şi fusese primit de el, aşa cum fusese ea primită de Păstorul cel bun. Dar cu atît mai bine înţeleseră Imrich, Pavel şi Susanka. ‚Eu eram cel care a păzit porcii', gîndi Imrich. - ‚Şi pe mine m-a primit Tatăl ceresc, deşi eram atît de rea', oftă Susanka în gînd.
Ea îl rugă pe Iesus s-o ierte că acolo, în locaşul Său, înaintea ochilor Săi sfinţi, dăduse oamenilor ocazie de păcătuire. Ea simţea că nu va mai face niciodată lucrul acesta, da, că nu mai putea face aşa ceva. Ea venise la casa lui Dumnezeu ca să-L servească pe Dumnezeu, şi îl servea din toată inima. Oamenii se mirau şi se întrebau ce s-o fi întîmplat cu aceşti tineri, ba chiar şi aceştia se mirau, căci: *Vîntul suflă unde vrea, şi tu îi auzi freamătul; dar nu ştii de unde vine şi încotro se duce; aşa este cu oricine e născut din Spirit.*
83
17. Vise spulberate
între timp, Andrei, care rămăsese acasă, avea destul timp să mediteze la fericirea lui prezentă şi viitoare. Voia chiar astăzi să-i împărtăşească Ilenkăi intenţiile, ca să se poată face cît mai curînd pregătirile pentru nuntă. El mergea de colo-colo prin casă, se uita la inovaţii cu satisfacţia unui bun gospodar; privi grădina şi pajiştile. Şi în singurătatea care îl înconjura acum - căci şi mătuşa plecase ceva mai tîrziu la biserică -, îi veniră în minte pe nedorite şi pe neaşteptate cuvintele lui Ian pe care acesta le rostise în ultima săptămînă în timpul lucrului şi după masa de prînz; că omul trebuie să se întoarcă la Dumnezeu, că trebuie să se nască din nou, că Fiul lui Dumnezeu a venit să caute pe cei pierduţi şi că este fericit doar acela care îl

are pe Cristos în inimă.
Oare ce-i spusese Pavel ieri seară? „De acum nu vei mai avea să te plîngi de faptul că nimic din lumea aceasta nu te mulţumeşte. Am fost pînă acum ca un om flămînd pentru care nu există nimic cu care să se sature, iar astăzi sunt deplin sătul, căci Domnul Iesus mi-a ospătat sufletul. Ce bine ar fi dacă te-ai lăsa şi tu ospătat de El!"
Ce înţelegea fratele său prin asta? El nu era flămînd, avea totul şi va avea totul. „Am mîncat deja de cină", glumise el. Vedea şi acum privirea lui Pavel şi-i auzea vocea.
„Nu glumi, Andreiko; nu-ţi poţi sătura sufletul cu pîine. Am văzut oameni bogaţi, în comparaţie cu care tu eşti un coate-goale - şi ei erau la fel de flămînzi ca şi mine".
Da, fuseseră nişte cuvinte ciudate, şi Andrei se simţea şi acum ciudat cînd se gîndea la ele. Aproape că era supărat pe Ian, ba chiar şi pe sine, pentru că-l adusese acolo.
Căci înainte de a veni el, nu exista nici un om care să-l mustre pe el, Andrei, că nu făcuse ceva bine - şi acum simţea el însuşi că nu era aşa cum ar fi trebuit să fie. -
Dar de ce să-şi bată capul cu nişte gînduri prosteşti! Mai bine să se gîn-dească la altceva.
Precum Pavel deunăzi, se aşează sub un pom din grădină şi se gîndi la nunta lui. Era aşa de frumos să viseze cu ochii deschişi. în cele din urmă, aceştia se închiseră, şi fără să-şi dea seama, Andrei adormi.
Avu un vis ciudat. îl auzi pe Ian strigînd: „Fugi, Andreiko, fugi!" - Se uită în jurul lui, ca să vadă motivul pentru care să fugă, şi rămase paralizat de spaimă, căci înapoia lui era un foc ce ardea cu vîlvătăi şi se apropia tot mai mult de el. în cele din urmă, începu să fugă, în jurul lui erau numai munţi şi stînci, *şi* deodată se căscă înaintea lui o prăpastie adîncă. - încotro s-o ia acum? încotro? „Uită-te în sus!" auzi el o voce. Dar el se uită în adînc şi la

flăcările dinapoia lui. - Aceasta era judecata lui Dumnezeu... şi el era un om păcătos. Simţea, ştia acum că era păcătos. - Se apropiau moartea şi pierzarea, el trebuia să se înfăţişeze înaintea lui Dumnezeu - dar cum? Pe frunte avea broboane de sudoare. „Ian, ajută-mă!" strigă el în vis. - „Nu pot!" primi el răspuns. „Aici nu te poate ajuta nici un om, uită-te în sus!" Şi atunci el se uită în sus. La marginea adîncului stătea Cristos, aşa cum era pictat în tabloul din biserică, în care îi dădea mîna lui Petru care se scufunda; da, El stătea acolo... dar nu pictat, ci viu. El îl privi şi-i dădu mîna dreaptă.
„El o să mă ajute!" se bucură Andrei, îşi puse mîna în mîna Lui - şi se trezi scăldat în sudoare. Sări în picioare.
„Ce vis ciudat! - Oare ce înseamnă?"
Andrei dădea multă importanţă viselor. El ar fi dat mult ca cineva să i-l poată interpreta. Dar, ciudat, cînd familia se întoarse de la biserică, el nu povesti nimănui visul şi se strădui să-l uite.
După masa de prînz, Pavel plecă în pădure şi luă cu el şi Sfînta Scriptură. Mătuşa vru să viziteze o rudă, despre care auzise că se îmbolnăvise de friguri. Ilenka şi Andrei rămăseseră singuri în casă, şi acum era momentul pe care Andrei îl dorise fierbinte de zile şi nopţi. Locuiau acum cu toţii în camera cea nouă, pentru că în cea veche mirosea încă prea tare a vopsea.
Ilenka se aşează la fereastră ca să mai citească încă o dată textul din Evanghelie care se citise în dimineaţa aceea, şi după ce-l citise, găsi şi parabola despre păstorul care avea o sută de oi şi se adînci în lectură. Ea nu văzu că Andrei stătea de o vreme înaintea ei, şi nici nu observă privirea pe care o îndreptase asupra ei.
„Ce citeşti acolo, Ilenka?" o întrerupse el în cele din urmă.
„Tu eşti, Andreiko?" strigă ea bucuroasă. „Ah, am citit despre oaia pierdută şi m-am gîndit la ceea ce s-a întîmplat azi dimineaţă".
„Ce s-a întîmplat?" întrebă el uimit. El se aşează lîngă ea pe bancă şi-i luă mîna mică în mîna lui înăsprită de muncă.
„Nu ştii", zise ea veselă, „că oaia pierdută eram eu, dar acum m-a găsit Domnul Iesus, şi de aceea sunt aşa de bucuroasă".
El n-o înţelese, văzu doar că ea se bucura, şi fericirea ei îl făcea fericit şi pe el.
„Ei, şi cum te-a găsit?" întrebă el cu vocea cu care vorbeşti cu un copil, cu un copil foarte drag.

Ea îi povesti bucuroasă ce se întîmplase cînd se dusese la biserică, cum vorbise Ian pe drum cu ei; totul... totul.
Ea se străduí să-i descrie ce simţise în inimă cînd se rugaseră ceilalţi pentru ea, şi cum, în credinţa că Domnul Iesus o auzea, îi spusese că vrea să se întoarcă la El, şi cum îl rugase s-o ierte.
85
„Şi acum, Ilenka?" întrebă gînditor tînărul.
„Nu ştiu; dar mă gîndesc că dacă dintre oile noastre - deşi avem numai cinci - s-ar pierde un mieluţ, atunci tu te-ai duce să-l cauţi, şi după ce l-ai găsit, ai veghea să nu se mai rătăcească din nou. Aşa mă gîndesc că Domnul Iesus, Păstorul cel bun, mă va ţine lîngă Sine şi mă va ocroti ca să nu mai fu§ de la El".
In cameră se făcu tăcere.
„Oare ce fac acum?" gîndi Andrei. „Timpul trece". - Nu mai voia să se gîndească la aceste lucruri, dar îi veni din nou în minte visul pe care-l avusese, şi i se părea că aude întrebarea: „Tu cînd te laşi găsit?"
„Eu am numai o mieluşea, şi dacă aş pierde-o, n-aş avea linişte nici zi, nici noapte; aş rătăci prin toată lumea ca s-o găsesc din nou, şi această mieluşea eşti tu", zise el cu toată ardoarea inimii sale plină de dragoste.
Fata se cutremură, se uită în sus, şi ochii ei uimiţi se fixară pe faţa vărului ei. Dacă un pictor ar fi pictat această faţă, ar fi putut scrie sub tablou doar un singur titlu: „Dragoste".
„Ştii tu, Ilenka, de ce punem la punct casa?" se aplecă el spre fată. Ea clătină din cap. „Ei bine, pentru că vreau să mă însor".
„Tu, Andrei? Şi pe cine vrei să iei?" întrebă ea curioasă.
„Pe cine? - Nu ştii cine este mieluşeaua mea albă, singura pe care pot şi vreau s-o iau?"
Şi iarăşi se cutremură fata de o presimţire ciudată, şi inima din pieptul tînăr începu să bată neliniştit.
„Nu ştiu, Andrei".
„Nu ştii?" El o cuprinse în braţe şi o strînse tare la piept. „Ei bine, pe tine, Ilenka, pe tine te iubesc mai mult decît viaţa, pentru tine pregătesc toate acestea, ca să-ţi fie pentru totdeauna bine lîngă mine. Pînă acum am ţinut la tine ca la o soră; de acum vreau să te iubesc aşa cum îşi iubeşte mirele mireasa, aşa cum îşi iubeşte un bărbat soţia. Şi tu mă vei iubi în felul acesta, nu-i aşa? O să te învăţ eu; te voi purta pe aceste mîini, aşa cum îşi poartă acest păstor mieii; aşa că uită-te la mine şi spune-mi dacă vrei să fii a mea, pentru ca, dacă vin acasă mama şi Pavel, să le pot spune ca să se pregătească de nuntă. Degeaba încerci să te smulgi din braţele mele, nu te las; uită-te la mine, Ilenka mea!"
Fata ridică capul şi-i arătă faţa; nici un crin nu putea fi mai palid. Doi ochi mari speriaţi se uitau la Andrei.
„Dă-mi drumul, Andrei!" ceru înspăimîntată gura.
Iar Andrei, ciudat impresionat şi surprins, dădu drumul siluetei fragile. Ea se sprijini de masă, căci o luase cu ameţeală, şi picioarele aproape că i se înmuiau de groază. - Andrei, ocrotitorul ei scump, căruia îi datora atîta recunoştinţă, să-i spună ei asemenea cuvinte! - El cerea, el cerea atît de
86
mult, încît ea... să nu fie sora lui ca pînă astăzi..., nu, ci soţia lui.
El avea un drept; el o primise în casa lui, o hrănise din mîna lui - el avea un drept -, şi totuşi... putea ea oare să-i împlinească dorinţa?
„Pavel!" gemu inima ei. Tînăra gură ar fi vrut să strige: „Pavel! Unde eşti? Ajută-mă!" - Dar Pavel era departe în munţi, nu putea s-o ajute. -Acolo însă era Unul care o putea ajuta.
„Doamne Iesuse", imploră sufletul ei, „ajută-mă Tu!"
„Ilenka, de ce eşti aşa de speriată? De ce nu-mi răspunzi?" insistă Andrei; şi lui i se părea că-i fuge pămîntul de sub picioare. - Ah, nici prin gînd nu-i trecuse că ea n-ar putea să vrea; de cînd o cunoştea, îi arătase mereu simpatia. „Nu mă vrei, Ilenka? Nu ţii la mine?"
„Ţin foarte mult la tine, Andrei", zise Ilenka în cele din urmă. „Ţin foarte mult la tine, ştii asta; mi-ai făcut mult bine în viaţă... dar nu mai pot să-ţi îndeplinesc dorinţa".
„Ce? Nu mai poţi?" sări el în sus. „Nu poţi să devii soţia mea? De ce?"

Ea îşi acoperi faţa cu mîinile.
„Ilenka, de ce mă chinuieşti? Spune-mi, de ce nu poţi să fii a mea?" o asalta Andrei, şi i se părea că i se strînge inima.
„Nu întreba, o, te rog, nu întreba - dar nu ştiam că vrei asta -, m-am logodit şi nu mai pot da înapoi".
„Ce? Te-ai logodit? Cu cine?" întrebă el slab.
„Cu Pavel", şopti ea de abia auzit, dar el înţelese totuşi.
„Cu Pavel?" gemu el. I se făcu negru înaintea ochilor, obrajii îi păliră, i se părea că moare, şi nu ştiu cum îi apăru în minte cîntecul acela pe care-1 auzise cîndva în pădure:
De nu vrei să fii a mea, Atunci ia-lpe-al meu frăţior, Dar în casă să te am mi-e dor Iubita mea mieluşea.
Timp de o clipă, cei doi tineri statură faţă în faţă nespus de nefericiţi. Apoi el îşi luă pălăria care era pe masă şi ieşi afară fără să spună un cuvînt. Cînd să iasă, se uită înapoi ca să-şi vadă fericirea pierdută o dată pentru totdeauna. - Ea stătea tot acolo, se uita după el cu lacrimile mîhnirii în ochii albaştri, ea, Ilenka, pe care o iubea el, după care ducea dorul, pe care dorise s-o facă soţia sa şi s-o poarte prin viaţă pe palme; ea era aceea - dar nu mai era a lui -, ci aparţinea fratelui său.
Nu se putea supăra pe ea, nu-i putea smulge chipul din inimă - dar se deschise dintr-o dată între ei o prăpastie, un mormînt. în acest mormînt deschis se scufundă fericirea lui, speranţa lui, totul.
Ca beat - dar nu de vin - merse el clătinîndu-se în grădină, din grădină pe pajişte, de acolo în pădure; nu ştia nici unde se îndrepta, nici ce facea; ci

fugea din frumoasa lui căsuţă, care îi rămăsese, dar care nu mai avea nici o valoare pentru el - mînat de o durere nespusă, pe care n-o putea alina nimic, în cele din urmă, picioarele i se înmuiară, şi el căzu la p;imînt pe marginea unei rîpe adînci.
Medita încă o dată la tot ce se întîmplase. Se asemăna cu un om care îşi construise o casă frumoasă şi-şi amenajase o grădină, şi cînd totul fusese gata - tocmai cînd voia să se mute în ea, atunci venise incendiul şi arsese totul pînă la temelie, astfel că nu mai rămăsese decît nişte ruine.
Nimeni nu se miră cînd îl apucă disperarea pe unul căruia i-a ars casa - şi cine să se mire de ceea ce simţea acest tînăr? Unul căruia i-a ars casa poate să mai cerşească ceva, oamenii îl pot ajuta; după ani de zile poate să-şi reconstruiască casa; - dar cine să-1 despăgubească pe Andrei pentru ceea ce pierduse astăzi?
Şi măcar dacă i-ar fi luat-o altul - dar Pavel, cel mai iubit, cel mai scump
- Pavel, propriul său frate, îl furase în halul acesta - propriul său frate...!
Andrei se gîndi cîte nu mai făcuse el pentru fratele lui... şi cum îi răsplătise acesta! Nu numai că o pierduse pe Ilenka, ci-1 pierduse şi pe Pavel, şi nu-i rămăsese nimic pe lume, căci la gîndul că Pavel o va îmbrăţişa şi o va săruta pe aceea căreia îi va duce în zadar de acum dorul, simţea cum se umple de ură, de mînie şi de amărăciune împotriva fratelui său, ca şi cum nu l-ar fi iubit niciodată.
Da, nu-i rămăsese nimic, chiar nimic... Cum şi la ce să mai trăiască?
Nu ajunse mai departe cu gîndurile; ochii se uitau ficşi şi fără strălucire în adîncul de la picioarele lui... şi deodată îşi aduse aminte de visul acela, cînd înapoia lui era focul, în faţa lui adîncul, şi nicăieri ajutor; Cristos nu stătea acolo, nu-i dădea mîna - în această suferinţă nu putea nici El să ajute.
Şi ce făcea Ilenka? Ce putea să facă altceva sărmana fată decît să cadă pe genunchi şi să plîngă sfîşietor?
Simţea ce mare durere avea Andrei de îndurat, îl compătimea; îşi făcea reproşuri că-i provocase această durere, dar ceea ce se întîmplase se întîmplase.
îşi zise că mai bine n-ar fi călcat niciodată pragul acestei case decît să se întîmple acum aşa ceva. Cum să trăiască ea mai departe dacă se mărita cu Pavel? Oare n-o să-1 doară pe Andrei de fiecare dată cînd îi va vedea? De abia va îndrăzni să se uite la Pavel sau să-i dea mîna în prezenţa lui Andrei.
- Ei nu puteau fi niciodată fericiţi.

„Oare de ce m-am născut?" se plînse ea cu voce tare, „dacă trebuie să fac atîta rău oamenilor pe care-i iubesc cel mai mult? Ah, Doamne, ajută-mă!"
„Ilenka, de ce plîngi? Ce-i cu tine?" răsună deodată deasupra fetei epuizate de plîns vocea mamei speriate.
Doamna Zvara aruncă bocceaua deoparte şi se aplecă peste fiica ei.
„O, mămică, mămică", şi fiica îmbrăţişa genunchii mamei, „ce mi s-a în-tîmplat", şi capul îi căzu în poala în care şezuse de atîtea ori atunci cînd fusese mică
„Zi ce este, şi nu mai plînge!" o linişti mama.
„Andrei vrea să fiu soţia lui, şi eu nu pot, pentru că m-am logodit cu Pavel".
Mama se sperie. „Linişteşte-te, Ilenka, şi nu plînge. Ştiu că Andrei te vrea, şi-I mulţumesc lui Dumnezeu drăguţul pentru faptul că te pot vedea în asemenea mîini bune. Dar spui că te-ai logodit cu Pavel? Cînd? Şi cum?"
„Acolo în pădure, cînd căutam fragi".
„Ah, nu-i nici o problemă; nu poţi fi a amîndorura; Andrei te-a crescut şi ţi»-a făcut atîta bine.
- O să-i spun eu însumi lui Pavel ca să rupă logodna şi să te lase lui Andrei, căci fraţii ţin unul la altul".
Doamna Zvara mai vorbi o vreme, dar nu ştia că fiica nu asculta; ea se ridicase în picioare şi stătea acum în faţa ei, cu ochii înlăcrimaţi îndreptaţi în sus, palidă şi nemişcată ca un tablou.
„Mă duc acum în întîmpinarea lui Pavel şi îi vorbesc chiar pe drum", zise doamna Zvara în timp ce se ridica.
„Andrei ne-a făcut atîta bine în anii aceştia, şi de dragul lui Pavel aşa vrei să-1 răsplăteşti?"
„Lasă asta, mămico", o rugă fiica, întinzînd mîna, „o să-i spun chiar eu, căci dumneata nu-ţi pui problema ce durere va avea Pavel, dar eu ştiu. Ştiu că nu am voie să-i produc lui Andrei un asemenea rău pentru tot binele pe care ni 1-a făcut, dar nu-1 pot necăji nici pe Pavel; de mine va asculta Pavel. Dar ar fi fost mai bine pentru mine dacă aş fi murit anul trecut cînd am fost bolnavă, înainte de venirea lui Pavel".
înainte de a-şi da seama doamna Zvara ce se întîmplă, fiica ei ieşise din cameră, şi cînd alergă după ea, n-o mai văzu.
Pavel Murtinov se întoarse astăzi acasă mai devreme ca de obicei. Adînc cufundat în gînduri, nu lua seama la ceea ce era în jurul lui; liniştea şi singurătatea îi făceau bine, dar dorea fierbinte ca seara de azi s-o petreacă la Ian Trnovsky. Voia să-i arate lui Ian cîteva lucruri pe care le găsise în Sfînta Scriptură şi să-1 întrebe în legătură cu ele.
Astăzi, pentru prima oara, nu se gîndise numai la Ilenka, şi nici acum nu se gîndea la ea. Doar din cînd în cînd îl străbătea ca o rază luminoasă amintirea dulce şi fericită, precum şi conştienta faptului că o va vedea şi o va auzi, a faptului că găsise cea mai preţioasă comoară a inimii.
Cîntecul unei mierle îl trezi speriat din gînduri, se uită în jur şi, strigînd bucuros: „Ilenka, ce faci aici?", alergă spre copacul de la marginea pădurii de care se sprijinea fata. Ea venise repede pînă aici, voise să-1 vadă venind - şi ştiind ce veste urma să-i dea, nu mai avea putere să meargă mai departe.

în bucuria pe care o avea văzînd-o, el nu-i observă paloarea, nici urmele lacrimilor pe faţa plăcută; el îi desfăcu braţul care înlănţuia trunchiul copacului, îl puse în jurul gîtului său şi o trase spre sine.
„Ilenka, Ilenka mea!" îi sărută el fruntea şi obrajii. Ea închise ochii, voi să se mai bucure o clipă de visul frumos şi unic al dragostei, pe care venise să-1 distrugă pentru totdeauna. Fără să vrea, ea îl îndemnă s-o sărute pe buze - ba chiar şi ea depuse un sărut lung pe ale lui -, dar acesta era totuşi cel din urmă.
„Cum de-ai venit încoace?" întrebă el foarte încîntat.
„Am venit în întîmpinarea ta", zise ea atît de trist, că el observă în cele din urmă.
„Ai plîns? Ce s-a întîmplat?" El îi ridică capul, o strînse din nou la piept şi se uită cercetător şi speriat la faţa dulce care-i păru deodată înstrăinată.
„Te rog, să ne aşezăm", îl rugă ea.
Se aşezară. El se uită la ea în aşteptare, şi ea nu-şi găsea cuvintele; nu ştia cum să înceapă.
„Am venit să-ţi spun", începu ea în cele din urmă, tocmai cînd el, speriat de purtarea ei

ciudată, voia să sară în sus, „ce mi-a zis astăzi Andrei, de ce vrea să pună casa în ordine".
„Ţi-a spus", întrebă Pavel răsuflînd uşurat, „că vrea să se însoare?"
„Ştii?" Ea se uită la el cu ochii mari. „Ştii şi pe cine vrea să ia?"
Ea amuţi, şi o presimţire ciudată puse stăpînire pe Pavel. „Pe cine? Nu vrei să-mi răspunzi?"
„De aceea am venit, ca să-ţi spun", răspunse ea, şi buzele îi tremurau. „Mă vrea pe mine de soţie".
„Pe tine?" strigă Pavel şi o îmbrăţişa imediat strîns pe fată. „Imposibil, căci tu eşti a mea!"
„I-am spus, Pavel, dar el ţine la mine la fel de mult ca tine... şi el m-a crescut, îi datorez atîta recunoştinţă pentru mine şi pentru mama. O, dacă l-ai fi • văzut cum arăta cînd a plecat din casă! Parcă mi se rupea inima. Şi mama mi-a spus că eu trebuie să-i aparţin lui, şi mă sileşte şi conştiinţa. Şi de aceea am venit să te rog să nu te superi pe mine că nu pot să fiu a ta. Gîndeşte-te numai, am putea oare să fim fericiţi în casă, atunci cînd el suferă atît de mult?"
„Ilenka", zise tînărul palid ca un mort, „spune adevărul: Pe cine îl iubeşti mai mult, pe el sau pe mine?"
„Pe tine, Pavel; şi pe el îl iubesc, dar nu-1 pot iubi aşa ca pe tine".
„Şi totuşi vrei să mă părăseşti?! De el îţi pare rău, şi de mine nu-ţi pare rău? Nu te întrebi ce-o să mă fac eu?"
Ilenka tremura ca o floare sub secera ascuţită. „Ah, Doamne Iesuse, ajut-o pe nefericita de mine!" oftă gura tînără, „căci nu mă pot ajuta singură!"
Şi Pavel se cutremură la auzul acestui oftat. „Spune-mi, Ilenka, cum vrei să trăieşti, dacă te desparţi de mine?" întrebă el după o vreme de tăcere neliniştitoare, „în cele din urmă, ca să nu-i stau în cale lui Andrei, va trebui sB plec, dar tu vei rămîne. Cum vei trăi? Dacă mă iubeşti aşa cum te iubesc eu, atunci nu ne putem uita niciodată. Ilenka, oare nu este împotriva voii lui Dumnezeu să desparţi în felul acesta două inimi pe care le-a legat Dumnezeu una de alta? Este clar că trebuie să plec, căci să rămîn aici şi s-o iubesc pe soţia fratelui meu ar fi un mare păcat, iar tu, chiar dacă ai fi în braţele lui Andrei, m-ai iubi pe mine, şi acesta ar fi un lucru vinovat din partea ta".
„Şi dacă aş fi a ta", îl întrerupse ea, frîngîndu-şi mîinile albe, „şi Andrei mă va iubi, noi vom fi vinovaţi de suferinţa şi de păcatul lui. Tu ai cel puţin Sfînta Scriptură în mînă, caută în ea un sfat ca să ştim ce să facem în acest necaz". El ascultă, răsfoi mecanic în carte; i se făcu negru înaintea ochilor, şi pe inimă i se puse o piatră pe care n-o poate da nimeni la o parte. Să-1 facă aşa de nefericit pe fratele său era ceva ce nu putea suporta, iar să-şi sacrifice toată fericirea pămîntească din cauza lui, lucrul acesta îi depăşea puterile.
Dacă nu-1 ajuta Cristos, dacă nu-Şi împlinea aici promisiunile, unde se putea găsi ajutor? Şi el deschise Biblia acolo unde citise astăzi, şi ochii îi căzură pe versetele pe care începu să le citească şoptit, şi pe care le poate înţelege doar acela căruia Dumnezeu însuşi i-a deschis inima şi ochii.
Aceasta este porunca mea, ca să vă iubiţi între voi aşa cum vă iubesc Eu. Nimeni nu are o iubire mai mare decît atunci cînd îşi dă viaţa pentru prietenii săi. Voi sunteţi prietenii Mei dacă faceţi ce vă poruncesc Eu (Ioan 15:12-14).
Pavel şi Ilenka de abia se născuseră în viaţa spirituală, dar această oră contribui mai mult la maturizarea lor spirituală decît ani de fericire liniştită. Domnul însuşi, căruia se predaseră, le amintea cum îi iubise El. Iubirea Lui, care-L făcuse să coboare din cer pe pămînt şi-L dusese la cruce, trecu pe lîngă sufletele lor. Domnul le arăta ce înseamnă să iubeşti aşa cum iubise El, anume să dăruieşti aproapelui ceea ce ai mai scump. în durerea aceea mare, le era greu să înţeleagă, totuşi înţeleseră. Domnul Iesus le poruncea să-şi dăruiască fericirea lor lui Andrei, aşa cum Domnul sacrificase pentru ei beatitudinea aceea din cer atunci cînd venise pe pămînt ca să trăiască şi să moară pentru ei. în schimb, El voia să-i numească prieteni. Ei nu ştiau să spună ce simţire îi cuprinsese cînd înţeleseră că pe sufletul lor pusese stăpînirc un dor fierbinte de a deveni prietenii Săi prin ascultarea credinţei. •
Pavel puse cartea deoparte, îngenunche, îşi puse ambele mîini pe piept ţji zise cu o renunţare la sine însuşi pe care n-o poate zugrăvi nici o pană:
„Doamne, o dau pe Ilenka lui Andrei ca să fie fericit, dar ajută-mă, pe mine şi pe ea, în această suferinţă şi în ora în care trebuie să ne despărţim".
Iar de pe buzele fetei se auzi un geamăt uşor:

„Vreau să-i aparţin lui Andrei, da".
Apoi Pavel strînse fata în braţe şi-i sprijini capul fierbinte pe pieptul său. Deşi avea impresia că-i moare inima, simţea în acelaşi timp o pace minunată şi o putere necunoscută pînă atunci; simţea că Iesus Cristos îl eliberase şi pe el în această luptă extrem de grea de pe pămînt.
Şi în inima Ilenkăi intră liniştea după acea furtună mare. Ea simţea că poate să-l lase pe Pavel în grija Domnului Iesus. El o să-l mîngîie. La sine însăşi nu se gîndi.
„Vino, Ilenka", se ridică Pavel dintr-o dată, „să mergem la Andrei, ca să nu se chinuiască, pentru că ştiu ce dureros este. Şi lasă-mă să-i spun eu însumi vestea".
Astfel plecară. Deasupra lor fremătau coroanele copacilor: *Nimeni nu are o iubire mai mare decît atunci cînd îşi dă viaţa pentru prietenii săi.*
***
Aceste lucruri se petreceau cam pe vremea cînd Andrei Murtinov sărise în picioare acolo la marginea rîpei şi se apucase cu mîinile de cap, strigînd: „Trebuie să mi-o dea înapoi, trebuie, ea ţine mult la mine, ea poate fi numai a mea!"
Apoi fugise drept spre casă: „El a învăţat în lume să le prostească pe fete, dar pe Ilenka nu i-o dau... nu i-o dau!"
Se vedea că omul în luptă cu propria lui inimă nu poate să rămînă învingător fără Cristos.
El ajunse acasă cu răsuflarea tăiată.
„Mătuşă!" o strigă el pe mama Zvara care era în grădină. Femeia se bucura că-l vedea în sfîrşit după îndelungi căutări.
„Fii fără griji, Andreiko", încercă ea să-l liniştească, înainte ca el să deschidă gura: „Ea va fi soţia ta, s-a dus deja ca să-i spună că nu-l va lua".
„Cine? Ilenka?"
„Ştii, ea ţine mult la tine, dar este de abia un copil, nu se înţelege nici chiar pe ea - şi el precis că i s-a vîrît în suflet şi a căutat s-o convingă, şi atunci s-a logodit cu el, şi asta chiar atunci cînd ai trimis-o împreună cu el după fragi. Mie nu mi-a plăcut deloc treaba asta, am simţit eu că ceva nu era în regulă! - Nu vreau să spun nimic împotriva lui Pavel, dar pentru femei toţi soldaţii sunt la fel!"
„Deci ea s-a dus ca să rupă relaţiile? Dumneata ai trimis-o?"
„Nu eu am trimis-o, ea însăşi a zis că vrea să se ducă. A plîns foarte mult pentru că ţi-a făcut un asemenea rău".
Andrei jubilă. Viaţa se întoarse din nou în inima lui, speranţa reînvie. Plecă să pregătească în casă cele necesare. Tocmai cînd închise şura, auzi paşi înapoia lui, se întoarse, şi fraţii se găsiră faţă în faţă şi se uitară o clipă tăcuţi unul la altul.
„Să mergem în şură", zise Pavel, „trebuie să-ţi spun ceva". Ei intrară în şură.
„Am auzit că vrei s-o iei pe Ilenka", începu Pavel. Voc;;a lui îl impresiona ciudat pe Andrei, ea răsuna atît de plăcut şi de dureros totodată. „Ea nu-ţi putea spune ‚da', căci îi cerusem mîna, şi ea dorea chiar astăzi să-ţi ceară voie. Ei bine, amîndoi n-o putem avea, tu ai întîietate, căci tu ai crescut-o, şi eu mă dau în lături, ca ea să fie a ta".
„Pavel, mi-o dai într-adevăr?" se bucură Andrei. „Eu n-aş putea face lucrul acesta. Te iubesc foarte mult ca frate, ţi-aş putea da tot ce am pe lume, numai pe Ilenka nu".
„Vezi tu, eu te iubesc şi mai mult", zîmbi Pavel în mod dureros; „eu ţi-o dau şi pe ea, dar să ştii, că dacă Iesus Cristos, care mi-a săturat sufletul flă-mînd, nu mi-ar fi dat tăria, atunci nici eu n-aş fi putut. Acum îţi spun noapte bună, căci mă duc la Ian; poate că dormi atunci cînd mă întorc acasă".
„Şi te duci fără să cinezi?"
Dar Pavel nu-l mai auzea! Silueta zveltă dispăru curînd în întunericul serii. Şi apoi? - Apoi, cînd obstacolul din casă fusese îndepărtat, Andrei o mai întrebă încă o dată pe Ilenka, o ceru de la mătuşă, o primi din mîna mamei ei şi... era el oare fericit, era el mulţumit?
Nu, nu era. „Vezi tu, eu te iubesc şi mai mult" răsuna permanent în sufletul său, „eu ţi-o dau şi pe ea".
Andrei nu îndrăzni să-şi îmbrăţişeze mireasa, deşi voia să anunţe căsătoria la biserică chiar săptămîna următoare. -

„El are mîhnire în inimă", gîndi el, învîrtîndu-se neliniştit în pat, după ce se dusese la culcare. „Numai Cristos a putut să-1 ajute să mi-o dea. Dar el a văzut pe lume fete şi mai frumoase, şi va putea găsi o altă fată - şi apoi, el mi-a dat-o de bunăvoie, nu eu l-am rugat s-o facă".

18. Dreptul mamei

Cam pe vremea cînd Andrei Murtinov grăbea spre pădure cu propria lui suferinţă, se deschise încet uşa camerei lui Ian Trnovsky, apăru un cap drăguţ de copil, şi în spatele lui se ivi silueta mică a Betkăi Lehoţky.

„Mătuşico!" strigă vesel fetiţa. La acest strigăt, tînăra femeie adîncită în citirea unei cărţi ridică privirea şi... strigătul inimii de mamă nu putea fi redat în toată profunzimea lui.

Betka nu venise singură. Curînd îngenunche tînăra femeie înaintea ei şi o îmbrăţişa atît pe ea, cît şi copilul îneîntător.

„Mami! Mami!" chiui de bucurie Ioşko şi se aruncă cu toată puterea asupra mamei.

„Eu l-am adus la dumneata, mătuşă", se lăudă fetiţa, „pentru că tot plîngca

după dumneata".

„îţi mulţumesc, dragă Betka!" Mama fericită luă copilul în braţe şi sărută fruntea jacheşă a Betkăi. „Şi te-au lăsat să vii aici?"

„Nu m-ar fi lăsat, dar nu este nimeni acasă. Mama s-a dus la înmor-mîntare, tata aduce grîne de măcinat, nu ştiu unde este bunicul, iar unchiul Daniş încă nu s-a întors dela biserică; şi el voia să se ducă la înmormîntare". După ce tînăra mamă se bucură de mica comoară de care fusese în mod dureros lipsită, văzu de abia acum cît de murdar şi de neîngrijit era copilul, şi i se frînse inima.

Aduse imediat apă, luă copiii în bucătărie, îl îmbăie pe băieţel şi o spălă pe fetiţă. Se bucura că-i rămăseseră cîteva din hăinuţele lui Ioşko pe care tocmai le spălase, astfel că putea să-1 îmbrace complet pe Ioşko cu haine noi. Ea văzu cu durere cît de neglijat şi slăbit era copilul, şi dacă era aşa doar după o săptămînă, cum ar fi după mai mult timp? - Apoi ea aduse copiilor lapte şi pîine; ei mîncară după pofta inimii. Micuţul nici nu voia să fugă prin cameră, ci se ţinea strîns de mama lui, de parcă s-ar fi temut că va fi luat din nou de la ea. Şi cum se simţea ea cînd se gîndea că nu avea voie să-1 ţină la ea, ci că trebuia să-1 trimită de acolo! Dar oare trebuia într-adevăr? Exista oare o lege care s-o oblige să-1 lase pe copil tatălui, cînd acest tată nu se' îngrijea de copil? - Dacă nu-1 va da înapoi, atunci va veni Daniş şi îl va lua din nou, Betka va fi pedepsită, şi ea nu va mai putea să se îngrijească vreodată de copilul ei - dar aşa, Betka putea cel puţin să i-1 aducă mai des.

Ioşko dorea să-i arate că încă nu uitase totul; guriţa încîntătoare spuse pe de rost un verset biblic.

„Mătuşico, sunt aşa de fericită că am venit aici", oftă Betka şi se lipi de mătuşa cea bună. „Ai vrea să-mi spui ceva despre Domnul Iesus?"

„Da, Betka". Tînăra femeie se aşează împreună cu copiii pe pragul casei, şi în timp ce-1 strîngea la piept pe băieţel şi răspundea din cînd în cînd dezmierdărilor lui, îi povesti fetiţei aşa cum se poate povesti copiilor despre marea iubire a lui Dumnezeu.

„Mătuşă, Domnul Iesus vede totul, este aşa de puternic?" se interesă fetita.

„El vede totul, Betka, şi este cel mai puternic".

„A văzut atunci şi cum te-a bătut unchiul?"

Tînăra femeie se înroşi cînd auzi întrebarea fetiţei.

„A văzut, Betuşka".

„Şi de ce nu te-a apărat, dacă este puternic? Sau unchiul e mai puternic?"

„El nu m-a apărat, pentru că a vrut să vadă dacă pot îndura din cauza Lui nişte dureri aşa cum a îndurat şi El pentru mine", răspunse grav tînăra feme-

„Şi te-a durut foarte tare?"

„Da, Betuşka. Dar pe Domnul Iesus L-a durut şi mai tare atunci cînd a fost bătut cu biciul şi ţintuit pe cruce".

„Atunci te-a bătut unchiul pentru că n-ai vrut să faci cumpărături în ziua de duminică şi pentru că veneai aici?"
„Da, Betuşka, tu ce crezi, dacă vrea Domnul Iesus ca să sfinţim duminica, iar oamenii nu vor, de cine trebuie să ascultăm?"
„De Domnul Iesus".
„Vrei şi tu să asculţi de El?"
„Da. - Dar acum vreau să mă duc acasă, altfel o să mă bată mama cînd vine. Ioşko, hai!" - Dar Ioşko îşi ţinea căpşorul pe pieptul mamei.
El se simţea atît de ocrotit în acest loc extrem de sigur.
Cum să-i tulbure ea fericirea? Cum putea ea să-l smulgă de la inima ei şi să-l expedieze? - Tînăra mamă tremură, toată fiinţa ei se revoltă împotriva acestei despărţiri nenaturale.
„îl duc pînă pe pajişte", zise ea ridieîndu-se în picioare; „să sperăm că adoarme". Dar băieţelul, parcă presimţind ce-l aştepta, nu adormi. Pe drum, frumoşii ochi negri erau pironiţi cu nevinovăţie şi cu o rugăminte irezistibilă asupra feţei mamei care devenea tot mai palidă.
Cînd ajunseră la liziera pădurii, iar ea, înăbuşindu-şi violent durerea inimii, vru să-l dea înapoi Betkăi, copilul începu să plîngă şi să strige; în acest strigăt era ceva înspăimîntător şi disperat; minutele se ţineau îndîrjit de rochia mamei.
„O, Doamne Iesuse", gemu tînăra femeie. „Sunt mama lui, nu-l dau de la mine!" Ea îmbrăţişa pătimaş copilul.
„Du-te, Betka, du-te acasă; spune că mi-am luat copilul. Nu te teme, n-o să te bată".
„Chiar de-aş primi bătaie", aruncă fetiţa capul pe spate, „tot îl las la dumneata. N-are decît să te aducă unchiul".
„Bine, atunci du-te acasă, Betuşka, şi fii bună, căci Domnul Iesus te vede".
Fetiţa alergă pe pajişte pînă la moară, şi băieţelul care plîngea se linişti în sfîrşit.
„Nu plînge, Ioşko, nu te dă mama". Ea îl strînse năvalnic la piept şi sărută minutele care se agăţau de ea.
Oare ce gîndea bătrînul morar văzînd această scenă?
El fusese pe pajişte şi strigătul copilului îl atrăsese să vină acolo; el ştia că Betka era singură cu băiatul. „Cine ştie ce i-a făcut broscuţa?"
El veni şi văzu cum micuţul îşi apăra drepturile.
Morarul era un bărbat dur ca piatra, dar şi o piatră se înmoaie din cînd în cînd. El văzu cît de palidă era nora lui, şi ştia că vinovat de toate era Daniş.

Ei toţi simţeau ce însemna să n-o aibă cu ei în casă. Poate că acum ar vrea să se întoarcă.
„Ei, de ce nu mergi mai departe?" îi zise el. „Ce tot dai tîrcoale casei ca o haimana? Şterge-o acasă!"
Nici dacă ar fi trăznit lîngă ea nu s-ar fi putut speria mai tare tînăra femeie; îşi strînse cu putere copilul la piept. „Nu dau tîrcoale casei dumitale, tată", răspunse ea grav. „Pînă la moară este încă departe".
„De unde îl ai pe băiat?"
„I l-am luat Betkăi, copilul este al meu, şi nu-l mai dau de la mine. Astăzi nu era nici spălat, nici îmbrăcat cum trebuie. Ai auzit cum a strigat, şi-l vezi cum se ţine acum de mine".
„Şi cine să-l spele, tu...!" O înjurătură urîtă încheie propoziţia. „Frumoasă sfîntă, frumoasă creştină, care-şi părăseşte bărbatul şi copilul".
Iudka nu avea nici un chef să-şi apere nevinovăţia în faţa socrului. „Rămîi cu bine, tată!" zise ea scurt şi ferm.
„Chiar nu te întorci?" El îi tăie calea. „Şi cîtă vreme o să meargă tot aşa?"
„Nu ştiu, tată; cîtă vreme Daniş nu recunoaşte că m-a nedreptăţit. Dacă aş veni astăzi acolo, aţi crede că aveaţi toţi dreptate şi că eu am fost cea care am greşit, iar lucrul acesta nu va face decît să vă întărească şi mai mult în păcat. M-aţi sili să trăiesc împotriva voii lui Dumnezeu. Deoarece Daniş n-a recunoscut că ceea ce a făcut era rău, m-ar bate ori de cîte ori are chef, şi Dumnezeu nu m-a creat ca să fiu maltratată mai rău ca o creatură necu-vîntătoare. Dacă Daniş nu mai rezistă fără mine, atunci vin, mai înainte nu. Acum, rămîi cu bine!"
înainte ca morarul să-şi vină în fire, era singur. Dar i se părea că tot în faţa lui o vede şi, cu faţa aceea palidă şi frumoasă luminată de razele soarelui şi cu copilul în braţe arătase într-

adevăr ca o sfîntă.
‚Ce chip mîndru de femeie!' îşi zise morarul. ‚Cică Daniş trebuie să-şi ceară iertare. Ei, dacă ar fi trebuit mereu să. cer iertare de fiecare dată cînd am bătut-o pe bătrîna mea, de parcă n-aş fi avut altceva de făcut! Atunci poţi să aştepţi mult şi bine pînă o face Daniş! - Bine că 1-a luat pe micul vrăbioi, că stătea numai în cale şi piuia ca un pui de găină după cloşcă. - Ei, o s-o aducem noi într-un fel acasă, căci avem nevoie de ea!'
Bătrînul morar se întoarse acasă îngîndurat şi ursuz.

19. Molipsire

Cînd veni următoarea săptămînă, în familia Lehoţky nu mai ştia nimeni unde-i stă capul. După obiceiul tradiţional, după înmormîntarea din ziua de duminică, la care luase parte Katşa şi Daniş, familia celei moarte făcuse o pomană, la care participă şi Iura. Decedata fusese o rudă. La pomană, oame-

nii statură în camera plină de miasme, cu mare putere de molipsire, de unde cadavrul intrat în descompunere fusese scos abia cu cîteva ore înainte -acolo şezură, mîncară şi băură ei.
Cînd Iura se întoarse acasă, îl scuturau deja frigurile. El încercă să învingă boala şi se sculă din pat a doua zi; dar, după mîncarea de prînz, frigurile îl cuprinseră din nou; el fu nevoit să stea la pat. Bătrînul trebui să lucreze la moară în locul lui; pe seama lui Imrich rămase toată munca cîmpului; Katşa nu ştia ce să facă mai întîi.
Iura era un bărbat înalt şi puternic, dar frigurile îl cuprinseseră în aşa măsură, că trebuiau să-l ţină doi oameni. Marţi, Daniş se duse repede la doctor. Ei îi dădură bolnavului ce-i prescrisese el, şi încercară toate sfaturile pe care le primiră. Cineva trebuia să stea mereu cu bolnavul ca să-l supravegheze. Daniş se ocupă cu aceasta. El, care nu prea avusese de-a face cu bolnavi, se simţea îngrozitor cînd vedea cum bărbatul acela puternic se zvîrcolea în pat, cînd dădea din mîini, cînd se holba într-un punct fix, şi apoi se uita de jur împrejur, de parcă ar căuta pe cineva. După aceea se sucea şi gemea, apoi cădea iarăşi în somn, şi în acest somn delira şi înjura atît de groaznic, de ţi se făcea părul măciucă.
Cei mai mulţi nu se prea temeau de contaminare, dar Daniş ştia că frigurile erau molipsitoare; îl treceau fiorii la gîndul că ar putea lua boala. De nu i-ar fi fost ruşine, ar fi plecat de la Iura. Aflase că Iudka îl luase pe băiat; astăzi îi era aproape recunoscător pentru aceasta, deoarece copilul rămînea cel puţin ferit de molipsire.
Acum, cînd stătea la patul lui Iura şi nu putea alunga gîndurile prin muncă, puse stăpînire pe el un dor fierbinte după soţia lui. Cît de diferit ar arăta lucrurile dacă ar fi ea aici! Katşa n-o mai putea scoate la capăt cu munca.
‚Du-te la ea, roag-o, şi o să vină' - îl sfătuia inima. Şi s-ar fi dus, dar în ziua de duminică făcuse din nou un lucru pe care n-ar fi trebuit să-l facă, şi care îl împiedica acum să treacă pragul casei lui Ian.
Cînd se întorseseră duminică de la înmormîntare, o apucase pe drumul spre Toplova; voia să vadă varza, dacă nu cumva creştea. Acolo îl întîlnise pe neaşteptate pe Ian.
Se aflau pentru prima oară faţă în faţă de cînd plecase Iudka de la moară, în primul moment nu-şi găsi nici unul cuvintele, apoi Ian salută şi vru să treacă mai departe. Lui Daniş îi fu ruşine în faţa cumnatului său, şi-l cuprinse o mînie sălbatică.
„Tu, ademenitorule!" strigă el violent. „De ce mi-ai ademenit nevasta? Credinţa ta te învaţă să rupi legăturile conjugale?"
Ian îşi îndreptă spatele, faţa sa blîndă se înăspri.
„Credinţa mea, cumnate, mă învaţă să ocrotesc nişte bolnavi şi asupriţi de

oameni care se comportă mai rău decît animalele. Ştii că nu am chemat-o eu pe Iudka; tu ai alungat-o, şi eu am primit-o. Sau ar fi trebuit să fie şi inima mea de piatră ca a ta? Ar fi trebuit s-o trimit înapoi la tine ca s-o aduci, tu?"
Daniş scrîşni din dinţi. „Dacă mai spune un cuvînt, atunci îl lovesc, şi o să se ia la bătaie cu mine", gîndi el.
„Ai auzit vreodată ca un urs să-şi fi maltratat ursoaica, un leu leoaica sau un lup lupoaica? Niciodată: şi acestea sunt animale sălbatice. Am citit recent cum un urs a îngrijit-o pe ursoaica

lui rănită, cum i-a lins rănile şi i-a adus tot ce avea nevoie - şi acesta este un animal pe care îl vînează oamenii, şi tu, un om cu un suflet nemuritor, ce i-ai făcut soţiei tale? Iar cînd era la mine între viaţă şi moarte, n-ai venit nici măcar o dată ca să vezi ce face. - De abia s-a sculat din pat, că ai ji venit, dar nu aşa cum se cuvine unui creştin, să-i ceri iertare şi să-i zici: ‚Intoarce-te la mine!', ci fără căinţă, nemilos, cu mî-nie; iar la sfîrşit i-ai luat copilul, de care n-ai putut să te îngrijeşti. Spune-mi dacă ai vreun drept să mă învinovăţeşti? Acesta e legămîntul pe care l-ai făcut cu Iudka? - Trebuie să-ţi spun întregul adevăr, ca să ştii cît de mare este păcatul tău înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor cinstiţi, şi să te pocăieşti. Şi acum, te rog, Daniş, nu te mai supune puterii lui Satan, mărturi-seşte-ţi Domnului Iesus vinovăţia, şi El te va curaţi şi elibera de acest păcat".
„Taci!" strigă Daniş. „N-am nevoie de predica ta. De ţi-ai fi frînt undeva gîtul înainte de a te aduce diavolul în valea noastră. De n-ai fi fost tu, nimeni nu i-ar fi sucit Iudkăi capul; aşa cum este acum, nici nu vreau s-o văd".
Nu-şi mai amintea ce cuvinte adăugase, doar că erau nişte cuvinte rele şi urîte, şi acum ştia că ele erau nişte învinovăţiri nedrepte pe care le spusese la mînie.
Ian nu răspunse nici un cuvînt şi vru să plece liniştit mai departe; dar Daniş, care ştia că merita dispreţul cumnatului său, şi că el era aşa de bun şi nobil, acţionînd ca şi Cristos, care nu încercase să Se răzbune atunci cînd fusese insultat, nu putea să-1 lase să treacă cu una cu două; ca urmare, sări asupra lui şi-1 lovi cu toată puterea în obraz.
Era sigur că Ian îi va întoarce lovitura. Dar Ian se mulţumi să-1 privească şi-şi trecu mîna peste obrazul înroşit.
„Dacă ceea ce-ai făcut acum e drept", zise el liniştit, fără mînie, „atunci loveşte-mă şi pe celălalt obraz!"
Dar Daniş nu lovi, ci-1 lăsă pe cumnat să plece. Se simţea penibil ori de cîte ori se gîndea la lucrul acesta. Chiar şi bătaia dată Iudkăi nu-1 apăsa atît de mult ca această palmă pe care i-o dăduse lui Ian, căci prima fusese dată la beţie, dar aceasta cînd fusese treaz.
Ei, cum putea atunci s-o aducă pe Iudka din casa lui Ian? Dar, pînă miercuri, starea lui Iura se înrăutăţi. De abia îl putea ţine Imrich toată ziua în pat, căci voia tot timpul să plece. Spre seară se mai linişti. Daniş şedea singur
lîngă el; de fapt şi Katşa era acolo, dar adormise de necaz şi oboseală lîngă cuptor. Daniş lucrase toată ziua; nu ştia dacă de la asta i se trăgea, sau din-tr-un alt motiv, dar simţi deodată o greutate ca de plumb în membre. Picioarele îi erau grele, de abia putea să-şi mişte mîinile, îl durea spatele, capul îi vîjîia de parcă ar fi fost beat, şi toată ziua nu se simţise bine.
Acum, în tăcere, îi veni în minte un gînd: „Am luat şi eu boala!" îl luă cu cald şi cu rece; - dacă se va îmbolnăvi aşa ca Iura, cine îl va îngriji pe el? Şi dacă va muri din cauza bolii? - „Să mor...", fu cuprins el de fiori, „să mor şi să mă înfăţişez înaintea lui Dumnezeu? - Nu, sunt încă tînăr, nici n-o să mă îmbolnăvesc, nici n-o să mor".
Plin de groază, se gîndi că va trebui să dea socoteală pentru ceea ce-i făcuse Iudkăi şi lui Ian. El se ridică şi ieşi din cameră, căci în acest aer viciat de abia mai putea respira.
De abia ieşise, că fu scuturat de friguri. „Dumnezeule, nu lăsa să mă îmbolnăvesc!" strigă el şi se uită plin de teamă spre cer; dar cerul de deasupra lui nu-i dădu răspunsul sau mîngîierea: „Am auzit, şi voi face".
Mare este uneori povara unui om, şi este capabilă de multe, dar încă nu a existat nici un om care să fi învins din proprie putere neliniştea care îl luase prin surprindere ca un duşman înarmat. - Daniş alergă înapoi în cameră, căci se simţea groaznic în această singurătate, dar şi mai groaznic era înăuntru, unde bolnavul tocmai se trezise. El începu să geamă şi să delireze, se zvîr-coli şi se răsuci, iar ochii i se roteau sălbatic; el strînse pumnii, iar Daniş nu putea nici să-1 ţină, nici să-1 ridice, de parcă n-ar fi ridicat niciodată o căruţă cu umărul atunci cînd era nevoie; mîinile îi căzură în jos fără vlagă.
„Scoală-te, Katşa", îşi trezi el cumnata, „ţi-1 trimit pe Imrich!" - Ea nu înţelese de ce voia să-1 trimită pe Imrich; se uită somnoroasă după el în timp ce se tîra spre atelier.
Nu fu uşor să-1 trezească pe Imrich; el dormea adînc, căci veghease noaptea trecută.
„Cu mine nu-i bine", zise Daniş, după ce fratele lui se trezi în sfîrşit, „du-te la Iura, eu nu mai pot". Imrich văzu că fratele lui spunea adevărul.
„întinde-te", îl sfătui el, dar Daniş nu voi. Astfel că îl duse în camera lui, făcu patul şi-1 sili să

se dezbrace, şi după aceea Imrich nu mai ştiu ce să facă, să se ducă la Iura sau să rămînă cu Daniş, pe care îl scuturară din nou frigurile.
Se abătuse un necaz asupra familiei Lehoţky cum nici prin vis nu le trecuse. Iura era pe moarte, iar Daniş se îmbolnăvise de-a binelea.
Cînd Daniş deschise ochii a doua zi pe la ora 10, aceştia arătau bolnavi şi neliniştiţi. El ştia şi simţea că era bolnav; nu-şi pierduse cunoştinţa, deşi frigurile îi tulburau privirea şi i se urcau la cap. Era singur. îşi alungase soţia, o aruncase afară... şi acum el era cel părăsit. De s-ar fi dus s-o aducă, i-ar fi

cerut iertare, şi acum ea ar fi lîngă el.
De i-ar mai vedea o dată faţa bună şi drăgălaşă! Dacă ea şi-ar pune mîna pe fruntea lui, s-ar simţi mai bine; dar nu avea nici un rost să se gîndească la asta. - El închise ochii. După o vreme însă îi deschise din nou, pentru că simţea într-adevăr o mînă moale şi răcoroasă pe frunte.
„Iudka, eşti aici? Eşti aici cu-adevărat?" se bucură el.
Faţa fină şi palidă a bunei lui soţii se aplecă asupra lui, şi ochii care îl priveau erau plini de lacrimi.
„Aici sunt, Daniş", zise binecunoscuta voce pe care n-o mai auzise de mult timp. „Ce-ţi lipseşte, Daniş? Ce te doare?"
„Toate mă dor, draga mea Iudka, dar cel mai mult inima din cauza a ceea ce ţi-am făcut; te rog, iartă-mă pe mine, ticălosul, şi nu pleca de aici, altfel o să mor".
Ea se aplecă deasupra lui, şi buzele tremurînde sărutară fruntea fierbinte. De-ar fi putut ridica braţele, ar fi îmbrăţişat-o; dar aşa, doar se uită la faţa ei, şi cînd ea îngenunche lîngă el şi-şi puse capul lîngă al lui, atunci plînse ca un copil. Ea îl lăsă să plîngă, plînse şi ea împreună cu el, dar numai cîteva minute.
„Roagă-L pe Domnul lesus, El te iartă, aşa cum te iert şi eu; închide ochii şi încearcă să dormi". Ea îl mai sărută o dată pe buze.
Ea ajunsese să răsplătească răul cu bine. Iar Domnul o răsplătise din bel-Şug.
Dar Daniş nu putea să închidă ochii, el o urmărea cu privirea în timp ce curăţă camera neglijată, deschise ferestrele şi aerisi; şi după ce termină, ea îi spălă faţa şi mîinile, îi scoase cămaşa murdară şi transpirată şi-l îmbrăcă cu alta nouă, apoi îi puse o compresă rece pe frunte. După aceea îngenunche lîngă el şi se rugă ca Domnul lesus să-l însănătoşească şi să nu lase să se cufunde atît de adînc în boală ca şi Iura. El simţi că Dumnezeu o ascultă, căci ea era în stare mai bine să moară decît să-I calce Cuvîntul. El îi ţinu convulsiv mîna, şi în felul acesta adormi.
Apoi, în cursul zilei, el avu cîteva clipe luminoase. Boala nu se dezlănţui la Daniş ca la Iura, el nu se zvîrcolea în pat, nu delira şi nu gemea. Mai întîi, avea mai multă pace, mai mult aer curat şi mai multă curăţenie în jurul lui, şi în al doilea rînd rugăciunile neîncetate ale soţiei sale ţineau departe de el puterea bolii. Cu toate acestea, văzu că soţia lui nu-l îngrijea singură, ci că o ajuta cineva să-i schimbe aşterauturile şi să-l învelească în cearşafuri ude, ceea ce-i aducea mereu uşurare, îi făcea bine, şi acesta era... Ian Trnovsky.
Iudka nu se mişcă nici zi, nici noapte de lîngă bărbatul ei. Cînd veni bătrî-nul morar ca să-şi vadă fiul, văzu cum îl îngrijea ea; văzu şi ceea ce făcea Ian Trnovsky: cînd nu era lîngă Daniş, îl ajuta pe Imrich la îngrijirea lui Iura.
„Nu te teme", zise el soţiei lui Iura, cînd o găsi scăldată în lacrimi, „nu

înseamnă că o să moară, Dumnezeu poate să-Şi prelungească vremea de îndurare". El scrise în numele mamei o scrisoare adresată fiicei lui Iura ca să vină acasă şi să ajute şi, în cazul morţii tatălui ei, să-şi ia rămas-bun de la el. Pe scurt, Ian ajută în toată casa fără să mai întrebe dacă are voie sau nu.
„El nu este aşa cum se spune despre el", gîndi bătrînul morar, iar Katşa nu îndrăznea să spună ceva contra lui.
Ziua de vineri fu cea mai grea pentru Iura, şi în casă nu era nici o bucată de pîine. Atunci Iudka se duse pentru prima dată la cumnata ei.

„Nu-ţi fa griji, stai lîngă bărbatul tău, şi o să fac eu pîine pînă dimineaţă!" - Şi ea făcu.
Sîmbătă seara făcu supă pentru bolnavi şi mîncare pentru cei sănătoşi, care să ajungă şi pentru duminică. Ea aduse cum putu toată casa în ordine. Cei din familia Lehoţky văzură prea bine că o aveau din nou în mijlocul lor, de aceea şi bătrînul morar se purtă deosebit de prietenos faţă de ea.
„Unde l-ai lăsat pe băiat?" o întrebă el în timp ce era acolo şi Ian.
„L-am dus la Susanka Hrubik; n-am fi avut timp să stăm cu el, şi se putea îmbolnăvi. Ştie să-l îngrijească bine, şi băiatul s-a obişnuit deja cu ea".
‚3ine ai făcut", o lăudă bătrînul. - ‚E totuşi o femeie cuminte şi cu judecată', îşi zise el; ‚cît despre Daniş, o să iasă din încurcătură dacă ea este iarăşi acasă'.
Sîmbătă după-amiază îl lăsară toţi pe Daniş să doarmă singur şi se duseră la căpătîiul lui Iura. După cît se părea, acesta era pe moarte, căci era deja vînăt şi ţeapăn.
„Ah, oare unde se va duce sufletul lui?" întrebă Imrich în timp ce stătea gînditor lîngă patul fratelui său. De la începutul bolii, Iura nu-şi mai venise în fire nici o singură dată, iar ceea ce ieşea din gura lui era ceva atît de îngrozitor, încît putea să iasă numai dintr-o inimă foarte murdară. Iudka şedea acolo, foarte palidă, cu mîinile împreunate în poală; şi ea se gîndea la viitorul groaznic al cumnatului ei. Oare nici Daniş nu-şi va reveni? - Dacă ar muri amîndoi, ar fi pierduţi pentru totdeauna...
Morarul se gîndea doar cine se va îngriji de moară, Katşa se gîndea ce va face ea şi copiii dacă moare Iura, Iudka şi Imrich se gîndeau ce se va întîm-pla cu sufletul bietului om care nu se interesase niciodată de Dumnezeu şi de viaţa eternă.
„Să ne rugăm", zise Ian deodată, după ce stătuse o vreme în picioare lîngă patul bolnavului.
„Ah, da, roagă-te!" oftă Imrich, şi toţi căzură ca la poruncă pe genunchi. Această rugăciune stăruitoare pentru prelungirea timpului de graţie pe care tîmplarul o înălţă spre cer nu putea rămîne fără răspuns, căci alături de el stăteau doi tineri care de abia de puţină vreme învăţaseră să creadă că acolo unde doi sau trei se unesc ca să ceară ceva, urmau să primească lucrul acela de la Tatăl lor din cer, credinţa lor simplă de copil nu putea fi dezamăgită.

Deodată bolnavul încetă să respire, fruntea i se acoperi de o sudoare rece... Apoi, pe neaşteptate, deschise ochii.
Boala atinsese punctul culminant. Dar puterea ei slăbi, ca frîntă de o mînă mai puternică, şi omul rămase în viaţă atunci cînd moartea atinsese deja inima.
Dumnezeu îi acordase timpul de îndurare cerut, dar el îl va răscumpăra oare? îl va căuta el pe Dumnezeu? Sau va trăi la fel de nelegiuit ca şi pînă acum? - Mii de oameni s-au însănătoşit după ce-au fost la un pas de moarte, şi oare după aceea au trăit ei pentru Dumnezeu?
Din ora aceea, lui Iura începu să-i meargă mai bine. în schimb, Daniş avu o noapte proastă între sîmbătă şi duminică, iar duminică dureri mari, dar... el nu mai era inconştient. Ştia tot ce se petrecea în jurul lui; ştia că era rău cu el, că moartea nu era departe, şi groaza de această moarte făcea să i se strîn-gă inima. îi rugă implorator să se roage pentru el.
El auzea ce citi Ian, dar nu putea să creadă că acele promisiuni erau valabile şi pentru el, nu putea înţelege.
„Uite, Daniş", i se adresă Imrich, „dacă ai vrea să vii la Domnul lesus aşa cum eşti; tu mă cunoşti, ştii ce om de nimic am fost, dar cînd L-am rugat, El mi-a iertat totul şi m-a primit în graţia Sa". Imrich se miră că Daniş, în marea lui nelinişte, nu venea la Salvatorul. Nu ştia că, spre deosebire de el care venise imediat atunci cînd graţia lui Dumnezeu îl atrăsese la El, Daniş, a-tunci cînd fusese chemat, îi întorsese Domnului spatele; şi astăzi, cînd el îi căuta faţa sfîntă, Domnul Se ascundea ca să-i arate că nu poate veni la El cu propria lui putere.
Erau ore triste, şi prietenii nu puteau face aici altceva decît să se roage şi să creadă pentru cel care nu putea să creadă.

20. O mare victorie

Duminică după-amiază, Ian plecă acasă ca să vadă de animale; nu mai fusese acasă de sîmbătă, doar dimineaţa hrănise Imrich vaca şi dăduse de mîncare lui Duncio; în plus, voia să fie o vreme singur. Voia să se roage în singurătate pentru cumnatul lui, căci teama începuse treptat să pună stăpînire şi pe el că Daniş putea să nu vină la credinţă şi să moară fără să fi

obţinut iertarea lui Dumnezeu...
în timp ce mergea prin pădure în drum spre casă, se gîndea la tot ce se întîmplase în această săptămînă, şi îi veni în minte ultima duminică seară. îi apăru înaintea ochilor Pavel Murtinov, cum rămăsese la el pe cînd toţi ceilalţi plecaseră, şi la întrebarea lui: „De ce eşti aşa trist, ce-i cu tine?" îi povestise ce se întîmplase la ei, că-i dăruise lui Andrei fericirea sa. „I-am dăruit-o lui", spusese Pavel, „dar roagă-te pentru mine, căci nu ştiu cum o să tră-

iese mai departe şi ce să fac. Cel mai mult mi-ar place să plec în lumea largă înainte de nuntă, dar nu pot, căci ce-o să creadă lumea despre noi? Cum o să supravieţuiesc?"
Ian îşi compătimise prietenul din toată inima, şi chiar şi acum simţea împreună cu el. Oare ce făcea Pavel? De s-ar putea duce la el, ca să-l mîngîie! Oare ce-o fi făcut toată săptămînă? Biata Ilenka! - „Dacă-i merge lui Daniş ceva mai bine pînă mă întorc, mă duc la ei să văd ce fac".
Cufundat în asemenea gînduri ajunse acasă şi rămase încremenit... uşa era deschisă! Uitase Imrich s-o încuie?
El intră repede înăuntru, şi exclamă bucuros: „Ah, Susanka!" în cameră lîngă fereastră şedea fata cu Ioşko în braţe; şi era aşa de drăguţă cu obrajii îmbujoraţi şi cu strălucirea veselă a ochilor, îneît se duse lîngă ea. „Nu te mira", zise ea în chip de scuză, „Ioşko o dorea aşa de mult pe mama lui, îneît am vrut să aflu cum îi merge tatălui lui, dacă îl pot duce acolo. Bănuiam că vei veni astăzi acasă, şi de aceea am intrat, căci uşa nu era bine închisă, zăvorul nu ţine".
„O, ce bine că ai venit!" El îi luă mîna dreaptă în ale sale. „Acolo la moară e o atmosferă foarte tristă. Iura Lehoţky mai trăieşte, dar cu Daniş nu e bine". „Este conştient?" întrebă ea îngrijorată. „I-a cerut iertare Iudkăi?" „Da, a cerut iertare şi lui Dumnezeu, dar nu poate crede". Ian îi povesti tot ce-l apăsa. îi făcea bine că are pe cineva căreia să-i împărtăşească totul, în timp ce ochii ei frumoşi erau pironiţi asupra feţei lui. - Deodată, el se opri. „Nici nu ştii", zise el din adîncul inimii, „ce bucuros sunt că te revăd". Obrajii ei se îmbujorară plăcut. „Şi eu mă bucur, acasă mi-era tare frică. Aveam tot mereu impresia că trebuie să vin la voi". „Poţi să-ţi imaginezi ce trist m-am simţit cînd a plecat Iudka luni ca să-l ducă pe Ioşko, şi m-am gîndit că n-o să mai vii. Nu este bine că m-am obişnuit aşa cu prezenţa voastră. Pînă ce dă Domnul să se însănătoşească Daniş, Iudka va rămîne acolo, şi eu o să fiu tot mereu singur. Mai înainte nu eram trist, acum însă nu ştiu cum o să mă obişnuiesc în această singurătate".
„Şi mie îmi merge la fel ca şi ţie", recunoscu ea meditativ. „Pe cînd şedeam acum aici şi mă gîndeam la ceea ce spuneai tu, că acum nu mai pot veni încoace, îmi venea să plîng. A fost aşa de frumos aici!" - Micuţul dori să fie lăsat pe duşumea, voia să alerge, şi întrerupse conversaţia, dar Ian şi Susanka se simţeau cu totul deosebit.
Deodată, el se opri în timp ce Ioşko se juca deja. Se oprise în faţa vizitatoarei sale şi se rezemă de masă. „Susanka, aş vrea să te rog ceva". „Voi face cu plăcere tot ce pot", promise ea serviabilă. „Du-te cînd poţi la Murtinovi şi vezi cum îi merge lui Pavel şi Ilenkăi. Sau

poate că ai văzut-o pe Ilenka?"
„Nu, dar o să mă duc dacă doreşti".
„Spune-i lui Pavel că mă gîndesc deseori la el în rugăciune".
„Ştii ceva rău despre Pavel că eşti aşa de trist din cauza lui?" întrebă ea uimită. „Spune-mi, te rog, n-o să zic nimănui".
„Nu-mi vine uşor să spun lucrul acesta", răspunse el încurcat, „dar poate că vei putea s-o mîngîi pe Ilenka".
Ian începu să povestească, dar evită să întîlnească ochii fetei.
Cînd termină, ea se ridică repede.
„Şi Andrei nu s-a îndurat să nu-i facă pe amîndoi aşa de nefericiţi? Chiar dacă crede despre sine că Ilenka ţine la el, despre Pavel ştie totuşi că acesta vrea să i-o lase numai din dragoste frăţească".
„Ştii, Susanka, Andrei nu-L cunoaşte pe Domnul Iesus; el nu ştie cum porunceşte Domnul Iesus să iubească, şi eu ştiu ce mult o iubeşte el pe Ilenka". Şi Ian îi relată Susankăi acea scurtă discuţie cu Andrei pe care o avuseseră în această cameră.

„Dacă Pavel o pierde pe Ilenka, atunci îi rămîne Domnul; lui Andrei în schimb nu-i mai rămîne nimic în această lume. Cum ar putea să trăiască?" „Şi cum poate Ilenka să trăiască?" Ian tăcu încurcat. - în cameră se făcu tăcere.
„îţi mulţumesc că mi-ai spus toate acestea; îl duc pe Ioşko acasă, apoi mă duc direct acolo".
„încă nu te duce", îi bară el rugător drumul. „Cine ştie cînd o să fim iarăşi împreună".
Susanka se uită la Ian. Odinioară îşi dorise să afle cum s-ar exprima dacă ar iubi o fată, şi-şi propusese nebunatică să-l înveţe dragostea. Ea nu era Ilenka Murtinov să nu înţeleagă! - în ochii tînărului se citea atîta dor neînţeles încă de el însuşi, atîta sentiment, încît ea trebuia să vadă, să înţeleagă. O cuprinse un ciudat sentiment de plăcere, de desfătare, ca şi cînd vîntul i-ar fi adus pe neaşteptate o adiere plină de parfum ameţitor al florilor. „Şi îţi place să fii cu mine?" întrebă ea încet.
„Dacă-mi place?" răspunse el uimit. „Cînd eşti aici în camera mea, mă simt de parcă m-ar duce cineva într-o grădină plină cu trandafiri frumoşi". Inima fetei jubilă ca niciodată înainte. Ea avea o singură dorinţă fierbinte: ca Ian să-şi deschidă braţele, şi ea să se arunce în ele şi să poată rămîne pentru totdeauna aici cu el. Atunci el n-ar mai fi singur, iar ei nu i-ar mai fi acasă dor de el. Ea simţi, înţelese dintr-o dată că astăzi nu-i fusese dor numai de Iudka, ci de o sută de ori mai mult îi fusese dor să-l vadă şi să-l audă pe el. Fu cît pe ce să deschidă gura ca să spună ceva şi să-l facă pe Ian să-şi mărturisească dragostea, fapt prin care putea şi ea să-şi divulge sentimentele pe care le avea faţă de el... cînd pe neaşteptate îi căzu privirea pe propria ei

mînă, împodobită cu un singur inel.
„Imrich!" gemu inima în ea.
Lîngă silueta lui Ian apăru deodată în faţa ochilor ei chipeşul bărbat care o iubea precum Andrei Murtinov pe Ilenka lui. Ieri seară venise la ea doar pentru cîteva minute. „Trebuia să te văd cel puţin", îi zisese el. „La noi domneşte moartea. Mîine nu vin, ca nu cumva să vă aduc boala, dă-mi doar mîna în semn de noapte bună. Te rog, gîndeşte-te cel puţin în vis la mine; la trezire mă va mîngîia gîndul că visezi despre mine".
Ea auzea şi acum această voce, îşi imagină faţa lui, şi doar cu mare greutate reuşi să zîmbească slab.
„Acum trebuie să plec, căci am destul de mers pînă acasă şi apoi pînă la Murtinov; altfel se face prea tîrziu", zise ea evaziv.
Ian rămase încremenit, n-o opri, şi el însuşi îi aduse copilul, apoi o însoţi pînă la uşă. Acolo se opri şi se uită după ea în timp ce, fără să se întoarcă, plecă repede, pînă ce dispăru din ochii lui.
Apoi, el intră în casă şi în grajd; îl mîngîie şi-l linişti pe Duncio care sărea în jurul lui de bucurie, neştiind cum să-şi arate dragostea.
Dar Ian făcea totul ca în vis. întors în casă, rămase în camera goală. „Oare ce se întîmplă cu mine?" se întrebă el neliniştit şi-şi apăsă fruntea cu mîna. „Parcă nici n-aş mai putea rezista aici fără ea". Se aruncă pe banca să doarmă puţin - de atîtea nopţi nu dormise. Dar îndată ce închise ochii, văzu din nou înaintea sa înfăţişarea plăcută, silueta zveltă, faţa încîntătoare, ochii focoşi, gura dulce şi buzele roşii. „Eu, eu o iubesc", îşi zise el deodată, „o iubesc aşa cum o iubeşte Pavel pe Ilenka". Şi apoi încetă să mai gîndească, pentru că nu se mai simţise aşa niciodată.
Şi Susanka fugi din casa atît de dragă, fugi din apropierea acestui bărbat, înţelesese că-l iubea, şi ştia că nu are voie să-i aparţină, pentru că altcineva avea drepturi mai vechi asupra ei. - „M-am logodit cu Imrich doar pe jumătate", vru inima să-i şoptească. „Numai pe jumătate, şi totuşi", o avertiză conştiinţa, „el se bizuie pe asta".
Şi dacă l-ar lăsa acum, n-ar începe el din nou o viaţă păcătoasă, cum trăise mai înainte? Nu era o bucurie că devenise un om aşa de aşezat? Şi atunci ea ar fi vinovată de lucrul acesta! - Ea clătină din cap atît de violent, încît chiar şi Ioşko o privi mirat. Ian nu-i spusese că o iubea, şi nu bănuia nimic despre simpatia ei faţă de el. Poate că dacă ar veni astăzi Imrich şi i-ar promite solemn că se va mărita cu el, atunci n-o să mai aibă nici un subterfugiu, pentru că şi Ian ar afla că ea nu mai este liberă; căci să-l lase pe Imrich ar fi cu siguranţă un mare păcat. Ea se logodise cu el, ea îl ademenise odinioară, lui trebuia să-i aparţină. Dacă el ar fi rămas un

derbedeu, atunci ar fi avut un motiv să-l lase, dar aşa lumea ar rîde de Imrich şi l-ar suspecta pe Ian, iar despre ea ar zice că nu s-a dus acolo din cauza Iudkăi, ci din cauza lui Ian
105
ca să-I cîştige pentru ea.
Susanka ajunse acasă şi dădu mamei ei copilul; îi spuse că trebuie să se ducă la Murtinovi. Şi cînd se găsi în sfirşit singură pe cîmpul liber, simţi că trebuie să izbucnească în plîns de o durere încă necunoscută pînă atunci.
Se aşeză pentru o clipă lîngă desiş şi-şi sprijini în mînă capul greu. - Ce să caute ea la Ilenka? Putea ea s-o mîngîie? Exista oare pe pămînt vreo mîn-gîiere pentru o asemenea suferinţă? - Fetei i se părea că nu există.
Timp de o clipă vru să-şi imagineze ceea ce trăise astăzi. în faţa ei stătea omul iubit, deşi era departe, şi i se părea că-i aude vocea şi că îi vede faţa iubită.
De n-ar fi fost Imrich, atunci gura lui i-ar fi spus astăzi ceea ce ea ştia de altfel, atunci ar şedea acum lîngă el, şi ar fi amîndoi la fel de fericiţi ca în cer, şi apoi el s-ar logodi cu ea şi ar duce-o pentru totdeauna în casa lui, ca să nu mai fie niciodată singur.
Ce viaţă frumoasă ar fi alături de el, să poată lucra, să poată coase, să poată face de mîncare, să poată spăla pentru el - totul pentru el! S-ar aşeza şi ea cu lucrul în atelier pentru ca să se uite la el în timp ce lucrează şi să tăifăsuiască din cînd în cînd. Seara ar veni prietenii, şi ar citi împreună Sfmta Scriptură şi alte cărţi bune, mai ales iarna. O, ce viaţă frumoasă!
„Dar, ce fac eu? Ce rost are să mă gîndesc la asta? El nu va fi niciodată al meu, eu îi voi aparţine lui Imrich, şi el va rămîne singur".
Fata căzu în genunchi, îşi puse mîinile împreunate pe un buştean vechi şi începu să se roage printre lacrimi fierbinţi.
După vreo jumătate de oră părăsi desişul.
Femeile vor trece pe aici în căutarea zmeurei sau ciupercilor, dar nici una nu va afla că aici Susanka Hrubik, cea mai frumoasă şi mai rîvnită fată din împrejurimile orăşelului Z., îşi înmormîntase inima tînără cu dorul ei după fericire ca să salveze în felul acesta un bărbat pentru care o invidiau toate celelalte fete şi care vedea în ea toată fericirea lui pămîntească, da, acele femei n-o să afle că ea înmormîntase aici şi dragostea, fericirea secretă a omului pe care-l trimisese Dumnezeu însuşi ca s-o salveze. Aceste clipe avură doar un martor, şi Acesta trona acolo sus... El vedea, auzea totul, şi va răsplăti sacrificiul.
***
Acasă la Murtinovi o găsi numai pe mama Zvara. Pavel era în pădure, Andrei în Z., iar Ilenka dădea de o săptămînă o mînă de ajutor naşei ei. Dacă n-ar fi fost naşa în situaţia aceea dificilă, doamna Zvara n-ar fi lăsat-o pe Ilenka să se ducă, dar naşa era bolnavă, şi întrucît Ilenka se ducea bucuros, mama se gîndise că era un lucru bun pentru Pavel că nu trebuia s-o vadă zilnic înaintea lui. Femeia dorea cu ardoare ca, o dată trecută anunţarea căsătoriei şi nunta, totul să revină în sfirşit la făgaşul obişnuit.
106
în rest, Ilenka era bună şi liniştită, numai zîmbetul ei semăna cu soarele care străluceşte printre nori.
Pavel pleca dimineaţa devreme în pădure şi nu se întorcea decît seara acasă. Era foarte serios... şi femeia observa că faţa lui devenea tot mai palidă
pe zi ce trecea.
Andrei nu se simţea liber. Mai înainte putea discuta toată ziua cu Ilenka, acum de abia dacă schimbau două-trei cuvinte. - în aceste condiţii, mama Zvara îşi lăsase fiica să plece.
Acolo o simpatizau toţi. Naşa ei scăpase deja de faza acută. Pavel nu întrebase unde se află Ilenka, iar Andrei nu obiectase nimic. El o lăsase să plece, căci ar fi făcut orice i-ar fi fost pe plac, numai să devină cum fusese mai înainte.
„Nu te teme", îşi mîngîiase doamna Zvara nepotul.
„Ilenka nu este o fată uşuratică cum sunt altele, şi pentru că ştie că se va mărita curînd, de aceea este aşa de tăcută; unele mirese slăbesc înainte de nuntă; cînd o să fie a ta, se rezolvă toate". - Şi el se lăsase în seama vorbelor ei.
Astfel, Susanka nu-şi găsi prietena acasă.
„Dar, mătuşă", zise ea, „cum puteţi s-o lăsaţi pe Ilenka să stea numai acolo? Aceste friguri

sunt de data asta foarte molipsitoare. Iura Lehoţky a fost doar la o pomană şi a luat boala de acolo, iar Daniş a luat-o de la el. Dacă
o ia şi ea?!"
Mama Zvara se sperie, şi vru să-şi aducă fiica acasă chiar a doua zi.
„Trimiteţi-o la mine în vizită", o rugă Susanka la despărţire. Mama Zvara îi promise. Fata se hotărî ca la întoarcerea acasă să treacă pe la Iudka şi să-i spună să nu-şi facă griji din cauza copilului.
Pe cînd cobora pe drum de-a lungul pîriului, o salută cineva, şi ea ridică
ochii.
„Pavel, tu eşti?"
„Da, Susanka. Unde ai fost?"
„La voi, am vrut s-o vizitez pe Ilenka, dar nu este acasă".
„Nu, încă de marţi".
Ea se uită la faţa lui frumoasă şi serioasă, şi i se făcu aşa milă de el; tare ar fi vrut să-i spună: „Pavel, ştiu ce durere porţi în inimă". în loc de aceasta, ea îl întrebă prietenos unde se duce.
„Mă duc la Imrich şi vreau să văd dacă Ian este la moară".
„Şi eu mă duc la Iudka".
Aşa că plecară împreună.
„Toată ziua trebuie să stai în pădure?" întrebă ea pe drum.
„Nu". El se înroşi un pic. „Dar peste săptămînă este destul de lucru acolo, iar duminica am linişte în pădure".

El începu să-i povestească ceea ce citise astăzi în Cuvîntul lui Dumnezeu. Ea îl ascultă atentă.
„Trebuie să ascultăm de Domnul Iesus chiar dacă ne vine greii", observă ea meditativ.
„Ai dreptate, şi chiar dacă ne-ar costa însăşi viaţa; El a fost ascultător de Tatăl pînă la moarte; da, pînă la moartea pe cruce!"
„Şi cu siguranţă că nici Lui nu I-a venit uşor".
„Sigur că nu, tu ştii cum a tremurat şi a şovăit în grădina Ghetsemane. Dar cînd a zis:... *Voia Ta să se facă!,* atunci imediat I-a fost mai uşor, şi Tatăl Său L-a ajutat să treacă prin toate acestea..."
„Aşa te va ajuta şi pe tine", gîndi fata, „pe tine şi pe Ilenka... şi pe mine".
înainte de a-şi putea da seama, ajunseră la moară, unde fură salutaţi cu bucurie.
Daniş n-ar fi putut bănui - el, care nu de mult spusese că nu poate asculta Cuvîntul Iui Dumnezeu şi că pentru el era destul de bună credinţa pe care o avea -, că doar cîteva săptămîni mai tîrziu, în chinul lui sufletesc, va căuta mîngîiere în credinţa acelora care nu voiau să rămînă în cea în care se născuseră, acelora care II căutaseră pe Domnul şi se lăsaseră găsiţi de El, celor cărora le făcuse cunoscut: *Iată, Eu fac totul nou!*
Da, cine ar fi bănuit că el va zăcea la pat, slab şi de compătimit, cu dureri, şi că la el în cameră, în jurul mesei, vor sta Pavel Murtinov, Susanka Hrubik, Ian, Imrich şi Iudka, cu Biblia deschisă înaintea lor, şi Ian va vesti în casa lui adevărurile lui Dumnezeu? Şi totuşi aşa era, căci cine cunoaşte gîndurile Domnului?
Daniş închise ochii; ei credeau că adormise. Dar el nu dormea. în ciuda durerilor de cap, se gîndea la ceea ce putea să se fi întîmplat cu ei. El îi cunoscuse cum erau atunci cînd ei, ca şi el, nu se gîndiseră la Dumnezeu, nici nu întrebaseră de Salvatorul, şi acum vorbeau cu toţii numai despre El, ca şi cum inimile lor ar fi fost umplute numai cu Persoana Sa sfîntă. - Daniş se făcu că doarme, dar auzea bine cum îşi făceau griji din cauza lui. „Dacă nu vine la credinţă şi ajunge la pierzare?" - El auzi cum se rugau pentru el, şi începu şi el în tăcere să strige după îndurare. Şi aceasta fu prima lui rugăciune, căci celelalte fuseseră doar o înşiruire de cuvinte pe buze despre care inima nu ştia nimic.
Cînd prietenii se ridicară de la rugăciune, el însuşi îi rugă să citească mai departe din Biblie cu voce tare, şi Ian îi dădu lui Pavel Biblia. Acesta deschise la capitolul 15 din Evanghelia după Luca şi citi despre oaia, despre drahma şi despre fiul pierdut, şi despre felul cum fuseseră găsiţi, şi ce bucurie fusese.
Daniş închise din nou ochii. Se simţea mai bine ca niciodată, i se părea că povara aceea grea îi este luată.

Copleşit de slăbiciune, adormi în sfîrşit; visă că el este acel fiu pierdut care se întoarce acasă la tatăl - dar casa nu era moara şi tatăl său, nu, era undeva departe, într-un loc frumos -, şi Tatăl era Dumnezeu.
Mai tîrziu, prietenii plecară acasă. Atunci Ian îl însoţi pe Pavel - iar Imrich o însoţi pe Susanka.
„Nu pot să-ţi spun ce bucurie am simţit cînd am văzut că ai venit acasă la noi", zise Imrich pe drum. „Ştiu că ai venit la Iudka, dar mi-ai dovedit şi mie că nu te mai temi de noi, cei din familia Lehoţky".
Inima fetei începu să bată tare. Ea ştia că venise clipa aceea pentru care se rugase acolo în desiş; ştia că acum trebuia să decidă pentru toată viaţa ei ulterioară.
„împiedică-l să mai zică ceva", o sfătui inima; „nu-l lăsa să zică ce vrea să zică; păstrează-ţi încă libertatea, căci altfel trebuie să-l uiţi pe Ian pentru totdeauna". Dar fata simţi că dacă nu voia să-l facă nefericit pe Imrich pentru totdeauna, atunci trebuia să se decidă astăzi, căci mai tîrziu nu va mai avea putere s-o facă.
Ea se uită în sus şi privi faţa lui plăcută şi emoţionată.
„Susanka", se aplecă el spre ea, „au trecut săptămîni de cînd mi-ai zis că nu vrei să mă iei, şi pe atunci aveai dreptate să zici aşa, şi-ţi mulţumesc azi pentru aceasta; fiecare fată care se mărită cu un alcoolic ia asupra ei multe poveri. Dar astăzi, cînd nu mai sunt unul ca acesta - şi, prin îndurarea Domnului, nu voi mai ajunge niciodată să beau -, astăzi îţi cer să fii a mea. Daniş va crede şi el în Domnul Iesus, iar casa noastră poate încă să ajungă un paradis; dacă tu vei fi soţia mea, nu vor mai exista certuri la moară, căci lui Iura şi Katşei le va fi ruşine. Iar dacă tata înjură din cînd în cînd, poate că vom suporta; dacă situaţia se va înrăutăţi, nu suntem legaţi de moară. Te rog, Susanka, să fii a mea! îmi spui da? Pot să-ţi cer mamei tale mîna?"
„Poţi", zise ea, fără să-şi ridice capul, pentru ca el să nu-i vadă paloarea. „Dar nunta o facem de abia după recoltă".
„Cum vrei tu, Susanka, dacă eşti a mea", se bucură tînărul. „Crede-mă, în ultimele zile - şi mai ales astăzi - mă simţeam aşa de ciudat; tot mereu mi se părea că nu sunt vrednic de tine, că o să mă părăseşti. Dar dacă ai renunţa la mine, dacă nu te-aş avea alături de mine, nu ştiu dacă aş reuşi să rămîn fidel în această lume şi să nu mă abat de la Domnul. Dar aşa, dacă te am pe tine, şi pot să mă încred în tine în orice lucru, atunci eu, orice s-ar întîmpla, voi putea rezista".
Inima fetei jubilă în ciuda durerii pe care o simţea.
Deci avusese dreptate cînd se gîndea că el n-o va scoate la capăt dacă ea ar renunţa la el!
Simţi că era ceva minunat să salveze un om, chiar dacă această salvare o costa viaţa.
Oare n-o salvase Domnul Iesus şi pe nevrednica de ea cu preţul propriei

Sale vieţi?
Astăzi stătu Irnrich mult timp în casa Susankăi. Mama Hrubik nu avea nevoie f;ă-i încuie uşa. El îi csru şi ei iertare pentru că ir.trase odinioară cu forţa şi îi ceru mîna fiicei ei înainte de a veni el cu peţitorii aşa cum era obiceiul locului. Femeia era foarte bucuroasă, dar şi foarte mirată, căci acesta nu mai era Irnrich cel vechi; de abia dacă-şi recunoştea propria fiică. Ei şedeau unul în faţa celuilalt şi discutau, dar în aşa fel, că o asemenea discuţie s-ar fi putut purta şi în biserică.
Cînd plecă Imrich, la despărţire ceru un sărut, şi atît. Şi se putea vedea pe faţa lui ce fericit pleca de acolo. Dacă ar fi fost cum era înainte, atunci n-ar fi scăpat de el înainte de miezul nopţii.
Doamna Hrubik nu dormi în noaptea aceea. Mai întîi îşi văzuse fiica stînd multă vreme în genunchi în faţa patului, apoi lîngă fereastră; luna îi bătea pe faţă, avea ochii plini de lacrimi şi era palidă. Cînd mama veni mai tîrziu, văzu că ea adormise liniştit, cu mîinile împreunate ca la rugăciune, cu obrajii sprijiniţi de ele. Mama nu se mai putea sătura să-şi privească fiica iubită.
‚Ce s-a întîmplat cu tine, fata mea?' îşi zise ea. ‚Oare credinţa ta cea nouă te face să fii aşa, sau eşti bolnavă? Nu te mai recunosc'.
Atunci fiica îşi mişcă buzele roşii, şi cînd mama se aplecă şi mai mult spre ea, auzi cuvintele

rostite în şoaptă:
„Da, Doamne Iesuse, vreau să-1 salvez, şi Tu o să-1 ajuţi atît pe el, cît şi pe mine!" Din ochii mamei căzură lacrimi, şi apoi se furişă uşor în patul ei.

21. Iubirea lui Cristos

în seara aceea nu exista nici un om mai fericit ca Irnrich Lehoţky. Pe cînd se grăbea spre casă, cu inima plină de fericire aşa cum numai un mire poate simţi, cu capul plin de planuri frumoase de viitor - îl întîlni pe Ian Trnovsky pe cărarea care ducea la moară. Ian se întorcea de la Murtinovi şi voia să înnopteze acasă, deoarece la moară nu era nevoie de el.
„Te însoţesc", se oferi Imrich, „oricum n-aş putea dormi acum".
„De ce?" se interesă prietenul, după ce merseră o bucată de drum. „N-ai dormit nici ieri".
„Ştii, Ianko, de fericire nu pot dormi".
„De fericire?" Ian privi faţa emoţionată de bucurie, care îi amintea fără voie de faţa lui Andrei - nu cum o văzuse astăzi, ci cea de odinioară, atunci cînd îi povestise de marea lui fericire.
„Oricum vei afla şi tu destul de repede, de aceea vreau să-ţi spun eu însumi vestea, ca să te bucuri şi tu împreună cu mine", răspunse Imrich.
„Ştii, mă duceam de mai multă vreme la Susanka Hrubik, dar mergeau şi alţii acolo, aşa că eram oarecum pe jumătate logodiţi. în ultima duminică

înainte de convertirea mea m-am dus acolo beat; atunci ea m-a alungat şi m-a ameninţat că nu mă vrea. De atunci n-am mai vorbit despre această chestiune, pînă astăzi, cînd am însoţit-o acasă, şi ea mi-a spus că vrea să se mărite cu mine. După recoltă, dacă aşa vrea Dumnezeu, va fi nunta noastră".
Apoi povesti cum se temuse de respingerea ei, şi cît de greu i-ar fi fost să rămînă fidel fără ea. El nu aşteptă de la prietenul său vreun răspuns, ci se bucura că avea pe cineva de încredere cu care să poată vorbi. Dar ar fi încetat să se laude cu fericirea lui şi să-şi expună frumoasele planuri de viitor dacă ar fi bănuit ce durere îi provoca cu aceste vorbe.
Nici dacă ar fi căzut trăznetul lîngă el n-ar fi fost Ian mai consternat decît la auzul acestei mărturisiri neîndurătoare a adevărului neaşteptat că Susanka era mireasa lui Imrich. El îl credea pe prietenul său că nu putea trăi fără ea şi că de abia putea să aibă răbdare pînă la nuntă.
Putea foarte bine să-şi închipuie ce frumoasă putea fi o asemenea viaţă în care ea va conduce gospodăria în timp ce Imrich lucra, aşa cum se îngrijise ea de el şi de sora lui în timpul bolii ei. Da, înţelegea toate acestea, căci exact aşa îşi imaginase propria lui viaţă ulterioară după ce se trezise după-amiază şi plecase la moară, dacă ea voia să-1 iubească şi să se căsătorească cu el...
Dar toate acestea fuseseră doar vise. Ea îl iubea pe Imrich. Se înşelase atunci cînd crezuse astăzi că ea se simţea atrasă de el - nu, ea îl iubea pe Imrich şi va fi a lui. Ian nu ştia ce să-i răspundă prietenului său. Din fericire îl întîlniră pe morar, şi trebuiră să se oprească pentru a sta de vorbă cu el, şi apoi Imrich se întoarse cu tatăl său la moară.
Aşa cum mergeau, lui Imrich îi veni o idee: „Trebuie să-i spun tatei, aşa se cuvine".
„Tată", începu el şi-şi drese vocea, „voiai de mult timp să mă însor; ei bine, azi am făcut după voia dumitale şi m-am logodit cu Susanka Hrubik".
„Ştii tu, Imrich", se scarpină bătrînul după ureche, „nu ţi-am poruncit aşa ceva, îţi căutasem deja o fată, ce să faci tu cu o croitoreasă care în afară de ac nu se pricepe să ţină altceva în mînă?"
Imrich se aprinse, sîngele lui tînăr se puse în mişcare.
„Ştii, tată, nu am nevoie de o avere cu o fată ca supliment. Mie îmi este de-ajuns Susanka, ea compensează toate celelalte lucruri, nu vreau să văd altă fată, chiar de-ar avea tot atîta zestre cît proprietatea noastră. Mai înainte nu mi-a păsat de bani, şi nici azi nu-mi pasă de ei".
„Nu trăncăni, băiete", zise morarul încruntîndu-se.
Ştia că nu-1 poate face pe Imrich să-şi schimbe părerea, dar voia cel puţin să încerce. „Din snopi este uşor să culegi spice; dar dacă te căsătoreşti împotriva voii mele, atunci îţi cîştigi singur pîinea şi trăieşti tu şi nevastă-ta din meserie".
Imrich fu cît pe ce să sară în sus furios, dar se stăpîni.

lll
„N-ai nici o teamă, o să trăim noi; şi dacă îţi pare rău că mi-ai pus pe picioare fierăria, nu trebuie neapărat să lucrez acolo. După nuntă putem să mergem la Toplova; Susanka are o casă, şi la intrare îmi construiesc o fierărie".
Morarul se sperie. Cine o să mai facă atunci munca cîmpului? Imrich era mai ales acum un ajutor deosebit de bun.
„Nu te alung", zise el prietenos, „dar nu-mi place că-ţi iei o femeie care nu se pricepe să facă nimic".
„N-o nedreptăţi, doar n-o cunoşti. E adevărat că nu poate face treaba la fel de repede ca şi Katşa, dar Dumnezeu nici n-a creat-o să se chinuie aşa; ea obţine cu acul mai mult decît Katşa cu cîmpul. Dacă toţi am vrea să facem numai muncă agricolă, cine ar mai practica meseria? Dacă toate femeile s-ar duce numai la cîmp şi ar avea grijă de animale, cine ar coase pentru ele?"
Bătrîriul trebui să dea dreptate fiului său şi se miră că acesta nu înjura, ci vorbea cu atîta judecată.
„Ei, cît mă priveşte pe mine, fă ce vrei; eu te-am avertizat. Nu poţi ajuta pe acela care nu-ţi primeşte sfatul. Cînd vrei să faci nunta?"
„După recoltă. Dar, tată, nu este nevoie să faci pregătiri de nuntă. Mama Hrubik vrea să facem nunta la ea".
„Despre asta discutăm noi mai încolo; nu mă las eu comandat de doamna Hrubik", îşi îndreptă mîndru morarul spatele - şi, în tăcere, preocupaţi fiecare cu gîndurile lui, se îndreptară spre casă.
*♦♦
între timp, Ian Trnovsky şedea de mult timp în faţa casei lui. Fidelul său cîine, singurul său camarad, îşi puse capul miţos pe genunchiul lui şi-i linse mîinile. Dar el nu-1 luă în seamă; era singur-singurel. Se uită de jur împrejur, ca şi cum ar fi vrut să se obişnuiască cu această singurătate. Odinioară îi spusese lui Andrei că Domnul Iesus golea din cînd în cînd inima cuiva de orice lucru, pentru ca să ocupe El locul acela; acum venise rîndul lui. Se spulberase scurtul şi frumosul vis de dragoste, visul fericirii pămînteşti. Fericirea lui înflorise ca o floricică de primăvară... şi niciodată nu va mai înflori.
El îl întrebă pe Domnul: „Doamne, de ce trebuia să vină peste mine lucrul acesta? De ce ai permis aşa ceva? Mă simţeam aşa de bine pe lume, cu Tine aveam tot cerul în inimă, aveam totul din belşug. - De n-aş fi văzut-o niciodată! Dar cum a zis totuşi Imrich: ‚Fără tine am fi amîndoi tot orbi'. Oare nu este destul c"â am putut să-i servesc? Trebuie neapărat să-mi primesc răsplata pe pămînt? Sau nu pot cu adevărat să mă bucur de fericirea lui Imrich? Oare să spun ca şi el că fără ea nu pot să-Ţi rămîn fidel? O, nu; o iubesc foarte mult, dar pe Tine Te iubesc şi mai mult. Ştiu că nu pot înceta s-o iubesc, pentru că această dragoste mi-a fost dată în inimă. Dar ştiu de asemenea că
112
Tu nu mă vei lăsa să păcătuiesc, că nu trebuie să păcătuiesc. Nu vreau să-1 invidiez pentru ea, Doamne, dar nu lăsa ca ea să afle vreodată lucrul acesta, ca nu cumva să apară între noi o înstrăinare, ca acolo la Murtinovi, căci a-tunci n-ar mai călca niciodată pragul casei mele. Imrich m-ar evita şi n-ar avea încredere în mine, dar în felul acesta va avea mereu încredere în mine, şi eu voi putea să-i servesc pînă la sfirşit. Nu este adevărat că omul nu poate fi fericit pe pămînt dacă nu primeşte ceea ce a dorit fierbinte şi dacă îşi sacrifică fericirea în favoarea altuia, nu; căci *singura fericire adevărată şi durabilă eşti Tu, şi pe Tine nu mi Te poate lua nimeni".*
Ian se aruncă pe genunchi şi se predă din nou şi pentru totdeauna Domnului Iesus; el nu bănuia cît de scump plătise fata iubită pacea care pătrunse acum în inima lui singuratică. Dacă ar fi aflat că i se împărtăşise dragostea, oare nu i-ar fi aţîţat toate dorinţele tinerei lui inimi? El nu era înger, el era încă pe pămînt. Dar dacă focul nu era întreţinut, urma să se stingă.
„Crede-mă, Ianko", îi spusese Pavel pe drum, „ceea ce mă doare cel mai mult este că nu mă chinuiesc singur, ci că şi Ilenka suferă împreună cu mine; n-am mai văzut-o de o săptămînă. Aşa cum îi duc eu dorul, aşa îmi duce şi ea dorul. Aş vrea să mă grăbesc prin păduri, aş vrea s-o port pe palme, căci îmi fac atîtea griji din cauza acestei boli - şi uite că nici n-am voie să-i

amintesc numele; iar ea, biata de ea, precis că-L roagă pe Dumnezeu s-o ajute să mă poată uita".
Ei bine, oare nu va simţi el astăzi sau mai tîrziu ceva asemănător? Nu, căci acum va putea să se intereseze oricînd de Susanka, va putea vorbi nestînjenit cu oricine despre ea fără să se teamă că lucrul acesta ar putea să-i facă atîta rău ca lui.
Dar tînărul nu ştia ce bine îi făcuse fata astăzi prin faptul că-i ascunsese dragostea ei, ca s-o ţină secret pentru totdeauna.
***
Multă apă curge într-un interval de două săptămîni din pîrîuri pînă în mare, şi multă apă cursese în pîrîul aflat lîngă casa de sub culmea Murtin din duminica aceea în care Daniş strigase pentru prima dată la Domnul.
Amîndoi fraţii Lehoţky se însănătoşiseră. Iura lucra din nou în moară şi era la fel de rău ca şi înainte; ori de cîte ori mergea ceva prost, el înjura.
Daniş lucra în gospodărie. Oamenii spuneau că soţia lui îl răsplătise aşa cum zice proverbul: „Cine aruncă cu pietre în tine, tu dă-i pîine". Ea îl îngrijise ca pe ochii din cap.
Dar şi el o onora foarte mult, nici după nuntă nu le mersese atît de bine ca astăzi.
Oamenii mai povesteau că boala îl schimbase foarte mult pe Daniş. Ei nu ştiau că el nu numai că era schimbat, ci că el înviase dintre cei morţi; vechiul Daniş murise, şi altul nou trăia acum alături de iubita lui soţie.

Ea nu mai trebuia să se justifice spunînd că nu vrea să calce poruncile lui Dumnezeu în picioare, căci amîndoi nu le mai călcau acum.
Iura îşi adusese acasă fiica de la oraş. Şi băiatul lui venise în vacanţă. El hoinărea prin pădure şi făcea unele pozne, căci era încă foarte tînăr, aşa-1 scuzau părinţii lui; el îi comanda pe fiecare, chiar şi pe bătrînul morar.
Fiica avea degetele pline de inele şi-şi ondulase părul. Mama ei n-o prea punea la lucru, căci era mîndră de frumoasa ei fată. Ea mergea încoace şi încolo înzorzonată ca o doamnă.
Morarul era supărat din cauza nepoatei, care uitase ascultarea în timp ce fusese la oraş. Ea se obişnuise să facă totul după cum o tăia capul. Adesea venea bătrînul bombănind la nora mai tînără şi şedea o vreme lîngă ea; aici avea odihnă.
El văzu că Daniş era schimbat, că n-ar fi spus soţiei sale pentru nimic în lume un cuvînt urît. El mai văzu că ei citeau împreună Cuvîntul lui Dumnezeu, dar nu se mai opuse, ba chiar rămînea deseori de faţă, căci după ce învăţase să-1 preţuiască pe Ian Trnovsky, începu să-i vadă cu alţi ochi şi credinţa.
Da, era totuşi ceva neobişnuit cu această credinţă a lui Ian, dacă transforma în aşa măsură pe cel care i se consacra.
Morarul avea un model în ambii săi fii. Acum, cei din familia Lehoţky se obişnuiră cu noua viaţă.
Care era oare situaţia la Murtinovi? Acolo domnea o întristare de nedes-cris.
Toată lumea îl compătimea pe Andrei Murtinov; tocmai cînd voise să anunţe în biserică cununia lui cu Ilenka Zvara, ea se îmbolnăvise. Se molipsise de la naşa ei.
Mama Zvara plîngea ca un copil din cauza fiicei ei şi a lui Andrei. Despre Pavel Murtinov, femeile povesteau că nu mai dă nimănui amendă în pădure, şi că arată aşa de palid şi de slăbit, de parcă s-ar fi îmbolnăvit şi el.
„N-o să reziste fata", ziceau femeile care o vizitaseră, „zace în pat nemişcată ca un tablou; nu aude, nu vorbeşte, doar ochii frumoşi se uită din cînd în cînd de jur împrejur, de parcă ar căuta pe cineva. Iar Susanka Hrubik stă cînd ziua, cînd noaptea lîngă ea".
Da, aşa povesteau femeile, dar nu bănuiau nici pe departe cît de tristă era situaţia pentru Murtinovi. Mama Zvara nu era oarbă şi observă că nu numai febra, ci şi o altă durere mai adîncă, ascunsă cu grijă în inima tînără, îi aruncase fiica iubită pe patul de boală. Şi de-ar fi numai febra - oare nu era ea vinovată de lucrul acesta? Nu-şi trimisese ea copila s-o îngrijească pe naşă? N-o lăsase ea acolo în mod intenţionat, ca să se rupă în felul acesta de Pavel? Şi dacă va muri, ce se va întîmpla atunci?

22. în braţele morţii

Peste sat veni o după-amiază caniculară de august. Sunetul înfundat al uruitului tunetelor vestea apropierea unei furtuni. Oare tînărul pădurar, care şedea acolo nemişcat sub un copac înalt, nu auzea tunetele? Lîngă el în iarbă era însoţitoarea lui fidelă - Biblia. El nu citea în ea. Căci oricît de mare şi de cuprinzătoare era ea, dintr-o dată părea să nu conţină nici un cuvînt de mîngîiere pentru sufletul său întristat. Ilenka era pe moarte, şi el nici măcar n-avea voie să stea lîngă ea. - Oare nu putea lăsa totul şi să se grăbească la ea? Serviciul nu l-ar fi împiedicat s-o facă - dar cum putea el să se ducă acolo fără să întindă braţele spre ea, fără să cadă în genunchi la patul ei cu strigătul disperat: „Dumnezeul meu, nu mi-o lua!"? Poate că ar avea fericirea s-o ocrotească de moarte dacă ar lua-o în braţe. Dar avea voie să facă aceasta? Căci ea nu era a lui, ea îi aparţinea lui Andrei.

„Nu, nu e adevărat", striga totul în el, „ea nu este a lui Andrei; Dumnezeu mi-a dat-o mie, şi acum eu nu pot s-o am, căci o ia El la Sine. Aş accepta faptul că Domnul Iesus o ia la Sine unde totul este aşa cum trebuie să fie, unde locuieşte dreptatea, unde oamenii nu se căsătoresc, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu, o, ce bucuros aş vedea-o acolo; dar cum să trăiesc mai departe pe pămînt dacă ea nu va mai fi? O, Dumnezeul meu, Dumnezeul meu", strigă implorator tînărul, „acordă-mi favoarea de a putea sta cel puţin un răstimp singur cu ea, ca să-mi iau rămas-bun de la ea, înainte de a ne părăsi! Fă-o să-şi vină în simţiri doar pentru o clipă, ca să mă recunoască!"

El îşi adună puterile, luă cartea şi plecă. Pe cer fulgera, tunetul uruia, vijelia rupea crengi din copaci; în această parte a pădurii nu ploua, dar se întunecase. Chiar în apropierea lui, trăsnetul lovi cu un vuiet înfiorător unul dintre copacii de acolo - şi acesta arse imediat.

Pavel tremura la fiecare bubuit de tunet, dar în rest furtuna era o binefacere pentru el, altfel l-ar fi copleşit gîndurile negre. Dacă cumva ceea ce credea el nu era adevărat, dacă nu exista Dumnezeu, eternitate, şi prin urmare nici reîntîlnire cu Ilenka - n-ar fi atunci mai bine să-şi pună ţeava puştii în dreptul inimii şi cu un singur foc de armă să termine această viaţă nenorocită şi mizerabilă? Dar tunetul părea că-i strigă: „Nu crede aşa ceva, Dumnezeu este mare, atotputernic, sfînt!", iar fulgerele îi transmiteau: *Dumnezeul nostru este un foc mistuitor!*

„O, nu!" Pavel strînse convulsiv Cartea sfîntă la piept.

în spatele acelui cer înnorat se afla cel de-al treilea cer, şi acolo aştepta gloria pe care Domnul Iesus o obţinuse atît de scump pe Golgota, pe care aici pe pămînt nici un ochi n-a văzut-o, nici o ureche n-a auzit-o, care n-a intrat în inima nici unui om, dar pe care Dumnezeu a pregătit-o celor care îl iubesc. între aceştia se număra şi Ilenka. Cînd Ian o vizitase ieri şi o între-

base: „Ilenka, îl iubeşti pe Domnul Iesus?", atunci ea înţelesese şi făcuse semn că da.

Da, ea îl iubea, şi numai de aceea voise să devină soţia lui Andrei, ca să împlinească voia Domnului, şi acum El o lua la Sine în glorie.

Dar dacă o ia acum, înainte ca el, Pavel, să ajungă jos în vale? - El fugi spre casă cît de repede putea.

între timp, acolo domnea o durere nespusă. Cu fata era din ce în ce mai rău; medicamentele nu-şi făceau efectul, lacrimile mamei nu ajutau la nimic. Susanka Hrubik şi Ian Trnovsky erau de faţă. Mai tîrziu veniră şi Iudka cu Imrich. Se rugaseră mai înainte ca Iesus - dacă nu era în planul Său s-o însănătoşească - să-i scurteze cel puţin suferinţele, şi acum stăteau împreună tăcuţi şi nedumeriţi.

Ian ţinea mîna lui Andrei în a sa; din cînd în cînd se uita plin de compătimire la faţa palidă şi dezorientată.

Ah, nu era deloc un fleac să asişti la moartea unui om aşa de tînăr, mai ales atunci cînd o dată cu acesta moare întreaga ta fericire.

Deodată, fata deschise ochii şi-şi mută privirea de la unul la celălalt. Se vedea că ea căuta pe cineva.

„Ce vrei, draga mea Ilenka?" se aplecă nefericita mamă deasupra copilei sale dragi.

„Unde este Pavel?" întrebă gura fragedă atît de neliniştită şi de plină de dor, încît această întrebare înlăcrima ochii tuturor.

„Aici, Ilenka!" răsună dinspre uşă, şi tînărul alergă la patul ei. Ca la comandă, toţi se dădură la o parte.

„Ai venit?" se bucură fata. El o ridică şi o lipi strîns de el.
„Am venit. Ilenka, nu pleca de la mine, nu pot să te văd murind!"
„Ah, lasă-mă să mor!" îl rugă fata. „E mai bine aşa. Ţin foarte mult la Andrei, am vrut să-l cruţ de suferinţă, am vrut să-i răsplătesc tot binele pe care mi 1-a făcut, dar lucrul acesta te doare pe tine, şi eu nu pot trăi fără tine. Nu ştiu multe lucruri despre cer, dar ştiu că Domnul Iesus m-a găsit. El nu mă va părăsi, ci mă va lua la Sine".
Aproape toţi cei prezenţi plîngeau, şi nu auziră răspunsul lui Pavel. Numai unul nu plînse - el îşi desprinse mîna dintr-a lui Ian şi ieşi din cameră.
Afară vuia furtuna, şi i se părea că toate fulgerele arată spre el, iar tunetul îi strigă: „Tu eşti vinovat de această nenorocire, tu!"
„O, de ce nu i-am lăsat-o lui? Ea a fost aşa de bună, voia să mă scutească de suferinţă, dar îl iubea pe el şi prefera să moară decît să vadă durerea lui Pavel. El m-a iubit atît de mult, încît a vrut să mi-o dea; dar Dumnezeu i-a dat-o lui, şi acum ea trebuie să moară, pentru că eu am vrut să mi-o însuşesc. - O, Dumnezeul meu", strigă Andrei, „nu mă pedepsi pe mine, păcătosul, atît de aspru, nu ne-o lua pe Ilenka, şi-Ţi promit solemn că n-o să i-o

iau lui Pavel, că n-are voie să fie nefericită! Nu ne-o lua!"
„Andrei, unde eşti?!" îl strigă Imrich. „Hai repede, e aproape pe moarte".
Acesta se grăbi să intre. în primul moment i se părea că Ilenka este doar adormită în braţele fratelui său, dar nu putea să creadă.
„Ilenka, Ilenka, nu muri! Te las lui Pavel, numai nu muri!" strigă el tare. Ochii închişi ai fetei se deschiseră, un tremur îi cuprinse întregul corp amorţit. „Nu muri", strigă Andrei încă o dată, „te dau lui Pavel!"
O licărire ciudată de fericire se aşternu pe toată faţa fetei, buzele ei schiţară un zîmbet fericit, ea aruncă cîte o privire celor doi fraţi şi apoi îşi pierdu cunoştinţa. Ei credeau că murise şi nu îndrăzneau să-i tulbure pacea.
Dar ea nu murise, ci rămăsese în viaţă din clipa în care Pavel zisese: „Ia-o, Doamne Iesuse, şi du-o în gloria Ta!", şi de cînd Andrei încetase să se mai gîndească la sine şi la fericirea sa şi era în stare să redea fratelui său ceea ce-i dăruise Dumnezeu în iubirea Sa. Cînd cei doi fraţi se dovediră statornici în încercare, Medicul ceresc le dădu înapoi ceea ce aveau mai scump pe pămînt.
Ilenka se trezi de la sine din leşin, începu să respire uşor, frigurile o lăsară, şi toţi vedeau un lucru pe care nu-1 mai crezuseră posibil, şi anume că ea era salvată.
Cînd se ridicară de la rugăciune, la care îi îndemnase Susanka, Andrei îi privi pe toţi, îşi îmbrăţişa fratele şi zise:
„Dragul meu Pavel, te rog, de dragul lui Cristos, iartă-mă că am vrut să ţi-o iau, dar am iubit-o foarte mult şi n-am întrebat, ba nici măcar n-am vrut să cred că şi tu o iubeai. Sunt destui martori aici care să adeverească faptul că-ţi înapoiez ceea ce-ţi aparţine. Dacă rămîne în viaţă, dacă pot s-o văd fericită, mă voi bucura să fac pregătirile pentru nunta voastră şi să fiu fericit împreună cu voi în fericirea voastră".
„Domnul Iesus însuşi să-ţi răsplătească binele pe care ni-1 faci", zise Pavel, strîngîndu-şi fratele la piept. „Domnul însuşi şi prietenii noştri sunt martori că eu n-am cerut-o înapoi de la tine, şi că tu mi-o dai de bunăvoie şi din dragoste".
Era o clipă frumoasă aceea în care dragostea triumfa asupra egoismului, în care oamenii şi îngerii se bucurau; dar mai înainte de orice, cel mai mult Se bucura Acela care spusese: *Vă dau o poruncă nouă, să vă iubiţi între voi.*

23. Adevărata fericire

Venise toamna, ogoarele erau goale, dar crengile pomilor se lăsau în jos sub povara fructelor dulci. în pădure, frunzele băteau în toate culorile, şi era aşa de frumos acolo, încît era o plăcere să te plimbi prin ea.
în familia Lehoţky erau acum trei nurori, şi cele două mai tinere se în-

drăgeau la fel de mult ca nişte surori de corp. Aveau totul în comun, nu ajungeau niciodată la neînţelegeri şi dispute, şi nici soţii lor. Lumea nu ştia să spună care din cei doi Lehoţky era un soţ mai bun, Daniş sau Imrich, şi care dintre cele două nurori era mai bună pentru soţul ei.

Bătrînul morar se împăcase cu căsătoria lui Imrich, niciodată nu fusese atît de bine îmbrăcat ca acum. Susanka croia şi cosea pentru toată casa, tot ce era nevoie. Ea îşi ţinea soţul ca scos din cutie, şi la fel şi pe bătrîn. Socrul ei o îndrăgi. Adesea, cînd avea timp, se aşeza lîngă ea şi se uita cu cîtă hărnicie lucra. Ea îi dovedi că putea face orice fel de muncă.
Soţia lui Iura nu mai îndrăzni să se poarte cu ea aşa cum se purtase cu Iudka; mai întîi pentru că se temea de Imrich mai mult decît de Daniş, şi în al doilea rînd Susanka se pricepea să stăpînească inimile, astfel că nici cei din familia Lehoţky nu scăpară influenţei ei. De ea ascultau chiar şi studentul Lehoţky şi fiica Katşăi. Aceasta din urmă nu mai stătu multă vreme acasă. De muncit nu voia să muncească, mîncarea nu-i plăcea, tatăl o înjura pentru hainele de orăşancă. Mama se gîndea că în sat nu va găsi nici un peţitor, aşa că o lăsară să plece.
în aceste împrejurări, lui Ioşko îi mergea deosebit de bine; el nu ştia pe cine să îndrăgească mai mult, pe mama sau pe mătuşa lui.
Adesea, cînd stăteau împreună în intimitate, Iudka spunea: „Susanka, ne-ai adus numai raze de soare în casă". Daniş era de acord, şi cu atît mai mult Imrich!
Imrich era atît de fericit, încît nu găseai uşor în lume unul care să-1 întreacă, şi aşa de bun, încît toţi cei care-1 cunşteau se mirau de el.
Şi ce era cu Susanka? Era fericită? De-ar fi întrebat-o cineva: „Susanka, eşti fericită cu Imrich fără Ian?", ea ar fi răspuns din toată inima „da". Ştia şi simţea că-1 făcuse fericit pe Imrich, că Domnul Iesus era mulţumit de ea, şi lucrul acesta o umplea de bucurie. Dumnezeu găsea plăcere în ea, şi de aceea avea ea putere asupra inimilor. Oamenii o ascultau în primul rînd pe ea atunci cînd le spunea despre lucrurile divine şi stăteau bucuros de vorbă cu ea.
Imrich n-o oprea să facă bine oamenilor; şi cînd venea ea în fierărie şi zicea: „Imrichko, cutare sau cutare are nevoie de ajutor", atunci el lăsa cea mai urgentă lucrare pentru ca să-i servească pe oameni.
Mama Hrubik se delecta cu fericirea fiicei ei, se bucura că are un ginere aşa de bun care nu ştia cum să-şi arate recunoştinţa faţă de ea că-i crescuse o soţie aşa de bună. Ştia că nu ea o crescuse în felul acesta, căci înţelesese cu vremea ceea ce se petrecuse cu fiica ei. Cu ea se împliniseră cuvintele: *Pe seară va fi lumină,* prima zi a noii vieţi îi lumină calea.
Sub culmea Murtin acţiona încă o gospodină tînără. Lumea se mira mult înainte de a uita iarăşi de ei; la Murtinovi se ţinuse totuşi nunta, însă mirele

nu fusese Andrei. Pavel se dusese la altar în frumosul lui costum naţional; îşi vînduse costumul de orăşan, căci nu mai voia să se deosebească în nimic de fratele său. înţelesese că Iesus Cristos porunceşte: *Cine dintre voi vrea să fie cel dintîi, să fie servul tuturor.* Nu mai voia să se fălească, şi oamenii se obişnuiră iarăşi cu el; acum, cînd era din nou asemănător cu ei, îl preţuiau şi-1 iubeau.
în casa fraţilor Murtinov domneau dragostea şi bucuria. Andrei şi Ilenka lucrau împreună ca mai înainte, şi de asemenea aveau tot mereu ceva să-şi povestească. Andrei făcu tot ce-i stătea în putinţă ca să-şi împlinească legă-mîntul şi s-o facă fericită. De cîte ori se întorcea Pavel din pădure, îşi îmbrăţişa fratele. Da, chiar şi ca băieţi nu se iubiseră aşa de mult ca astăzi.
Mama Zvara se împăcase cu această schimbare, deoarece fiica îi rămăsese în viaţă.
Era Andrei fericit? Da, era. îi mersese exact aşa cum prezisese Ian: Domnul Iesus îi golise inima, pentru ca s-o ia în stăpînire; el se predase Domnului, şi El îl despăgubi pentru tot ceea ce pierduse.
Acum cercetau împreună Cuvîntul lui Dumnezeu, şi în fiecare săptămînă se duceau de două-trei ori la casa singuratică a lui Ian. Acolo se simţeau totdeauna atît de bine! împreună cu cei trei tineri venea mama Hrubik, iar din familiile cu numele Lehoţky veneau patru fraţi de credinţă; ei învăţau să cunoască voia lui Dumnezeu şi, de îndată ce-o cunoşteau, o şi împlineau. De aceea mergeau la Ian - cu toate că deseori venea şi el la ei -, pentru că acolo aveau cea mai mare linişte, şi pentru că - ciudat, dar adevărat - simţeau la Ian atît de mult adevărul cuvintelor: *Iată, Eu sunt cu voi!*
Da, întrucît Ian nu avea pe nimeni, Domnul împlinise o promisiune în ceea ce-1 privea: *Tu vei locui în singurătate, dar nu singur. Nu te teme, căci Eu sunt cu tine.* Ei locuiau aici împreună, Domnul cu servul Său, şi răspîn-deau lumină şi iubire în inimile oamenilor.
Deoarece Ian fusese învingător asupra inimii sale, din acest motiv îi dărui Dumnezeu cu atît

mai multă dragoste omenească: El avea patru fraţi şi trei surori. ÎI căutau foarte des. Şi cînd după aceea rămînea singur, simţea din cînd în cînd în inimă o bucurie imposibil de descris. în sensul acesta nu l-ar fi putut înţelege nici cei mai dragi, căci fericirea care-şi avea obîrşia în Persoana nevăzuţii .11 hminului permanent prezent se acordă numai acelor suflete care pot să strige din toată inima: „Iesus îmi este de-ajuns!"

Cuprins

1. Sub culmea Murtin
2. întoarcerea acasă
3. La familia Lehoţky '4. în valea Toplova
5. O vizită
6. Neînţeles
7. în munţi
8. Dor necunoscut
9. Suferinţă de dragul lui Cristos
10. Dificultăţi
11. Amintiri
12. O viaţă frumoasă
13. O încercare grea
14. Fericire pămîntească
15. Eliberat
16. în biserică
17. Vise spulberate
18. Dreptul mamei
19. Molipsire
20. O mare victorie
21. Iubirea lui Cristos
22. în braţele morţii
. 23. Adevărata fericire
5
10 14 21 24 27 31 37 44 51 59 65 69 73 76 80 84 93 96 102 110 115 117

120